

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEŞİLYURT (MALATYA) KENTSEL SİT ALANI VE YAKIN ÇEVRESİNİN
KENTSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ**

HAZIRLAYAN

EKREM KARAARSLAN

DANIŞMAN

PROF. DR. HATİCE SELMA ÇELİKAY

BARTIN-2019

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**YEŞİLYURT (MALATYA) KENTSEL SİT ALANI VE YAKIN ÇEVRESİNİN
KENTSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ekrem KARAARSLAN

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Prof. Dr. Hatice Selma ÇELİKAY - Bartın Üniversitesi
Üye : Doç. Dr. Canan CENGİZ - Bartın Üniversitesi
Üye : Dr. Öğr. Üyesi İjlal KAYA ALTAY - Mimar Sinan Güzel Sanatlar
Üniversitesi

BARTIN-2019

KABUL VE ONAY

Ekrem KARAARSLAN tarafından hazırlanan “YEŞİLYURT (MALATYA) KENTSEL SİT ALANI VE YAKIN ÇEVRESİNİN KENTSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ” başlıklı bu çalışma, 13.12.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. H.Selma ÇELİKAY (Danışman) .....

Üye : Doç. Dr. Canan CENGİZ .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İjlal KAYA ALTAY .....

Bu tezin kabulü Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ...../...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. H. Selma ÇELİKAY
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Hatice Selma ÇELİKAY ve Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ CENGİZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “YEŞİLYURT (MALATYA) KENTSEL SİT ALANI VE YAKIN ÇEVRESİNİN KENTSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

13.12.2019

Ekrem KARAARSLAN

ÖNSÖZ

Yüksek lisans döneminde her türlü konuda bana destek olarak danışmanlığımı üstlenen, çalışma konusunun belirlenmesinden sonuçlandırılmasına kadar destek ve emeklerini benden esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Hatice Selma ÇELİKAY' ya saygıyla ve içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez dönemimde beni kırmayıp danışmanlığımı kabul eden değerli hocam Sevgi GÖRMÜŞ CENGİZ' e de teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma sınavına jüri üyesi olarak katılan çok değerli hocalarım Doç. Dr. Canan CENGİZ ve Dr. Öğr. Üyesi İjlal KAYA ALTAY değerli fikir ve önerileri ile sağladıkları katkıları için teşekkür ve şükranlarımı sunarım. Hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez çalışması döneminde de verdikleri moral ve destek ile beni bir an bile yalnız bırakmayan kıymetli eşime, aile büyüklerim ve dostlarıma sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Ekrem KARAARSLAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YEŞİLYURT (MALATYA) KENTSEL SİT ALANI VE YAKIN ÇEVRESİNİN KENTSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ

Ekrem KARAARSLAN

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hatice Selma ÇELİKAY

İkinci Danışman: Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ CENGİZ

Bartın-2019, sayfa: 91

Tarihi kent dokularını oluşturan öğeler, kent kimliğinin ve kültürel belleğin meydana gelmesindeki en önemli yapı taşlarıdır. Geçmişten günümüze aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerlerden oluşan kültürel miras alanları geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, kentlilik bilinci ve sahiplik duygusunu geliştirmektedir. Kültür mirasının, korunarak yaşatılması o kentte yaşayanları bir arada tutan ortak bağları da güçlendirmektedir. Tarihi kent parçası tüketilebilen, ancak yerine bir başka “şey” konulamayacak bir kaynak niteliğinde olduğundan tüketiminde kısıtlayıcı bir tutuma, kullanımında ise koruyucu bir yaklaşıma gidilmelidir. Kültürel değerler, kent ve bölgenin bir parçası olmasının yanı sıra, ülke ve dünyanın ortak mirası olduğundan bu değerlerin korunması ve kültürel süreklilik bakış açısıyla ele alınması, hem ülke hem de kent için büyük önem taşımaktadır. Koruma kavramı, kültürel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Koruma, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp, kentsel yaşamın sürekliliğini sağlayan, ekonomik ve toplumsal süreçleri de kapsamaktadır. Tarihi kent dokularının korunmasına yönelik en önemli araç koruma amaçlı imar planlarıdır. Koruma amaçlı imar planları, öncelikli planlama alanları kapsamında ayrıntıda kentsel tasarım çalışmalarını zorunlu kılan sosyal-mekânsal ve ekonomik stratejileri içeren tasarım çalışmaları olarak değerlendirilmelidir. Kentsel tasarım, planlama ile mimarlığın arasında

bağ kurmakta ve yaşanabilir kentsel alanlar oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Kentsel tasarım, tarihi kent dokularının da sürdürülebilirliğini sağlayan bir mekânsal organizasyon sürecidir. Bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için, döşeme kaplamasından kent mobilyasına, bina cephelerinden kapı kulpuna, kentsel sanat öğelerinden bitki türü, formu ve rengine kadar, yapısal ve bitkisel olmak üzere her tür öge ve detayı kapsayan kentsel tasarım/kentsel peyzaj tasarımı rehberleri ile sürecin yönetilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, ülkemizdeki kültürel mirasa sahip olan yerleşmelerden biri olan Yeşilyurt'un tarihi kent dokusunu oluşturan bileşenler irdelenmiştir. Geleneksel mimari örnekleri belgelenmiş ve korunması-yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tarihi kent dokusu, geleneksel mimari, Yeşilyurt, Malatya.

Bilim Alanı Kodu: 80507; 120604

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EXAMINATION OF YESILYURT (MALATYA) URBAN RESIDENTIAL AREA AND ITS SURROUNDING SURVEY IN TERMS OF URBAN DESIGN PRINCIPLES

Ekrem KARAARSLAN

Bartın University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

Thesis Advisor: Prof. Hatice Selma ÇELİKİYAY

Co-Advisor: Assoc. Prof. Sevgi GÖRMÜŞ CENGİZ

Bartın-2019, pp: 91

The elements that make up the historical urban fabric are the most important building blocks in the formation of urban identity and cultural memory. The cultural heritage areas, which are transferred from the past to the present day, consisting of archaeological, cultural, social, economic and aesthetic values, establish a connection between the past and the future, and enhance the sense of urbanity and ownership. Preserving the cultural heritage strengthens the common ties that keep the people living in that city together. Since the historical part of the city is a resource that can be consumed, but cannot be replaced with another “thing”, a restrictive attitude should be taken and a protective approach should be used in its use. Since historical and cultural values are a part of the city and the region as well as being a common heritage of the country and the world, preserving these values and addressing them from the perspective of cultural continuity is of great importance for both the country and the city. The concept of conservation emerges as a result of a cultural process and conservation is not a cultural one-dimensional approach, but also includes economic and social processes that ensure the continuity of urban life. The most important tool for the preservation of the historical city textures are zoning plans for protection. Conservation development plans should be considered as design works that

involve social-spatial and economic strategies that necessitate urban design studies in detail within the scope of priority planning areas. Urban design connects planning with architecture and plays an important role in creating livable urban areas. Urban design is a process of spatial organization that ensures the sustainability of historical urban textures. In order to achieve this organization successfully, management of the process with urban design / urban landscape design guides covering all kinds of elements and details, from floor coverings to urban furniture, building facades to door handles, from urban art elements to plant species, forms and colors, is required. In this study, the components constituting the historical urban fabric of Yeşilyurt, which is one of the settlements with historical and cultural heritage in our country, are examined and the examples of traditional architecture are documented and suggestions for preservation and preservation and transfer to future generations are presented. In the research, documentary analysis method was used. In this context; the zoning plan dated 1958, zoning plan dated 1985, the urban conservation area determined in 2005 and the conservation development plan dated 2007 were examined and the land uses and building conditions in the urban conservation area were evaluated. In addition, the traditional architectural features in the Urban Protected Area and the Influence Transition Area, which constitute the historical urban fabric of Yeşilyurt, have been determined by observing both archival photographs and on-site observations and examining them through current photographs.

Keywords: Historical urban texture, traditional architecture, Yeşilyurt, Malatya.

Science Field Code: 80507; 120604

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
BÖLÜM 2 TEMEL KAVRAMLAR	5
2.1 Koruma	7
2.1.1 Kentsel Koruma ve Kentsel Sit.....	7
2.1.1.1 Kentsel Sit.....	7
2.1.1.2 Bütünleşik Koruma.....	9
2.1.1.3 Sürdürülebilir Koruma.....	9
2.2 Kentsel Koruma Uygulamaları.....	10
2.2.1 Koruma Amaçlı İmar Planları.....	10
2.2.2 Kentsel Yenileme.....	15
2.3 Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi.....	17
2.3.1 Kentsel Tasarım.....	20
2.3.2 Kentsel Tasarım İlke ve Yaklaşımları.....	24
BÖLÜM 3 MATERYAL VE YÖNTEM.....	27
3.1 Materyal	27
3.1.1 Çalışma Alanı.....	27
3.2 Yöntem.....	31
BÖLÜM 4 ARAŞTIRMA BULGULARI.....	33

4.1 Yeşilyurt Tarihi ve Mekânsal Gelişimi	33
4.2 Yeşilyurt Bölgesel Analizi.....	34
4.3 Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı.....	37
4.4 Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi	40
4.4.1 Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi Yapı Değerlendirmesi.....	45
4.4.2 Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi İmaj Analizi.....	51
4.5 Yeşilyurt Sivil Mimarlık Örnekleri	58
BÖLÜM 5 DEĞERLENDİRME.....	62
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKLAR.....	79
EKLER.....	84
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
2.1: Zile (Tokat) Koruma Amaçlı İmar Planı.....	12
2.2: Sivrihisar (Eskişehir) Koruma Amaçlı İmar Planı.....	13
2.3: Koruma amaçlı imar planlarının yapım ve onama süreci.....	15
2.4: Battalgazi (Malatya) Uygulama İmar Planı üzerinde Koruma Amaçlı İmar Koruma Amaçlı İmar Planı.....	23
2.5: Kentsel tasarımda başarıya ulaşma aşamaları.....	25
3.1: Çalışma Alanı Konumu.....	29
3.2: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit ve KAİP Sınırı.....	30
3.4: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit - KAİP Sınırı ve Çevresi..	34
4.1: Yeşilyurt'un 1958 ve 1985 onanlı imar planı.....	32
4.2: Çalışma alanının önemli noktalara mesafesi.....	35
4.3: TÜİK Nüfus verisi.....	36
4.4: Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri.....	37
4.5: Kentsel Sit Alanında yer alan Tescilli Yapılar.....	38
4.6: Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı.....	40
4.7: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresine İlişkin Arazi Kullanımı.....	41
4.8: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresine İlişkin Yapı Kalitesi.....	42
4.9: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresine İlişkin Yapı Kat Sayısı.....	43
4.10: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Çevresine İlişkin Yapı Değerlendirmesi.....	44
4.11: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Çevresine İlişkin Yapı Değerlendirmesi.....	46
4.12: Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri.....	48
4.13: Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanı.....	49
4.14: Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanında Sokak dokusu.....	50
4.15: Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanında Sokak dokusu.....	51
4.16: Çalışma Alanı Çevresi, İmaj analizi.....	52
4.17: Saat kulesi, Camii Kebir, eski belediye binası.....	52
4.18: Yeşilyurt kent meydanı, Kentsel Sit Alanı.....	53
4.19: Adıyaman Caddesi, Atılğan Caddesi.....	54
4.20: Beylerderesi, Atılğan Parkı, Okul Alanı.....	54
4.21: Kent merkezi dron görüntüsü, Kent meydanı.....	55

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

Şekil No	Sayfa No
4.22: Kentsel Sit Alanı, İmaj analizi.....	55
4.23: Hanifi Tanbay Evi ve Bayram Ertuğrul Özşahin Evi.....	56
4.24: Kamulaştırması yapılan Konak.....	56
4.25: Adıyaman ve Atılgan caddeleri ile ara yollar.....	57
4.26: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit Sınırı.....	57
4.27: Çalışma alanı Dron görüntüsü.....	59
4.28: Hanifi Tanbay Evi.....	59
4.29: Hanifi Tanbay Evi (80 Ada 6 ve 7 Parsel).....	60
4.30: Hanifi Tanbay Evi Tanıtım Çizelgesi ve Tescil Kararı.....	60
4.31: Hanifi Tanbay Üst Kat Planı.....	61
5.1: Çalışma Alanı Eski ve Yeni Görünüşler.....	63
5.2: Kentsel Sit Alanı'nda Korunacak Doku ile Uyumsuz Yapılaşma.....	65
5.3: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler.....	66
5.4: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler.....	67
5.5: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler.....	67
5.6: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler.....	68
5.7: Çalışma Alanındaki Dron Görüntüsü.....	68
5.8: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler.....	69
5.9: Çalışma Alanındaki Dron Görüntüsü.....	70
6.1: Yeşilvadi (Beylerderesi) Barajı.....	74

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Kentler, insanlığın doğuşundan bugüne kadar yaşadığı olaylara tanıklık etmiş ve insanlığın ihtiyacını karşılamak için insan eliyle yapılmış canlı varlıklardır. Kentlerin tarihi çevreleri, kendine hayran bırakan görünüşleri, farklı tarz ve şekilleri bulunduran verimli organizasyonları, farklı ortamlara imkân sağlayan bükümlü sokakları, detaylı içerikleriyle toplulukların yeniden üretmesinin belirtkesi olmuştur. Geçmişte yaşamış uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı, estetik ve yaşam felsefesi, duyarlılıkla ilgili ayrıntıları bu ortamlarda gizlidir. Bu nedenle geleneklerin, yaşam koşullarının yapım yöntemlerinin hızlı bir şekilde değiştiği günümüz dünyasında tarihi kent ortamları, geçmişte nasıl bir ortam içinde yaşamını sürdürdüğünü gösteren birer açık hava müzeleridir (Ahunbay, 2004). Bu nedenle geleneklerin, yaşam şartlarının ve yapım yöntemlerinin hızlı bir biçimde değiştiği dünyada tarihi kent dokuları, birer açık hava müzesi olarak korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır (Ahunbay, 2004). Tarihi kent dokuları kullandıkça bitirilen, fakat yerine başka bir “şey” konulamayacak bir kaynak niteliğinde olduğundan tüketiminde kısıtlayıcı bir davranışa, kullanımında ise koruyucu bir yaklaşıma gidilmelidir (Tankut, 1975).

Tarihi, doğal, kültürel miras alanları kent kimliğinin ve kültürel belleğin meydana gelmesindeki en önemli yapı taşlarıdır. Geçmişten günümüze taşınan kültürel, arkeolojik, ekonomik, toplumsal ve estetik değerlerden oluşan kültürel miras, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, kentlilik bilinci ve sahiplik duygusunu geliştirmektedir (Ahunbay, 2004).

Kültür mirasının, korunarak yaşatılması o kentte yaşayanları bir arada tutan ortak bağları da güçlendirmektedir. Tarihi kentsel dokular, kentin yaşam alışkanlıkları, gelenek ve görenekler, kentin bilgi birikimini gelecek kuşaklara ulaştıran canlı kaynaklar olduğu için korunmaktadırlar.

Koruma, geçmiş toplumlar tarafından yaratılan fiziki mekânların; kentlerin değişim sürecinde ortadan kaybolmasını önleyen bir süreçtir. Korumanın yanı sıra yaşatma ve geliştirme çalışmaları sayesinde de tarihi kent dokuları çağdaş yaşamla bütünleştirilir.

Tarihi ve kültürel değerlerin, kentin bir parçası olmasının dışında, ülke ve dünyanın ortak mirası olmasından bu değerlerin korunması ve kültür merkezli baskıcı bir bakış açısıyla ele alınması hem ülke hem de kent için çok önemlidir (Ahunbay, 2004).

Sanayi devrimi ve beraberinde yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dünya nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Hızlı nüfus artışı ile birlikte kentleşme oranı da artmıştır. Dünya üzerindeki bu gelişmeler tarihi alanların yok olmasına neden olmaktadır. Hızla artan kent nüfusu koruma kaygısı ile hazırlanmayan planlar, tarihi kent merkezlerinin iş alanı olarak kullanılması kentsel dokunun zarar görmesini sağlamıştır (Ter, 2002). Dünya üzerindeki bu gelişme ve değişimler ile kentler kimliklerini kaybetmeye başlamıştır. Tüm bu olaylar karşısında kent planlama çalışmaları başlamıştır. Kaybolan ve yok olmaya yüz tutmuş tarihi alanların yeniden canlandırılması ancak ve ancak çevresi ile birlikte bütünleştiği ölçüde değer kazanacaktır.

Tarihi kent dokularının korunarak geleceğe taşınması, bu alanların planlanması ve bu planların uygulanması ile sağlanabilir. Farklı amaçlı ve uzmanlık isteyen alanlarda Koruma Amaçlı İmar Planlarının hazırlanması ve uygulanması gerekir.

Koruma amaçlı imar planları; sokak, meydan, doku veya silüet seviyesinde bütünlük sağlayan kültürel ve tarihi mirasa konu olan mekânsal altyapının sürdürülebilir bir şekilde muhafaza edilmesi ve geliştirilmesine bağlı özgün, mekânsal ve işlevsel stratejilerin dışında sosyo-ekonomik yapıya bağlı stratejileri de barındıran tasarım izleridir. Dolayısı ile koruma amaçlı imar planları, ilk olarak planlama sahası ölçüsünde kentsel tasarım çalışmalarını mecburi hale getiren sosyal, mekânsal ve ekonomik stratejileri barındıran tasarım çalışmaları olarak açıklanmaktadır (Özcan, 2009).

Tarihi kent dokularının korunması ve yaşatılmasında en önemli etken aslında kentsel tasarımdır. Tarihi alanlarda hazırlanacak olan kentsel tasarım çalışmaları ile kent kimliğinin ortaya konması, tarihi dokunun korunması ve sürdürülebilir hale getirilmesi tarihi dokunun çağdaş yaşam ile bütünleşmesi ile oluşturulacaktır (Ter, 2002). Kentsel tasarım, planlama ile mimarlığın arasında bağ kurmakta ve yaşanabilir kentsel alanlar oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Kentsel tasarım, planlama ile mimari ölçek arasında köprü kurarken, kentlerin fiziki mekânının yanı sıra sosyal çevreyi ve toplumu göz önüne alan bir tasarım sürecidir (Çelikyay, 2016).

Kentsel tasarım, tarihi kent dokularının da sürdürülebilirliğini sağlayan bir mekânsal organizasyon sürecidir. Bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için, döşeme kaplamasından kent mobilyasına, bina cephelerinden kapı kulpuna, kentsel sanat öğelerinden bitki türü, formu ve rengine kadar, yapısal ve bitkisel olmak üzere her tür öğe ve detayı kapsayan kentsel tasarım/kentsel peyzaj tasarımı rehberleri ile sürecin yönetilmesi gerekmektedir (Çelikyay, 2017).

Türkiye’de kentsel koruma için zaman içinde yasal bir çerçeve oluşturulmuşken kentsel koruma planları içerisinde kentsel tasarımın nasıl ele alınacağına göz ardı edilmiş olduğu görülmektedir. Daha genel olarak kentsel tasarım çalışmalarının küçük ölçekte kenti biçimlendirmeye çalışan uygulamalar olması özellikle koruma alanlarında kimlik ve benzeri öğelerinin vurgulanmasını sağlayacak kentsel tasarım uygulamalarının koruma Amaçlı İmar Planlarında bu şekilde kullanılmasını da olumsuz etkilemektedir (Öztemiz, 2012).

Tarihi kent dokularının değerlerinin zaman içinde yok olması ve sürdürülebilir olmaması planlama ve tasarım bağlamında yeni arayışlar doğmasına sebep olmuştur. Bu alanların korunması yaşıatılması için ‘*Kentsel Tasarım Rehberi*’ de bir tasarım aracı olarak kullanılmaktadır.

Kentsel Tasarım Rehberi; kentsel kalitedeki amacı arttırmakta, bunların uygulamadaki engellemeleri hafifletecek farklılıkları takdim etmektedir. Böyle geniş çerçeveli bir yaklaşım hafifletecek farklılıkları takdim etmektedir. Böyle geniş çerçeveli bir yaklaşımda tüm kentsel paydaşların; kullanıcı, ziyaretçi, uzman, kentli, girişimci, sivil toplum örgütleri, yasa koyucular ve uygulayıcılar, planlama ve yerel yönetim otoriteleri vs. tamamının birlikte hareket ettiği bütünsel ortam ve araçları sunmak gerekir. Bu süreç birlikteliğin kurallarının oluşturulması ve pratikte de uygulanabilir olması demektir. Kentsel Tasarım Rehberleri karar verme döneminde alana özgü yaklaşımlar ile ağırlıkları yönetir ve dengeleri sağlamaya çalışır. Kentsel Tasarım Rehberleri bu nedenle çözümü yönlendiren bize özgü sistemi sunmaktadır (Anonim, 2019)

Bu çalışmada, Yeşilyurt tarihi kent dokusunu oluşturan bileşenler kentsel tasarım yaklaşımı kapsamında irdelenmiştir. 2007 yılında kabul edilen 1. Derece Kentsel Sit Alanına yönelik olarak hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planının günümüze kadarki

yapılan uygulamalara cevap vermediği ve bu konuda alanı koruma-kullanma dengesi gözetilerek tekrar canlandırma ve sürdürülebilir hale nasıl getirilebileceği üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmanın amacı: Koruma Kurulunca belirlenen Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanına yönelik hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planının korunarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına yönelik düşünceler geliştirilmesidir. Ayrıca kentsel tasarım ilkeleri kapsamında Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı ve yakın çevresinin sahip olduğu kültürel değerleriyle yerleşim karakteri üzerinde tespitler yapılmıştır.

Araştırmada; envanter analizi, fotoğraf analizi ve imaj analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda; 1958 tarihli İmar Planı, 1985 tarihli İmar Planı, 2005 tarihinde belirlenen Kentsel Sit Alanı ve 2007 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı irdelenmiş, Kentsel Sit Alanındaki arazi kullanımları ve yapı durumları değerlendirilmiştir. Yeşilyurt'un tarihi kent dokusunu oluşturan Kentsel Sit Alanındaki ve Etkileme Geçiş Alanındaki geleneksel mimari örnekleri gerek arşiv fotoğrafları gerekse yerinde gözlem yaparak ve güncel fotoğraflar üzerinden incelenerek geleneksel mimari özellikleri saptanmıştır.

Çalışmada Yeşilyurt Belediyesi'nden elde edilen 2007 yılı 1/1000 ölçekli Yeşilyurt (Malatya) kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planlarından yararlanılmıştır. Söz konusu alanın karakteri ve tarihi yerleşim dokusunu irdelemek için başta Yeşilyurt kentsel sit alanında çevresel analizleri yapılmış, yerinde yapılan gözlemlerden, geçmişte ve yeni çekilen fotoğraflardan yararlanılmıştır.

Bu değerlendirmeler sonucunda Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik kentsel tasarım rehberi oluşturulmasına vurgu yapılmıştır. 2007 yılından bu yana söz konusu alanda Valilikçe yapılan sokak sağlıklaştırma ve canlandırma projesinin ne kadar doğru yapıldığı ve bu uygulama yapılırken yörenin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve tarihi dokusunun ne kadar göz önünde bulundurulduğu incelenmiştir. Alandaki taşınmaz kültür varlıkları ile ilgi yapılan dıştan görünümü değiştirmek ne derece doğru olmuştur? Alınan plan kararları ile bölge bir cazibe merkezi haline mi gelmiştir yoksa mevcut haliyle köhneleşmiş bir alana mı dönüşmüştür? Bu sorulara ve sorunlara çözüm bulmak amacıyla ve alanın sürdürülebilir şekilde canlandırması için bu çalışma yapılmıştır.

BÖLÜM 2

TEMEL KAVRAMLAR

2.1 Koruma

Koruma kavramının sözlük (Türkçe sözlük) anlamı ‘savunmak, muhafaza etmek, himaye etmek, aynen saklamak’ olan koruma kavramının asıl manası bir varlığı dışarıdan gelen tehlike ve etkilere karşı garantiye almaktır. Koruma genel olarak doğal ve kültürel kaynaklarımızdan en iyi biçimde yararlanmaktır.

Bu kapsamda koruma, kültürel bir sürecin neticesi olarak karşımıza çıkmakta olup koruma kavramı, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım değil, kentsel hayatın devamlılığını sağlayan, toplumsal ve ekonomik süreçleri de kapsamaktadır (Çelikyay, 1995).

Koruma, toplumun her kesiminde olumlu bir bakış açısı ile karşılanmayabilir. Misal çevre ve kültür gibi tüm dünyayı ilgilendiren ve insanın zaman içinde kimliğini bulmasını sağlayan değerlerin önemi can ve mal gibi doğrudan yaşanan anlık değerlerin öneminin yanında arka planda kalarak soyutlanmaktadır (Aygen, 1996). Tankut (1997) korumanın bir hayat görüşü olduğunu ancak iç dinamiklerle beslenemiyorsa yetersiz ve dar kapsamlı kalacağını bu sebeple düşünce üretimleri ve uygulamalarının kamuoyu oluşturamayacağını belirtmektedir.

Koruma Kavramı; toplumun mazideki sosyo-ekonomik şartlarını, kültürel özelliklerini ortaya çıkaran fiziksel yapısının yaşanan gelişmeler nedeni ile kaybolmasının önlenmesi, kentsel dokunun modern yaşamla birleştirilmesi, kültürel zenginliklerin topluma yararlı işlevsel ve ekonomik şartlarla sağlaştırılmasıdır.

Neden korumak isteriz? Sorusuna ‘eski olan her şeyin özlenmesi’ cevabı verebilir. Korumanın özüne bakıldığında geçmişte bizim için önemli olmuş bir nesne veya herhangi bir varlığa duyulan özlemde neden olarak gösterilebilir. Örneğin eskiden severek izlenilmiş bir film, severek giyilmiş bir kıyafet, dinlenilmiş eski bir şarkı, çocukluğun geçtiği eski bir ev özlenebilir. Eski olan çoğu kez hayatımızda daha kıymetli bir yere sahip olmuştur. Bu

noktadan hareketle mekânsal boyutta, tarihi ve kültürel değeri olan eski bir konut, sokak, camii sadece eskiliklerinden değil, bize geçmişin izlerini sunduğu, döneminin kültürel özelliklerini yansıttığı için değerli olur. Bu değerın günümüze ve daha sonraki nesillere aktarılabilmesi için de korunması gerekir. Bunun içindir ki yüzyıllar boyunca toplumların ortak mirası olan tarih ve kültür varlıklarının korunması, korunarak yaşatılması bugün üzerinde önemle durulan uluslararası bir konu olmuştur (Öztemiz, 2012).

Kentsel Alanlarda Koruma kavramını genel olarak koruma, yenileme ve sağlıklılaştırma olarak sıralayabiliriz. Bu koruma biçimlerini açıklayacak olursak;

Koruma: Kentin geçmiş yaşam ve kültürünün izlerini bugüne taşıyan değerlerin bugünde var olmasını ve bugünün yaşam biçimi ve koşulları ile bütünleşerek gelişmesini sağlamaktır.

Yenileme: Sosyo-kültürel, fiziksel ya da ekonomik olarak çökme yaşayan kentsel alanlarının, buna sebep olan etkenlerin belirlenip ortadan kaldırılarak o alanın tekrardan yaşama döndürülerek kente kazandırılmasıdır.

Sağlıklılaştırma: Kentsel mekânı, içinde yaşayan kişilerle birlikte iyileştiren bir müdahale biçimidir. Aynı zamanda kültürel miras yapılarının kendine özgü karakterinin korunduğu sosyo-ekonomik hayatın özelliklerinin de dikkate alınarak geliştirilmesidir.

Dünya tarihinde ortaya çıkarılan planlama teorileri ve uygulamalar, kentsel koruma-tasarım ve planlama yaklaşımlarının birlikte düşünülerek stratejik planlama yaklaşımı başlığı altında aynı alanlara farklı ölçeklerde ama aynı hedeflere müdahale etmektedir. Kent çok dar bir mekân içinde çok çeşitli yaşam ihtiyaçlarının bir arada toplaşarak yoğunlaştığı bir sentezdir.

Koruma'nın algı ile ilişkisini Kevin Lynch Çevrenin İmgesi kitabında; *'İlkel insan, algısını yaşadığı peyzaja adapte ederek çevresel imgesini geliştirmek zorunda kalmıştır'* ibaresine yer vermiş peyzajın insan hayatında önemine vurgu yapmış ve kentsel alanlarda korumanın bir bütün olarak düşünülmesini savunmuştur (Lynch, 1969).

2.1.1 Kentsel Koruma ve Kentsel Sit

Kentsel alanlardaki planlama süreçlerine toplumsal katılımın sağlanması koruma boyutunda bilinçli toplumların meydana gelmesi ile kamu yararı düşüncesinin ortaya çıkarılması sürdürülebilir kalkınmanın araçlarından birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplumdaki fertlere ve kentte yaşayan karar vericilere önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Yaşam kalitesi yüksek çevrelerin yaratılabilmesi için bütün paydaşların yeterli duyarlılıkları taşımaları gerekir (Yener, 2018).

Koruma kavramını Keleş (1998); mimari ve bilimsel değerlere sahip olan yapıların günümüzde yaşayanların yararlandığı gibi gelecek nesillerin de yararlanması adına bozulması ve yok olmasına karşı önlem almak olarak açıklamıştır. Bu kapsamda korumayı açıklayacak olursak; zarar verme ve ortadan kaldırma olasılığı olan bütün olumsuzluklara karşı tedbir alarak sonraki nesillere aktarmak olarak tanımlayabiliriz (Yener, 2018).

Kentsel koruma; tarihi nitelikteki yerlerin bir müze nesnesi olarak görülmeden dengeli bir şekilde kullanılması, geçmişi en iyi şekilde koruyup günümüzle bağlantısını kurarak günümüz ihtiyaçlarına uygun tasarruflara yönelik olarak korunmasıdır.

Kentsel Sit; mekânsal ve kentsel özellikleri sanat tarihi ve mimari açıdan göstermiş oldukları fiziki farklılıkları ve bu farklılıklarla ortaya çıkan zamanın sosyal, ekonomik, kültürel yapısını, yaşam tarzını aktararak birlikte barındıran ve bu kapsamda doku bütünlüğü oluşturan mekânlar olarak tarif edilmektedir.

2.1.1.1 Kentsel Sit

Sit; korumaya değer bulunan doğal insan ürünü ya da doğa ve insanın ortak ürünü taşınmaz kültür varlıklarıdır. Kentsel Sit ise; kentsel ve yöresel nitelikleri mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin, dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlara denir.

Avrupa'da 1970'li yıllarda etkin bir biçimde kullanılan koruma anlayışı ülkemizde 1973 yılında çıkarılan '*Eski Eserler Yasası*' ile sit kavramına ilk kez yer verilmiştir. Bu yasa ile

birlikte koruma görevi Anıtlar Yüksek Kurulu'na verilmiş bu kurul sit alanlarında bulunan imar planlarının kaldırılarak Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılması sürecini başlatmıştır. 1983 yılında yürürlüğe giren “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile korumada uluslararası sözleşmelere uyma yönünde önemli bir adım atılmıştır. Bu yasa ile ilk kez kültür varlığı tanımı yapılmış ve kentsel sit alanlarının korunması için bu alanların koruma amaçlı imar planı ile planlanması sağlanmıştır.

Ülkemizde Kentsel sit alanları ile ilgili yasal mevzuatımız incelendiğinde; 13.03.2012 tarih ve 28232 sayılı “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” ve 2863 sayılı (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu) koruma mevzuatımızın “13 ve 14 üncü maddeleri gereğince Yürütülen İşlemlere İlişkin Yönerge”de; “mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlar” olarak açıklanmaktadır (Anonim, 1983).

Tarihi çevreler ile tarihi kentsel yapılar yaşanan geçmişin izleri olarak mekânsal ve kültürel manada farklılıkları ortaya koyar. Tarihi kent dokularının yaşatılmasına yönelik olarak ortaya çıkan koruma kavramı, en başta sadece önemli olan yapıları korumak iken günümüzde ise farklılıkların ortaya çıkarılması, yaşatılması, tarihsel geçmişe dayalı kimliğin devam ettirilmesi yani yapıların yer aldığı kent ve doğal çevre ile bir bütün olarak korunması gerektiği anlaşılmıştır (Meşhur, 1999).

Tarihi kentler, geçmiş uygarlıkların sosyal ve kültürel yapısı, mimari ve estetik özelliği ve yaşam felsefesine ait izlerden oluşmaktadır. Bu sebeple uygarlığın en büyük fiziksel özellikleri kentlerde bulunmaktadır (Ahunbay, 2004).

Tarihi kentsel alanların sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde korunması, kentte bulunan tarihi yapıların kullanımı, günümüz şartlarına uygun olarak planlanması ile sosyo-ekonomik özelliklerin de korunmasını gerektirir. Bu nedenle korunacak alanlar güncel kent dinamikleri ile birlikte bütünleşik olarak değerlendirilmelidir. Çağdaş koruma yaklaşımları kullanma, geliştirme, değerlendirme ve ekonomik fayda sağlama eylemlerini kapsar. Tarihi mirasın kullanılması, yaşatılarak işlevler kazandırılması korumanın amaçlarını ortaya koymaktadır (Özkan, 2005).

2.1.1.2 Bütünleşik Koruma

Bütünleşik koruma yaklaşımı Avrupa Mimari Miras yılı (1975 yılı) aracılığıyla gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımın amaçları Amsterdam Bildirgesi'nde belirtilmiştir. Amsterdam Bildirgesine göre bölgesel ve kentsel planlama mimari mirasın korunmasında en önemli etkenlerden biridir. Bu bildirgeyle amacın bütünleşik koruma olduğu belirtilmiş sosyo-ekonomik, yönetsel ve yasal yönleri gözetilen bir koruma modeli olarak açıklanan bu yaklaşımın gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan araçlar ortaya konulmuştur (Ahunbay, 2004).

Bütünleşik koruma ile tarihi dokunun çevresi ile beraber yeni fonksiyonlar yüklenerek korunması amaçlanmaktadır. Bu konsept etrafında herhangi bir saygınlık önceliği olmadan tarih, peyzaj, tasarım ve yaşam tarzını yansıtan her türlü doku, mimari miras tanımı içinde değerlendirilerek mimari mirası toplumsal ve ekonomik yaşam ile bütünleyici kullanım şekilleri ve tarihi yapıların yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli şartların araştırılması gündeme gelmiştir (Eke ve Özcan, 1988).

Çeçener'e (1999) göre bütünleşik kentsel koruma çağdaş koruma yaklaşımı olarak betimleyerek sokağı, kaldırımını, ağacı, bahçe duvarını, çeşmesini, camisini, dükkânını, gelenek ve göreneklerini yani insanı ile koruma yapılması durumunda tam bir korumanın yapılacağını savunmaktadır.

2.1.1.3 Sürdürülebilir Koruma

Sürdürülebilir Koruma toplumun nesnel tarihini oluşturan yaşanmış ve sahip olduğu kültürün mekânsal belgeleri olan tarihi çevrenin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara kültürel kent olarak aktarılması yani koruma, evrensel bir eylem veya yaklaşım olarak tarihi açıdan daha köklü bir kavramdır. Bugünün insan ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da göz önüne almak düşüncesi olan sürdürülebilirlik ise koruma kavramı ile örtüşmektedir. Yani koruma sürdürülebilirliğin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır (Meşhur, 1999). Bu kapsamda yerleşimler, içinde yer aldığı doğal ve fiziksel çevrenin sürdürülebilir ve kendi gelişmesini sağlar nitelikte olmalıdır.

Tarihi kentsel alanların sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında korunması, kent bütününde yer alan tarihi yapıların etkin bir biçimde kullanılması, günümüz yaşantısının ihtiyaçlarına cevap verecek bir biçimde planlanması ile ekonomik ve sosyal niteliklerin de korunmasını gerektirir. Bu sebeple korunacak alanlar güncel kent dinamikleri ile birlikte ele alınmalıdır. Tarihi mirası kullanma ve yaşatarak belli bir fonksiyon yükleme, korumanın amaçları arasında yer almaktadır (Çiftçi, 2019).

2.2 Kentsel Koruma Uygulamaları

Kentsel koruma; geçmişten farklı olarak tarihi özelliği olan yapıların onarımı ve saklanmasını değil bir bölgenin tarihsel değeri olmayan eserlerle birlikte geçmişi ile sürekliliğini sağlayan bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Kentsel tarihi alanlar, kentsel ve bölgesel açıdan sahip oldukları özellikleri, mimari ile sanat tarihi bakımından sahip oldukları fiziksel özellikleri ile bu özellikleri sonucu ile ortaya çıkmış olan çevrenin ve zamanın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına yaşam şeklini de ekleyerek bir arada bulunduran ve bu nedenle doku bütünlüğünün sağlanmış olduğu alanlardır (Çelik, 2019).

Kentsel koruma uygulamaları esasında amaç ve hedeflerin ortaya konulması, analizlerin yapılması, sentezin değerlendirilmesi, planlama hükümlerinin meydana getirilmesi ve uygulamalarının yapılması aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların tümünde tarihi çevrenin taşıdığı kentsel görünüm potansiyelinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır (Koramaz, 2002).

2.2.1 Koruma Amaçlı İmar Planı

Ülkemizde koruma çalışmaları 1973 yılında 'sit' kavramı ile başlayarak 1983 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı' na geçilmiştir. Ülkemizdeki korumaya değer bulunan varlıkların zengin ve çeşitli olması bu alanlarda korumaya yönelik planların hazırlanmasını elzem bir hale getirmiştir.

Günümüzde kültür ve tabiat varlıklarını korumanın tek yolu Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılmasıdır. Ülkemizde Koruma Amaçlı İmar Planları (KAİP) bir terim olarak 1970 yıllarda ortaya çıkmıştır. Terim olarak ortaya çıkan Koruma Amaçlı İmar Planları zamanla çıkan yasalar ile sit alanları ile sınırlandırılmış ve kent ile bütünleştirilmek yerine

sadece Kentsel Sit Alanlarının yalnız başına bırakılarak planlanması yapılmıştır. Oysa korumada kuramsal yaklaşım tarihsel dokunun kentin yaşamına doğru ve dengeli katılım ile gelişmesini sağlamayı gerektirir ki imar planı ölçeği bu durumu tam olarak karşılayamaz ve kent bütününe ilişkin planlama kararlarının her ölçekte (ülke, bölge, havza, kent) sit alanı ile bütünleştirilerek korunması gereklidir. Yalnızca planların hazırlanması ve onaylanması da bu süreçte yeterli değildir, yapılan planların uygulanması gereklidir (Örnek Özden, 2006).

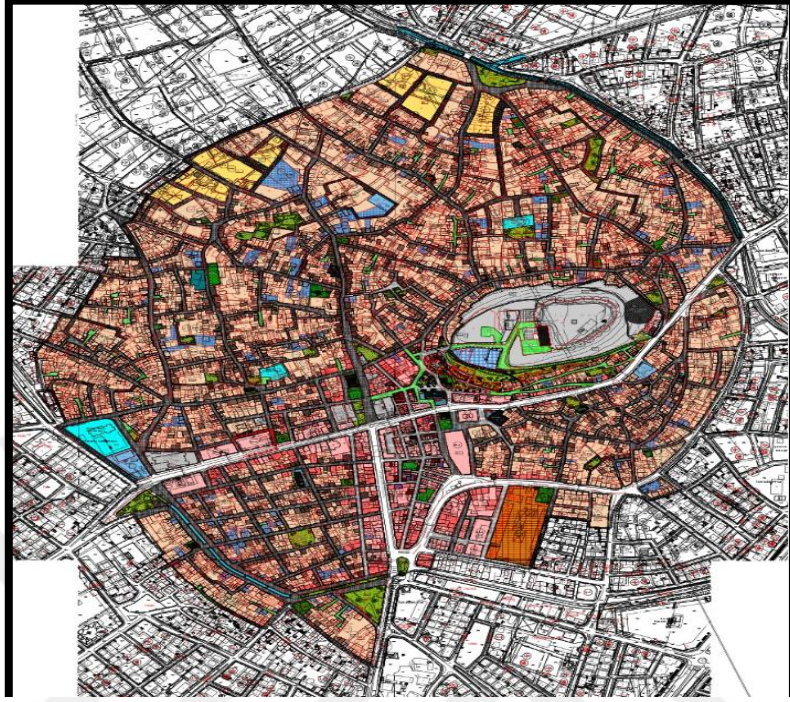
Ülkemizde belirlenen Kentsel Sit Alanlarındaki koruma kararlarında ve bu alanlarda yapılan Koruma Amaçlı İmar Planlarında bazı olumsuz sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Bu olumsuzluğun en önemli sebeplerinden biri sit alanlarının daraltılabilir ve tescilli yapılardaki tescil kararının kaldırılır düşüncesinin artması ile halkın korumaya olan inancını büyük ölçüde kaybetmesi sonucu tarihi değerlerin hızla bozulmasıdır. Olumsuz sonuçların diğer bir sebebi ise korunacak yapıların merkezi ve yerel yönetimlerce satın alınması veya kamulaştırılması için gerekli mali kaynakların kısıtlı olmasıdır (Ter, 2002).

Koruma Amaçlı İmar Planlarının mevcut imar planları ve kent makroformu ile bir bütün olarak değerlendirilmemesi, onama süreçlerinin oldukça uzun sürmesi, planların etkin bir biçimde uygulamaya konulmaması gibi sebepler de korunması gereken kültür değerlerin hızlı bir biçimde bozulmasına ve yok olmasına neden olmaktadır (Ter, 2002).

Kentlerin korunmasında *kentsel doku kavramı* önemlidir. Ergen (1994)'e göre kentsel korumada hedef, tarih olarak hepsi aynı derecede önemli olmasa da, bir araya geldiklerinde yapıldıkları devre ilişkin özellikleri ortaya koyan yapılar ve mekânsal ilişkilerinden doğan açık alanların oluşturduğu bütün yerleşim dokusudur. Bu dokunun korunması ise insan-doğa ilişkileri toplumsal ilişkileri ve üretim biçimlerini de içeren çok yönlü bilgilere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Kentsel dokunun korunması konusunda ülkemizde yapılan Koruma Amaçlı İmar Planlarından Şekil 2.1' de verilen Zile Koruma Amaçlı İmar Planı tarihi kent merkezinin korunması, sağlıklılaştırılarak çağdaş yaşama katılımın sağlanması hedefleri doğrultusunda yapıldığı tespit edilmiştir. Zile, Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Tokat iline bağlı 12 ilçeden biridir. İl merkezinin 62 km. batısında yer alan Zile ilçesi, doğuda Turhal, güneyde Artova

ve Yozgat ilinin Kadışehri, batıda Yozgat ilinin Çekerek ve Amasya ilinin Göynücek, kuzeyde ise, Amasya Merkez ilçeleri ile çevrilidir.

Şekil 2.1: Zile (Tokat) Koruma Amaçlı İmar Planı (URL-1, 2019).

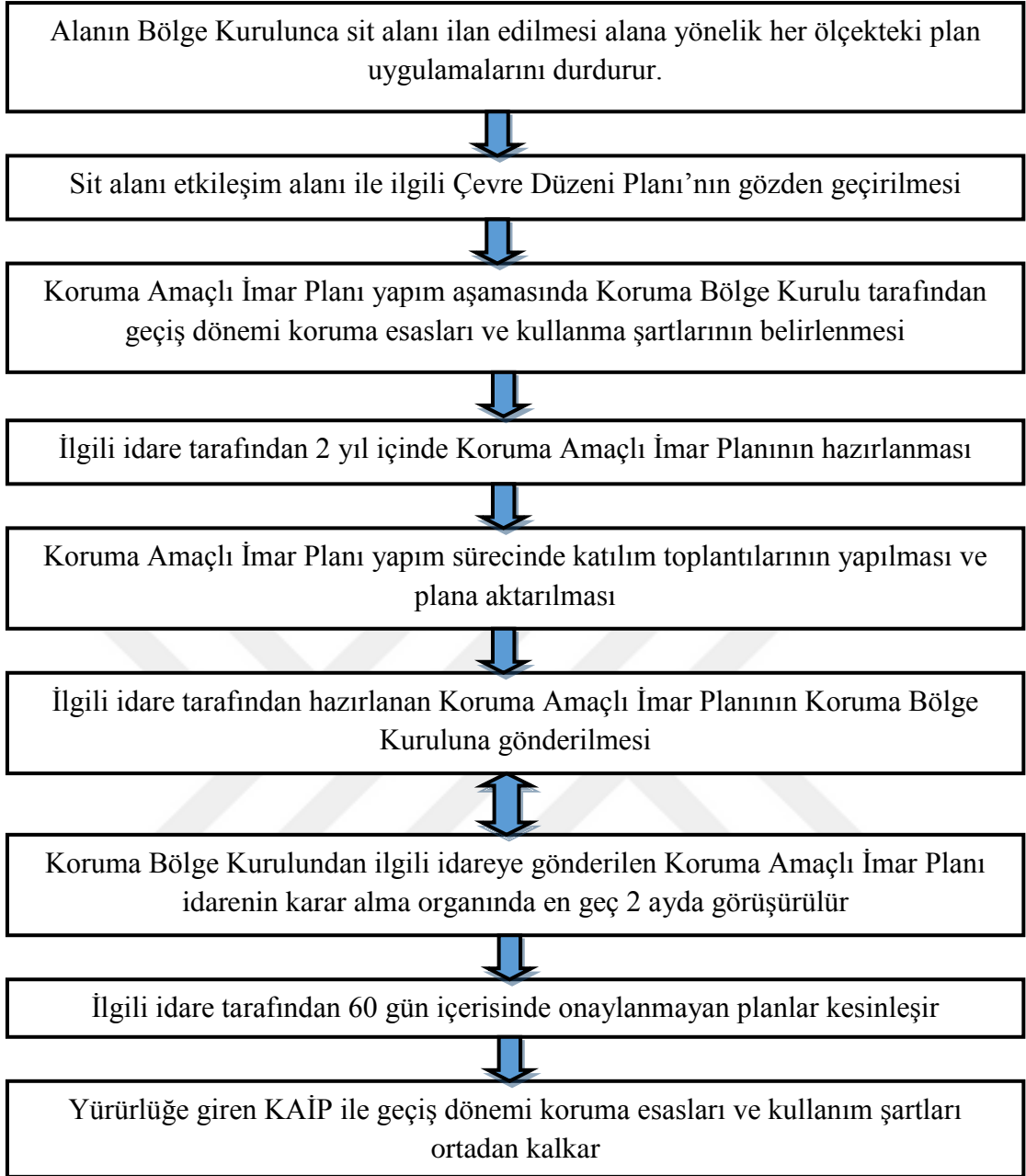
Zile (Tokat) Koruma Amaçlı İmar Planı'nın amacı, planlama alanı kapsamındaki sit ve etkileşim geçiş alanlarının, 2863 sayılı “Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” uyarınca düzenlenmesi; bu alanlardaki taşınmaz kültür varlıklarının ve geleneksel dokunun sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması ve geleneksel doku ile uyumlu yapısal ve mekânsal gelişmeye katkı sunacak kararların meydana getirilmesidir.

Toplam 116,6 hektarlık planlama alanının 73,4 hektarı kentsel sit, 37,6 hektarı etkileşim geçiş, 5,6 hektarı ise 1.derece arkeolojik sitten oluşmaktadır. Zile Koruma Amaçlı İmar Planı'nın asıl amacı, planlama çalışması kapsamında kalan kentsel ve arkeolojik sitler ile etkileşim geçiş alanının, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunmasına yönelik mekânsal plan kararlarının üretilmesi; 2026 hedef yılında oluşması beklenen kent dinamiklerine yönelik olarak mekânsal ve sosyo-ekonomik gelişmenin yönlendirilmesi amaçlanmıştır (URL-4, 2019).

büyük bir bölümü Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir. Sivrihisar Kentsel Sit Alanı yaklaşık olarak 68 ha büyüklüğündedir (URL-6, 2019).

Yukarda verilen her iki örnek’ de Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmasındaki amacın; tarihi dokunun korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ilgili mevzuat kapsamında tarihsel dokunun korunması için hazırlanması zorunlu kılınan Koruma Amaçlı İmar Planlarının zorunluluktan dolayı değil bu planlar yapılırken; tarihi çevre, kültürel ve doğal miras, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, teknik altyapı, sosyal donatı, yapı ve sokak dokusu, mülkiyet yapısı, ulaşım, dolaşım sistemi, örgütlenme biçimi ve benzerlerine ilişkin gerekli etütler, kentin bütünü ile ilişkilendirilerek yapılmalıdır. Ayrıca tespit edilen sorunların çözümü tarihi, kültürel, doğal çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için, alana özgü stratejiler belirlenmelidir. Cinel (2010) KAİP’ larının yapım ve onama sürecini Şekil 2,3’deki gibi sıralamıştır.

Şekil 2.3: Koruma amaçlı imar planlarının yapım ve onama süreci (Cinel, 2010).

2.2.2 Kentsel Yenileme

Tarihi kentsel alanlarda koruma, yenileme ve sağlıklılaştırma ilkesi doğrultusunda, yapısal ve mekânsal bütünleşmeyi sağlayan kararlar, farklı ölçeklerdeki alan ve hatta yapı tasarımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yenileme genel bir ifadeyle eskiyi yıkıp yeniden inşa etme anlamında kullanılmakla birlikte kentsel alanlarda yaşam kalitesi düşmüş ve kullanımı riskli hale gelmiş alanları daha yaşanabilir hale getirebilmektir.

Gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilme olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi yenileme olarak tanımlanır.

Kentsel alanların koruma amacına yönelik olarak yasal mevzuatımızda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak bu konuda yapılacak işlem ve faaliyetler düzenlenmiştir. Bu Kanunun kapsamı 2. Maddesinde belirtildiği üzere *“korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.”* ibaresine yer verilmiştir (Resmi Gazete, 2019).

Kentsel yenileme toplumların ekonomilerini canlandıran, köhneleşmiş kentsel fonksiyonları ve alanları iyileştirmek için yapılan bir işlemdir. Kentsel yenileme ile gelecek nesillere birçok yönden yeni olanaklar ve daha nitelikli bir çevre oluşturulabilir. Ayrıca kentsel yenileme içerdiği yaklaşımlarla kentsel alanların yapısını ve insanların sosyo-ekonomik ve fiziksel gelecekleri üzerinde büyük etkisi vardır. Genel olarak bu kavram, mekânı düzenleyen ve yeni gelişme perspektifleri sunan fiziksel müdahaleler olarak görünse de mevcut sosyo-ekonomik yapıyı da gerçek anlamda etkilemektedir. Bu sebeple sorunların doğru tespit edilip, doğru çözüm önerileri getirilmelidir (Senan, 2016). Bu kapsamda kentsel yenileme yöntemlerini inceleyecek olursa:

Alansal Temizleme (Urban Clearance): Temizleme, çöküntü yaşamış kentsel alan parçasındaki fiziksel dokunun tümüyle kaldırılıp, yerine yeni bir doku getirilmesi olarak tanımlanabilir.

Yeniden Canlanma - Canlandırma (Revival – Revitalization): Önceki aktifliğini yitirmiş kentsel mekânların, özellikle de tarihi kent merkezlerinde alınan toplumsal tedbirlerle tekrar aktif hale getirilmesini sağlamaktır (Şahin, 2003).

Yenileme – Yenilenme (Renewal – Renovation): Keleş (1998) yenilemeyi ‘gerek yerleşme nizamı ve gerekse mevcut yapıların durumu hakkında yaşam ve sağlık şartlarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi’ olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998).

Yeniden Geliştirme (Redevelopment): İslah edilme şansı olmayan kentsel mekânların yenilenmesi ama bu yenilenmenin var olan işlevlerinin ve arazi kullanımının da farklılaştırılarak değişik tasarımlarla desteklenerek geliştirilmesi olarak açıklanabilir.

Yeniden Oluşum (Regeneration): Yeniden oluşum; bozulmuş, çöküntüye uğramış, yok olmuş, alanlarda yeni bir dokunun inşası anlamına gelmektedir. Yeni dokunun oluşması esnasında iyileştirilecek alanların ıslah edilmesi yoluyla yeni dokuya kazandırılması da yeniden oluşum sürecinin bir aracıdır (Özden, 2008).

Eski Haline Getirme, Esenleştirme (Rehabilitation): Çöküntü alanlarının ya da eski olan kent dokusunun kısmi olarak yenilenmesi ve kullanılabilir hale getirilmesidir.

Burada önemli olan var olan dokunun, orijinal özelliğinin tamamını yitirmemiş olması ve bunun sonucunda yeniden eski kalitesine getirilmesi önemli bir ölçü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistem, imkânlar dâhilinde sıklıkla uygulanması gereken bir sistem olarak kabul edilmektedir (Adilhan, 2018).

2.3 Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi

Kentsel tasarım insanlar için mekânlar yaratma sanatıdır (Krieger, A. ve Saunders, W.S. 2009). Kentsel Tasarım'ın sözcük anlamı irdelendiğinde 'kentsel' kent veya şehirlerin özelliklerini belirten anlamına gelirken 'tasarım' ise çizerek planlama anlamına gelir. (Carmona vd., 2003).

Kentsel tasarım; planlama ve mimari arasında kalan bir ara ölçekteki uygulamadır. Kentsel tasarımda hedef insandır. Tasarım insan ölçeğine göre yapılır. Plan iki boyutlu, kentsel tasarım ise üç boyutludur. İnsan ile mekân ilişkisi üç boyutta düşünülür. Kentsel tasarımın ölçeği 1/5.000 ile başlar 1/1.000 1/500 1/200 olarak devam eder.

Kentsel tasarımda kentin sürdürülebilir ve kaliteli bir yönetim anlayışıyla insan odaklı, sağlıklı kent yaklaşımıyla planlanması gerekmektedir. Bunun için kamusal alanların tarihsel yapıya ve ergonomik ilkelere uygun şekilde, doğal çevrenin korunması düşüncesi içinde bakım ve onarımının planlandığı, kentsel ve ulusal ekonomi yararı gözetilerek kent

insanının bu alanlardan sosyo-kültürel, rekreasyonel ve diğer amaçları için faydalandığı yerler olması sağlanmalıdır (Karayılmazlar, 2017).

Kentsel tasarım yaklaşımı kentin bütününden ve parçacı bağımsız planlama düşüncesi içinde post modernist planlama yaklaşımının bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel tasarım mekânsal ilkelerin kendi içinde ve etrafıyla birleşmesi maksadıyla tarihi dokunun özellikleri ile orjinal yapılar içinde kurgulanacak açık ve kapalı alan düzenlemelerinde yine kentin yapılaşmış çağdaş çevresiyle bütünleşmesinde bir planlama aracı olarak kullanılmakta koruma amaçlı imar planlarının oluşturduğu genel kararların mekâna indirgenmesi sürecinde ait olduğu esnek metotlar ve kurallar ile uygulamada oluşacak sorunların çözülebileceği bir yöntem olarak anlaşılmaktadır (Meşhur, 1999).

Kentsel sit alanlarının planlamasında kentsel tasarım bu yüzden tercih edilmektedir. Fiziki organizasyonlar ve kentsel tasarım ile tarihi mekânın orijinal olarak kullanılmasını meydana getirebilmektedir (Meşhur, 1999).

Tarihi kentsel çevrelerin en büyük özellikleri, kentin merkezi çekirdeğinde veya yakınında yer almalarıdır. Bu alanların köhneleşme sürecine girmeleri; koruma için yapılan eylemler sonucunda, daha önceden burada yaşamayan üst gelir gruplarının tercih ettikleri alanlar konumuna gelmektedirler. Bunun sonucunda burada asıl yaşayanlar gitmekte ve yerlerine yeni sınıflar gelerek soylulaştırma meydana gelmektedir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde'de kentsel tasarımda ortak hafızanın ve yerin korunmasına yönelik en önemli faktör koruma mevzuatı ve koruma planları olarak belirtilmektedir. Koruma mevzuatı çerçevesinde alanın tamamından ziyade alan içindeki bölgelere verilen koruma statüleri alandaki imar işlemlerini sınırlandırmaya yöneliktir. Fakat Koruma Amaçlı İmar Planı adından da anlaşılacağı gibi koruma ve imara açma konularını kapsamaktadır (Görmüş vd., 2018).

Kentsel tasarım alanın özelliğine bağlı olarak (kentsel, arkeolojik doğal vb.) uygulamaya yönelik her tür fiziki ve mekânsal düzenlemelere ilişkin hedef, ilke, yaklaşım ve tekniklerin belirlenmesini, yönetim modellerinin tespit edilmesini içerir. Bu tasarım projelerinin Koruma Amaçlı İmar Planları ile hazırlanmaları bir kural olarak görülebilir.

KAİP kentsel tasarım planı ile birlikte Uygulama İmar Planları doğrultusunda alanın kimliğini vurgulayıcı ve alanın doğal, kültürel, tarihi ve sosyal özellikleri ile kullanıcılar açısından önem taşıyan kesimleri için özel ayrıntıları içerecek biçimde hazırlanan plan ve projeler ile üst düzeyde kimlik-ımar çalışması orta düzeyde yapı ve çevresinin bütüncül bir anlayışla tasarlanmasını amaçlayan yapı-açık alan düzenleme çalışmaları, alt düzeyde ise yapılar arası boşlukların tasarımını içeren yaşana bilirlilik, sürdürülebilirlik gibi konularda çözüm sunabilen plan çalışmalarıdır (Tankut, 1975).

Tarihi kentsel çevreyi meydana getiren kavramlar; yapı ölçeğinde taşınmaz kültür varlıkları, alan ölçeğinde tarihi çevre ve tanım olarak kentsel sit alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramlar birbirlerinin meydana gelmesinde iç içe geçen ilişkiler barındırmaktadır. Tarihi kentsel çevrelerin en önemli sorunları ise doğal ve yapay etmenlere bağlı olarak yıpranmasıdır (Oral, 2009).

Koruma Amaçlı İmar Planları yapılırken ilk olarak kentin yeri, tarihi gelişimi, mimari, sosyal, ekonomik ve fiziksel karakteristikleri araştırılmakta daha sonra kentsel sit alanının mimari, sosyal ve ekonomik yapısı incelenmekte, hazırlanan 1/1000 ölçekli pafta üzerine fiziki veriler, dış ve iç değerlendirme formları ile elde edilen mimari veriler, sosyal yapı anketlerinden elde edilen bilgiler işlenmektedir.

Genel değerlendirme aşamasında, alanın, kent gelişimi doğrultusunda değerlendirilmesi, tek yapı ölçeğinde değerlendirme, fiziksel ve sosyal değerlendirme yapılmaktadır. Alanın sorun ve potansiyellerinin belirlenmesini takiben bölge ve alt bölgeler tespit edilmekte, genel kararlar eklenerek kullanım, koruma ve rehabilitasyon kararlarını içeren plan elde edilmektedir. Kentlerdeki kültür varlıklarının korunmasının başka yararları da söz konusudur. Tarihsel çevrenin korunması ülkeler için birer gelişmişlik, kalkınmışlık göstergesi olmaktadır. Tarihi çevrenin korunması kamunun yararına gerçekleşen ve yararı kısa sürede ölçülemeyen bir niteliğe sahiptir. Korumanın salt ekonomik değil, sosyal ve manevi açılardan da yararları bulunmaktadır. Tarihi kent parçası tüketilebilen, ancak yerine bir başka 'şey' konulmayacak bir kaynak niteliğindedir. Bu nedenle tüketiminde kısıtlayan bir tutuma kullanımda ise koruyucu bir yaklaşıma gidilmelidir (Tankut, 1975).

2.3.1 Kentsel Tasarım

Kentsel tasarım kent ve yaşam çevrelerinin tasarlanmasıdır. Bu bağlamda kentsel tasarımın amacı kentsel çevreyi oluşturan öğeler arasındaki ilişkileri düzenleyerek yaşam kalitesini arttırmaktır (Yılmaz, 2006).

Kentsel tasarım projesi Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde; ‘doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik özellikler ile arazi yapısı dikkate alınarak, tasarım amacına göre kütle ve yapılanma düzeni veya açık alan düzenlemelerini içeren; taşıt ulaşımı, otopark ve servis ilişkileri ve yaya dolaşım ilişkilerini kuran; yapı, sokak, doku, açık ve yeşil alanların ilişkisini ve kentsel mobilya detaylarını gösteren; altyapı unsurlarını bütüncül bir yaklaşımla disiplinler arası olarak ele alan; imge, anlam ve kimlik özelliklerini ifade eden; tasarım ilke ve araçlarını içeren uygun ölçekteki proje’ olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2019).

Kevin Lynch (1981)’e göre Kentsel tasarımın farklı mekânsal ölçekleri konu edinebileceğini belirtilerek; bölge planları, şehir planları, bölgesel park sistemleri, bir mahalle ölçeği ya da bir kent meydanı ölçeğindeki çalışmaları belirli bir sıraya göre bütünsel olarak ele alabileceği de belirtilmiştir.

1995 yılında İngiltere’de başlayan kentsel tasarım kampanyası ile kentsel tasarım disiplinin anlayışı değişmiş “kamusal alan” tasarım çalışmalarında ön plana çıkan bir olgu olmuştur. Kentsel tasarım için asıl olan, kentsel yapıların kendisi değil, bu yapıların bir araya gelmesinden ortaya çıkan ara mekânlar olan kentin kamusal açık alanlarıdır. Bu nedendir ki, değişen kentleşme dinamikleriyle değiştiğimiz, kentin ve kamusal mekânların kullanım örüntüsündeki dönüşüm, kentsel tasarımın birincil gündem maddesidir. Nitekim kentli bireyin ofis ve konut merkezli yaşam biçimi, kentteki kamusal mekânların işlevselliğini doğrudan etkiler. (Bilim ve Teknik, 2002)

Geçmiş incelendiğinde kentlerin en önemli özelliği hemen algılanmaları olmuştur. Bunun en büyük nedeni ise binalara verilen özen ve önemden kaynaklanmaktadır. Kamusal alanlar ve binalar arasındaki ilişki iyi kurulmuş estetik açıdan kent bir bütünlük oluşturmuştur. Planlama, gelecek için politika ve amaçları belirlerken, kentsel tasarım ise

bu amaçlar yönünde kendine ait araçlar / yöntemler belirleyerek ve belli bir zaman dilimini izleyerek bunların uygulamaya geçmesini sağlamaya çalışmaktadır. Meknları yaşanabilir kılmak, mekân ile insan arasındaki bağı oluşturabilmek için bu iki disiplinin beraber çalışmaları ve birbirlerini tamamlamaları şarttır.

Yaşanılabilir kentsel alanlar oluşturulmasında planlama ve kentsel tasarım faktörleri önemli kavramlardır. Birbirinden farklı olan bu iki kavram, aslında birbirini tamamlayan bir bütünü ifade etmektedir. Planlama ve kentsel tasarım eylemleri arasında kurulması gerekli çok nitelikli ilişkiler bütünü, anlamlı çevreler oluşturulmasının ilk şartıdır. Kentsel tasarımı tanımlayacak olursak; sosyal, politik, yönetimsel, fiziksel ve ekonomik yapısı sürekli değişim içinde olan kentsel ve kırsal alanların çevresinin farklı kullanımdaki yapı gruplarının ve bunları destekleyen yaya hareketlerinin ve bunlar arasındaki mekânların tasarım akımıdır (Ahunbay, 2004).

Hızlı ve düzensiz kentleşme sonucunda toplumun yapısının değişime uğradığı şu dönemde, doğal ve tarihi evre üzerinde, aşırı talep sonucunda büyük bir baskı oluşmuştur. Bu baskılarla ilgili yasalar ve yetki dağınıklığı birleşince, kentsel meknlarda daha çok uyumsuz yapılaşma oluşmaya başlamıştır. Planlama ve tasarım sistemi ise bu değişim baskısını karşılayamamakta ve kentsel meknda bir karmaşa yaratmaktadır. Bu karmaşa olumlu ya da olumsuz olarak tanımlansa da kentlerin kimliğinde önemli bir değişim sağlamaktadır (Gelen, 2016). Tarihi çevrelerin bozulmasının sebeplerini Frodl W. (1966) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- İnsanla ilgili sebepler: inşa esnasında yanlış yapım yöntemlerinin uygulanması,
- Doğayla ilgili sebepler: su basını, deprem, buz kristalleşmesi, rutubet vs. meydana getirdiği sorunlar,
- Çağdaş yöntem ve yaşamın oluşturduğu sebepler: ağır vasıtaların geçişi sırasında meydana gelen sarsıntılar, tarihi yapıların kamulaştırılması ve tarihi binaların yıkılarak yol olarak kullanılmasıdır.

Tarihi çevrelerin kimlik ve karakterinin korunması ve sürdürülebilir hale getirilmesi için kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması gerekmektedir. Kentsel tasarımın uygulama aracı olan rehberler sit alanları gibi özellikli bölgesi bulunan yerleşimlerde korunması

gereken yapısal özelliklerin kötü örneklemelerini azaltabilir bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Kentsel tasarım rehberi; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kentsel tasarım rehberini: “Kent kimliği ile tasarım kalitesini oluşturmak ve sürdürmek için tasarım kontrollerini yönlendiren bu önemli planlama araçları, yasa koyucuların yanı sıra tasarımcı ve girişimcileri de yönetmektedir. Yerel yönetimler tarafından oluşturulan bu “Kentsel Tasarım Rehberleri” terminoloji olarak ve planlama rehberi olarak girişimcilere ve gelişmeye rehberlik yapan yenilikçi araçlardır” biçiminde açıklamıştır (MBS, 2019). Öte yandan Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü’de kentsel tasarım rehber’ini kente ayrı bir değer katan yapılar belgelerle, kentsel dış mekânların biçimlenmesinde tasarımcılara ışık tutan bir çalışma olarak açıklamıştır.

Lang (1997), kentsel tasarım rehberinin içinde bulunması gereken ortak kriterleri; ‘mekanın kimliği, mekanın karakteri, ekolojik bilinç, kamusal mekanların kalitesi, uyum, hareket kolaylığı, farklılık, okunabilirlik, uyum, kapsam ve devamlılık’ olarak tarif etmiştir. Bu kriterlerden hareket edilerek mekânın niteliğini arttırabilmek için kentsel tasarım rehberi meydana getirilmektedir. Kentsel tasarım rehberlerinin; kamusal mekânların tasarımı ve tanımlanması, bina biçimlerinin ve kullanımların sağlanması, gelişmenin yönlendirilmesi, var olan kentsel alanın korunması, kamusal sanatın yerleşmesi ve içeriğinin açıklanması gibi değişik hedefleri olabilir (Lang, 1994).

Kentsel tasarım rehberlerinde amaç; bir tasarım standardı oluşturmak için kentsel alanların kalitesinin yükseltilmesini, kente has yöresel karakterin korunmasını ve geliştirilmesini oluşturmaktadır. Kentsel tasarım rehberleri açıklayıcı ve uygulamaya yönelik basit yazılı ve grafik içerikleri ile uygulamanın yöntemlerini her düzeyde paydaşa aktarabilen, kuralları açıklayan yönlendirici belgelerdir. Bu yönlendiriciler kentin sadece fiziki yapısını değil tarihi, sosyal, kültürel, sanatsal her birleşenini çözümlenme yaparak yol açmasından ötürü rehberler; kentin kimliğini, sosyal yaşamını, tarihini de koruyup geliştiren bir yapıya sahiptir (Yücel, 2018). Tasarımcı rehberi hazırlarken, mutlak sonucu belirlemede mükellef değildir asıl konu, kentsel gelişmenin kontrollü yapılması yönünde tasarım ilkelerinin ortaya konulmasıdır. Puzzle’nin parçaları (all-of-a-piece) kentsel tasarım rehberleri ise daha kesin hükümlerden meydana gelen bir yaklaşım oluşturmaktadır. (Lang, 2005).

Tasarım Rehberi ortak tasarım ilkelerinin dışında yapıldığı bölgeye has ilkelerle tüm ölçeklerde totaliter bir uygulamayla meydana gelmektedir. Kütle, ölçek, cephe dokusu, malzeme gibi ayrıntılara düşünceler geliştirmektedir. Bunların dışında halk, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları gibi tüm karar vericilerin iştiraki ile meydana getirilmesinin dışında rehberler her bir aktörün anlayıp değerlendireceği, uygulayabileceği bir döküman olarak sunulmaktadır (Yücel, 2018). Kentsel tasarım, geleneksel doku ile ilişkilendirilmektedir. Kentsel tasarım ilkeleri, geleneksel kent dokusunu modern kent dokusuna uyarlamaya çalışmaktadır. Kentsel tasarımın geleneksel doku ilişkisini Şekil 2.3’ de verilen Malatya ili Battalgazi İlçesi Suriçi Arkeolojik Sit Alanında incelersek:

Şekil 2.4: Battalgazi (Malatya) Uygulama İmar Planı üzerinde Koruma Amaçlı İmar Planı.

Battalgazi Suriçi alanı birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Her döneme ait eserlerin yer aldığı belirtilirken; Surlar Roma Dönemi’ne, Ulucami Selçuklu dönemine ve Akminare Osmanlı dönemi ile bağdaştırılmaktadır. Alanda bulunan eserlerin farklı dönemlerde olmasından dolayı arkeolojik sit alanları üç dereceye ayrılmıştır. 1. Derece arkeolojik sit alanları, 2. Derece arkeolojik sit alanları ve 3. Derece arkeolojik sit alanları. Belirlenen bu sit alanlarının tarihi dokusunun tahribi bu alana olan ilgiyi azaltmış ve bölge “çöküntü alanı” haline dönüştürmektedir (Görmüş vd., 2018).

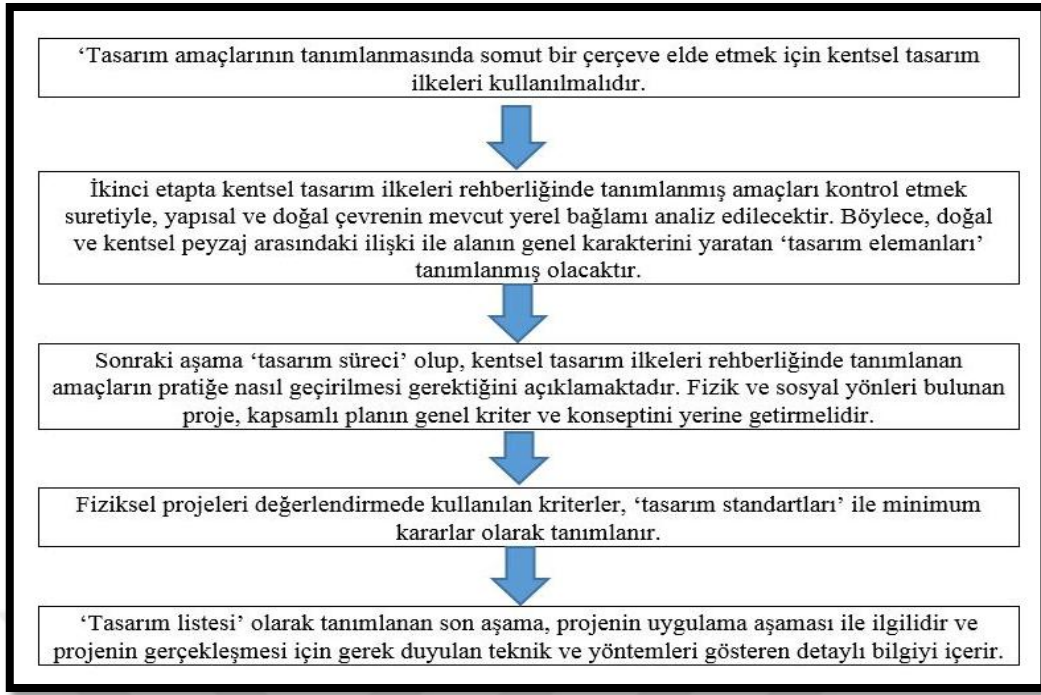
Eski kent merkezlerinin ekonomik cazibesini kaybetmesi bu alanların dinamik yapısını kaybetmesine ve ‘çöküntü alanı’ olarak kavramlaştırılan alanlara dönüşmesine sebep

olmaktadır. Bu konuda eski kent merkezlerinin tekrar değerlendirilmesinde ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerin bir bütün olarak değerlendirildiği kentsel tasarım çalışmaları bahse konu alanların özündeki hafızanın ve dokunun korunarak yaşatılması için gereklidir. Ülkemizde tarihi özelliği bulunan ve koruma statüsüne sahip olan yerleşim alanları Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) ile planlanmaktadır. KAİP’ nda tarihsel ve kültürel miras alanlarının sürdürülebilirliğine yönelik stratejileri mekânsal, sosyo-kültürel bileşenleri ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Tarihsel ve kültürel miras değerleri olan alanların yapılan uygulamalarla (turizm amaçlı uygulamalar) değişime uğradığı Suriçi Bölgesi’nde görülmektedir (Görmüş vd., 2018).

2.3.2 Kentsel Tasarım İlke ve Yaklaşımları

Kentsel tasarımın ilkeleri, kentin tamamını ya da bir kısmını kapsayan, her ölçekteki değişik tipte projeye aktarılabilir. Bir kentsel tasarım projesinde başarıya ulaşabilmek için; en başta tasarım amacının açıklanması ve tasarım sürecinin akılcı bir yaklaşımla değerlendirmek gerekmektedir.

Projenin uygulamada asıl amacına nasıl ulaşacağını açıklayan araçlar, kentsel tasarım ilkeleridir. Kentsel alanlarda başarıya ulaşmak için yaratıcılığını kullanan tasarımcı kentsel tasarım ilkeleri rehberliğinde düşünceler ortaya koymalıdır. Kentsel tasarım ilkeleri; Akça (2008)’e göre başarılı kentsel çevreler yaratılmasını hedefleyen beş farklı aşamayı oluşturmak için kullanılabilir. Bu aşamalar aşağıdaki gibidir (Şekil 2.5):

Şekil 2.5: Kentsel tasarımda başarıya ulaşma aşamaları (Akça, 2008).

Kentsel tasarımda asıl amaç, tasarım alanındaki kaliteyi, görsellik ve işlevsellik kapsamında öne sürebilmektir. Kentsel tasarım ilkeleri, bu ilkeler kapsamında projeler üreten tasarımcının yaratıcılığına esneklik kazandırarak, tasarımcıya yol gösterici bir model olarak sunulmaktadır. Yaşanabilir kentlerin oluşturulmasını amaçlayan kentsel tasarım çalışmalarının aşağıda belirtilen kaliteleri/değerleri gerçekleştirilmesi beklenir (Tekeli, 1994).

- **Yaşanabilirlik:** İnsan faaliyetini ve yaşamını sürdüreceği, kentsel mekânların sahip olması gereken ilk özellik, mekânların yaşanabilir olmasıdır. Kentsel tasarım ile üretilen mekânlar insanların kendilerini yenileyebilmelerine imkân sağlayacak nitelikte hava, ışık, enerji vb. girdileri sağlamalı ve güvenli olmalıdır.
- **İşlevine uygunluk:** Bir mekânın işlevine uygunluğu, ergonomik düzeyde insan vücuduna uygunluktan, kültürel davranış kalıplarına ve kent içindeki uygunluğuna kadar değişik düzeylerde düşünülmelidir. Toplumda işlevlerin zaman içinde değişeceği düşünülürse uygunluğun da zaman içinde sürdürülebilmesi için esnekliğe de sahip olması gerekir.

- ***Kolayca okunurluk öğrenilme, Kestirebilme:*** Bir kentsel çevrenin başarısı, onu insanların yeterli açıklıkta algılayabilmesi ve buna bağlı olarak kolayca öğrenilmesine bağlıdır. Ayrıca insanlar kentte bulunduğu bir noktada, kentin tümüne göre konumunu kolaylıkla kestirebilmelidir.
- ***Sağladığı görsel doyum:*** İnsanların yaşadıkları yapıları algılamalarında, bu çevredeki yapıların ölçükleri, oranları, renkleri, dokuları vb. fiziksel özellikleri önemli yer tutmaktadır. Bu özellikler ise çevrenin estetiği üzerine yargıya varmada etkilidir.
- ***Çağrışımsal algılama yoluyla anlam yüklenmiş olmak:*** Bir kentsel tasarımın kimlik kazanması ona sembolik algılamalar yoluyla anlam yüklenmesiyle olmaktadır. Yüklenen anlam kişilere, kültürlere ve zamana göre değişecektir.
- ***Özel ve kamu denetiminde olan mekânlar dengesi:*** Kentsel tasarım büyük ölçüde kamuya açık mekânların tasarımıdır. Dolayısıyla kentsel tasarım kamuya açıklık, kentte yaşayanların faaliyetlere göre görsel ve simgesel değerlere ulaşabilmeleri ve bu açıdan toplumun değişik kesimlerine sağladığı fırsat eşitliğine göre değerlendirilmelidir.
- ***Gerçekleştirilebilirlik:*** Kentsel tasarımın gerçekçi olması, yaşama geçirilebilir olması şeklinde düşünülmelidir. Yaşama geçirilebilir olmasında, alt ve üst yapıların yapılmasının yanı sıra, öngörülen yaşam biçiminin yaratılması ve mekânın bakımlı bir biçimde yaşatılabilmesi de ele alınmalıdır.

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

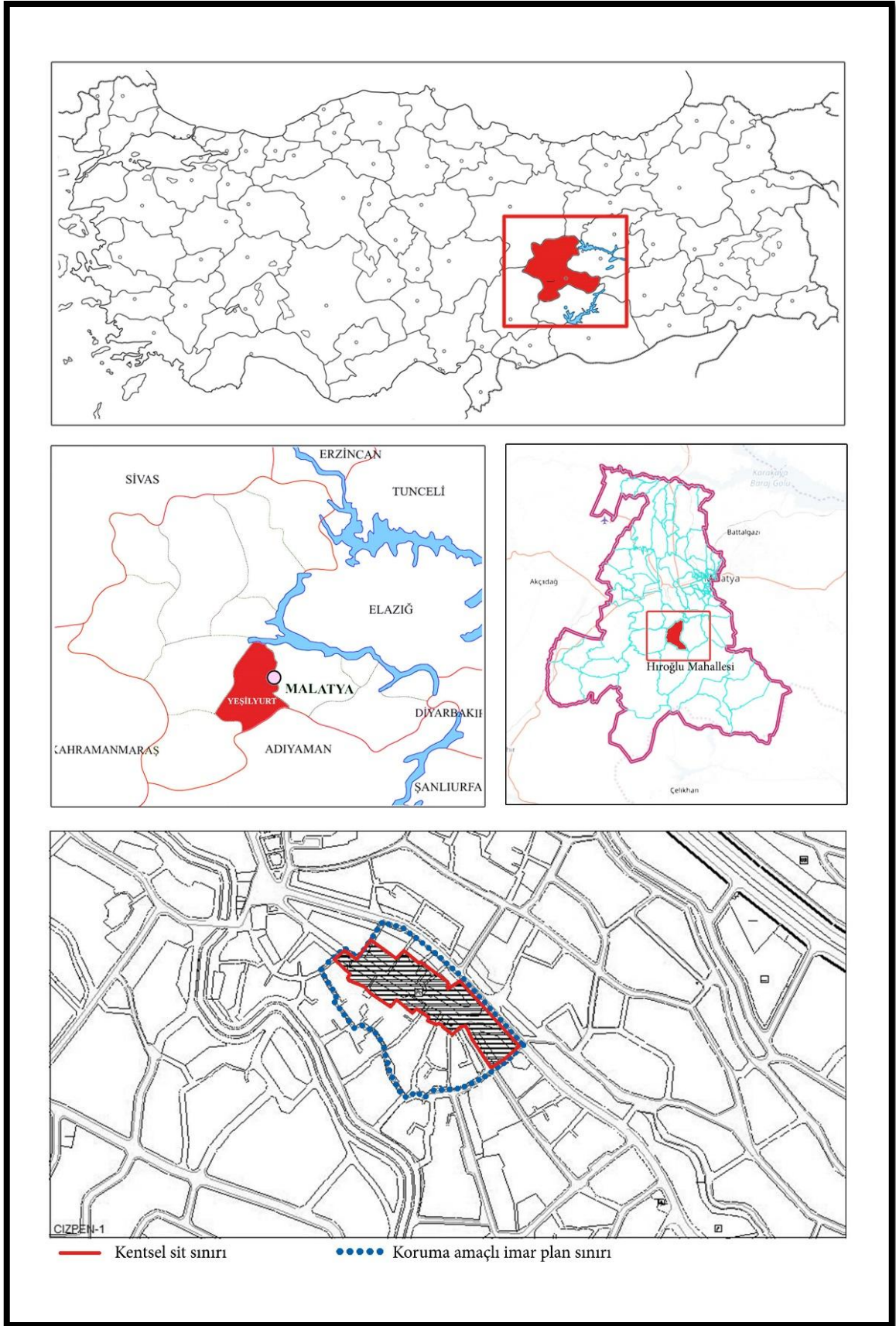
3.1.1 Çalışma Alanı

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Fırat Havzası'nın yukarı bölümünde yer alan Malatya'nın, doğusunda Diyarbakır ve Elâzığ, batısında Kahramanmaraş, kuzeyinde Erzincan ve Sivas, güneyinde ise Adıyaman şehri bulunmaktadır (Şekil 3.1).

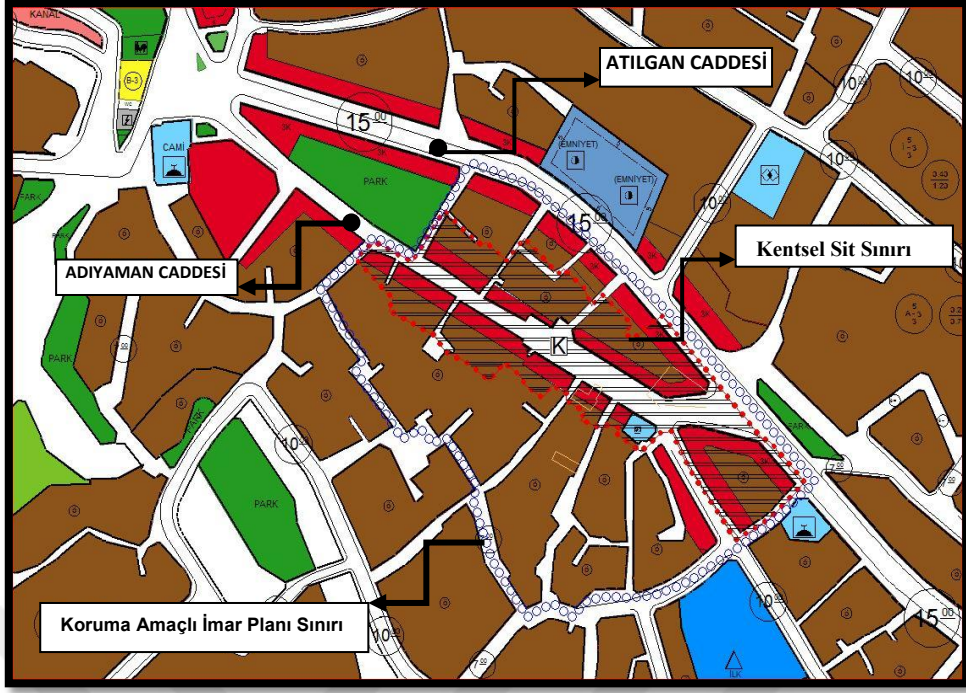
Doğu Anadolu Bölgesi'nin batısında Malatya İli'ne bağlı olan Yeşilyurt ise, bir merkez ilçedir. Doğuda Battalgazi, batıda Akçadağ ve Doğanşehir, kuzeyde Yazıhan ilçesi, güneyde ise Adıyaman'ın Çelikhan ilçesi ile çevrilidir (Şekil 3.1). 2012 yılında Büyükşehir Yasasında yapılan değişiklikle Malatya'nın 2014 yılı itibariyle büyükşehir olması ile Yeşilyurt'da merkez ilçe olmuştur.

Kentsel tasarım kapsamında Adıyaman caddesini içine alan kentsel sit alanı ile bu alanı içine alan Koruma Amaçlı İmar Plan Sınırı ve yakın çevresinin irdelenmesini amaçlayan bu çalışma Yeşilyurt kentsel sit alanını oluşturmaktadır. Tarihi kimliğinin dışında merkezi etkinliklerin fazla olması, kent içinde ulaşılabilir bir konumda olan yerlerden biri olması, ayrıca sınırları içinde yer alan tarihi yapıların da mevcut durumda kullanılmasından ötürü sosyal ve kültürel yapının halen sürdürülüyor olması nedeniyle Yeşilyurt kentsel sit alanı ve yakın çevresi araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Yeşilyurt ilçesinin Hiroğlu Mahallesinde yer alan kentsel sit sınırı toplam 1,5 hektar' dır. Yeşilyurt kentsel sit alanının KAİP (Koruma Amaçlı İmar Planı) sınırı; 1.5 hektar alan kaplayan Kentsel Sit Alanı ve 2 ha alan kaplayan Etkileşim Geçiş Alanı ile birlikte değerlendirilerek, bu çalışmada toplam 3.5 ha doğal, tarihi ve mimari değerler araştırılmıştır (Şekil 3.2).

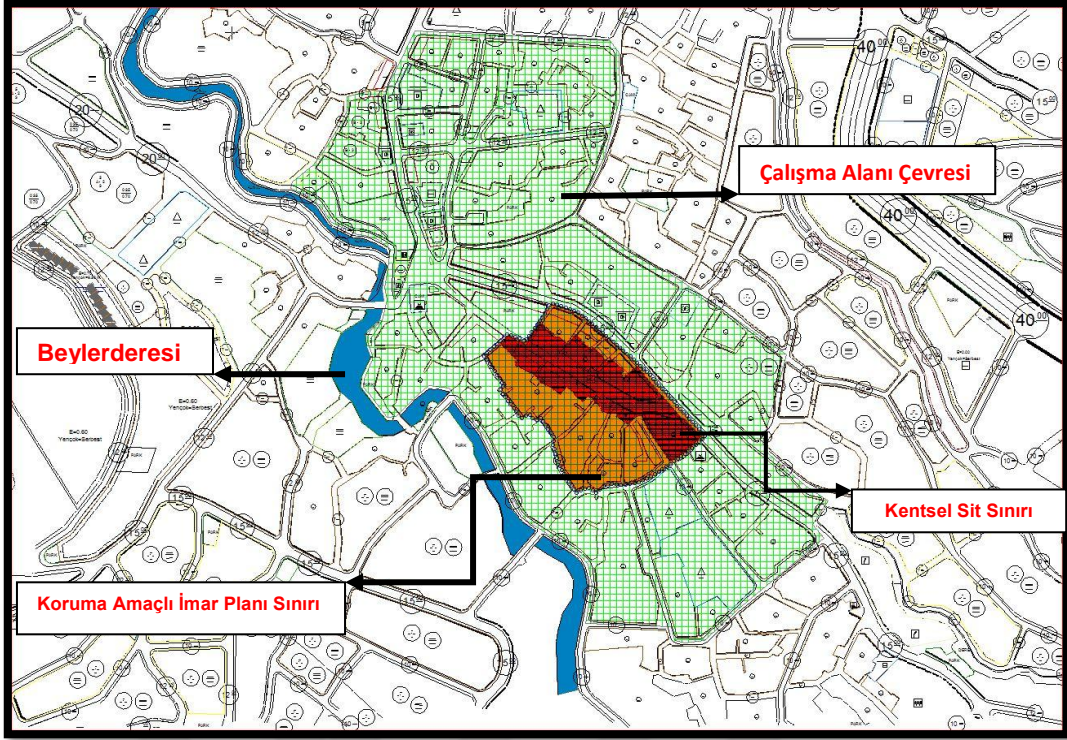
Şekil 3.1: Çalışma alanı konumu.

Şekil 3.2: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit ve KAİP Sınırı.

Mimari, estetik, tarihsel ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları nedeniyle tek başına taşıdıkları değerden daha fazla değerli olan kültürel ve doğal çevre unsurlarının birlikte bulunduğu Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı içinde yer alan yapıların tescili Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.06.2005 gün ve 24 sayılı kararı ile belirlenmiştir (Şekil 3.3). Yeşilyurt Belediyesi tarafından özel bir planlama şirketine hazırlatılan 'Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı' Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 19.06.2007 tarih ve 488 sayılı kararı ile onaylanmıştır (Şekil 3.3).

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 30.06.2005 tarih ve 24 sayılı kararı ile 12 adet yapı tescilli sivil mimarlık örneği olarak tescil edilmiştir. Adı geçen kurulun 15.09.2005 tarih ve 961 sayılı kararı ile Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve geçiş dönemine ait koruma esasları ve kullanma şartları belirlenerek bir Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanması istenilmiştir.

Şekil 3.3: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit - KAİP Sınırı ve Çevresi.

Yeşilyurt İlçesinin sınırları Malatya'nın büyükşehir olması ile birlikte değişmiş ve bazı alanlar eski Yeşilyurt olarak isimlendirilmiştir. Hıroğlu, Mollakasım, Hamidiye ve Gedik mahallelerinden oluşan Eski Yeşilyurt kentsel sit sınırının ana çekirdeğini oluşturmaktadır

Yeşilyurt İlçesi Osmanlı Dönemi'nde 'Çırmıhtı Nahiyesi', Cumhuriyet Dönemi'nde ise 'İsmetpaşa' adıyla anılmış 1957 yılında ise Yeşilyurt adı altında ilçe merkezi yapılmıştır. Malatya kent merkezine yakın olması, mikroklimatik yapısı ve tarımsal üretim pratikleri nedeniyle Malatya kenti ile güçlü rekreasyonel ve ekonomik ilişkileri olmuştur.

Veri kaynakları: çalışmanın dayandığı temel veriler Koruma Amaçlı İmar Planı ve arazi çalışmalarından elde edilmiştir. Çalışma alanı ile ilgili olarak yazılı ve çizili literatür araştırması yapılmıştır. Kullanılan veriler aşağıda belirtilmiştir:

- KAİP
- Kentsel sit sınırı
- Yeşilyurt Belediyesinden elde edilen imar paftalarından,
- Çalışma alanı olarak belirlenen kentsel sit alanının mekânsal gelişimini ve tarihini gösteren plan, rapor ve fotoğraflardan

- Çalışma alanından elde edilen fotoğraf ve izlenimlerden,
- Tezin amacına yönelik internet verilerinden, Malatya ilinde yerinde yapılan gözlem ve araştırmalardan,
- Çalışma alanına yönelik olarak daha önce hazırlanmış makale, kitap ve tezler ile internet taramaları sonucunda elde edilen kaynaklardan yararlanılmıştır.

3.2 Yöntem

Bu çalışmanın amacı Koruma Kurulunca onaylanan Yeşilyurt Kentsel Sit Alanına yönelik hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler geliştirilmesidir. Bu amaca göre çalışmanın ana aşamaları Şekil 3.6' da verilmiştir.

Envanter analizi: Çalışma alanını olumlu veya olumsuz anlamda etkileyen, yönlendiren, imkân sağlayan etkenlerin veri türünde, belirli bir aşamaya göre derlenerek toparlanması olarak tanımlayabiliriz (Ersoy vd., 2012).

Çalışma alanına yönelik olarak belirlenen amaca ulaşmak için izlenecek yollar ve metotlar çalışmanın yöntemini ortaya koymaktadır.

Kentin algılanması ile ilgili çalışmaların temelini atan Kevin Lynch (1968) yerleşmelerin tanımlanmasını sağlayan öğeleri 'kentin imaj öğeleri' olarak adlandırmıştır. İmaj öğeleri yerleşmenin farklı özellikler sergileyen bölgeleri, bu bölgelerin sınırlarını tarif eden sınır öğeleri, kanal mekânları olan yollar, toplanma dağılma ve aktarma mekânları odak noktaları, dikkat çeken özellikli yapısal öğeleri olan işaret öğeleri olmak üzere beş alt başlıkta tarif edilmektedir.

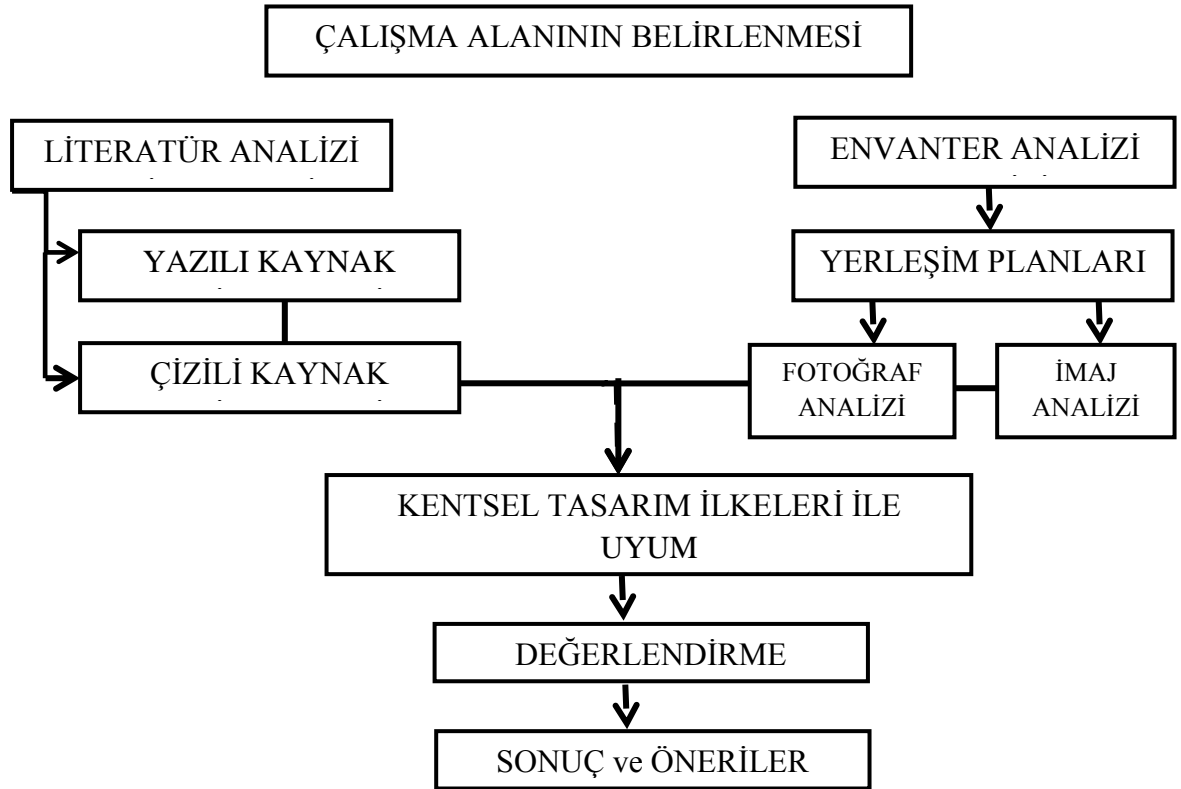
Çalışma alanının tanımı yapıldıktan sonra konu ile ilgili literatür taraması yapılmış ve söz konusu alan ile ilgili veriler toplanmıştır. Yapılan taramalar ve toplanan veriler birleştirilerek çizim programlarının kullanılması ile alan daha tanımlı hale getirilmiştir.

Bu çalışmalar yapıldıktan sonra çalışma alanının kentsel tasarım ilişkisi bağlamında koruma amaçlı imar planı irdelenerek, Kevin Lynch yaklaşımı ile kentsel sit alanına ilişkin imaj analizi yapılmış, kentsel ortamdaki zihin haritasını oluşturan 5 öge (sınırlar, yollar,

bölgeler, odaklar, landmarklar) belirlenerek koruma kararları ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Çalışma alanına yönelik olarak imaj analizi yani zihin haritası oluşturulduktan sonra alana ilişkin çıkarımlar yapılmış ve sonrasında Tekeli' ye (1994) göre yaşanabilir kentlerin üretilmesini hedefleyen kentsel tasarım ilkelerinden olan;

- Yaşanabilirlik,
- İşlevine uygunluk,
- Kolayca okunurluk, öğrenilme ve kestirebilme,
- Sağladığı görsel doyum,
- Çağrışımsal algılama yoluyla anlam yüklenmiş olmak,
- Özel ve kamu denetiminde olan mekânlar dengesi,
- Gerçekleştirilebilirlik kapsamında çalışma alanı incelenmiştir.

Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda çalışma alanında yer alan tarihi mekânların bir müze olarak değil aktif olarak kullanılması, geçmişi en iyi biçimde koruyup günümüzle ilgisini kurarak gelecek nesillere aktarılmasına yönelik olarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Şekil 3.4: Yöntem akış şeması.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde Yeşilyurt'ta mevcut durumda geçerli olan Koruma Amaçlı İmar Planı incelenerek, koruma alan sınırı ve çevresi için İmaj analizi hazırlanacaktır. Bu iki başlıktan elde edilen sonuçlar neticesinde Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve yakın çevresindeki tarihi yapıların daha aktif bir biçimde korunarak varlığını sürdürmesi için katkı ve öneriler sunularak sonuçlandırılacaktır.

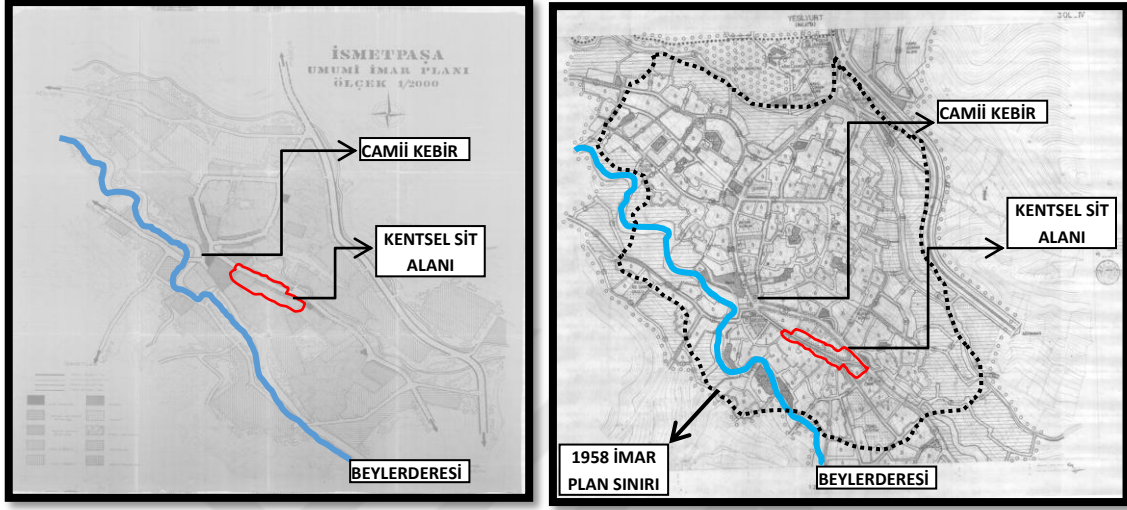
4.1 Yeşilyurt Tarihi ve Mekânsal Gelişimi

Eski Yeşilyurt'ta ilk yerleşim vadi tabanında, yerleşmenin günümüzdeki ticari merkezinde bulunan Camii Kebir çevresinde başlamış ve vadinin batı yamaçlarındaki Mollakasım ve Hiroğlu mahallerine doğru yayıldıktan sonra vadinin doğu cephesindeki Hamidiye mahallesi gelişmiştir. 1940 sonrası ise kuzeyindeki Gedik Mahallesi gelişmiştir. Bu mahalle kırdan gelen göç ile oluşmuştur. Yerleşme; vadi tabanındaki çukur alanda bulunan yoğun merkezden Beylerderesi Vadisi yamaçlarına doğru seyrelerek gelişmektedir. İdari ve ticari merkez Camii Kebir çevresinde Adıyaman ve Atılgan (eski Gündüzbey) Caddeleri üzerinde gelişmiştir.

Yeşilyurt İlçesinin imar planı ilk olarak Şekil 4.1' de verildiği gibi 1958 yılında İsmetpaşa (Yeşilyurt) Kasabası İmar Planı 1/2000 (Nazım) ve 1/1000 (Uygulama) ölçekli olarak hazırlanmış ve dönemin İmar ve İskân Vekâleti tarafından onaylanmıştır.

Daha sonra ise 1985 yılında İller Bankası tarafından hazırlanan 1/2000 ve 1/1000 ölçekli Yeşilyurt Malatya İmar Planı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Onaylanan imar planının 1958 yılında hazırlanan plana göre daha geniş bir alanı kapsamakta olduğu görülmektedir. 1985 yılında onaylanan Yeşilyurt imar planı incelendiğinde daha çok detaya yer verildiği gözlenmiş ve alanın karakterine uygun bir planın ortaya konduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.1).

İller Bankası tarafından 1985 yılında onanan Yeşilyurt 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planına göre çalışma alanı ve çevresinin mevcut yapısı da dikkate alınarak plan hükümleri ve yapılaşma şartları eklenmiştir. Çalışma alanı ve çevresindeki parsel büyüklükleri çok küçük (100-500 metrekare) olduğundan buna uygun yapım tekniklerine yer verilmiştir.

Şekil 4.1: Yeşilyurt'un 1958 ve 1985 onanlı imar planı (İller Bankası, 2015)

4.2 Yeşilyurt Bölgesel Analizi

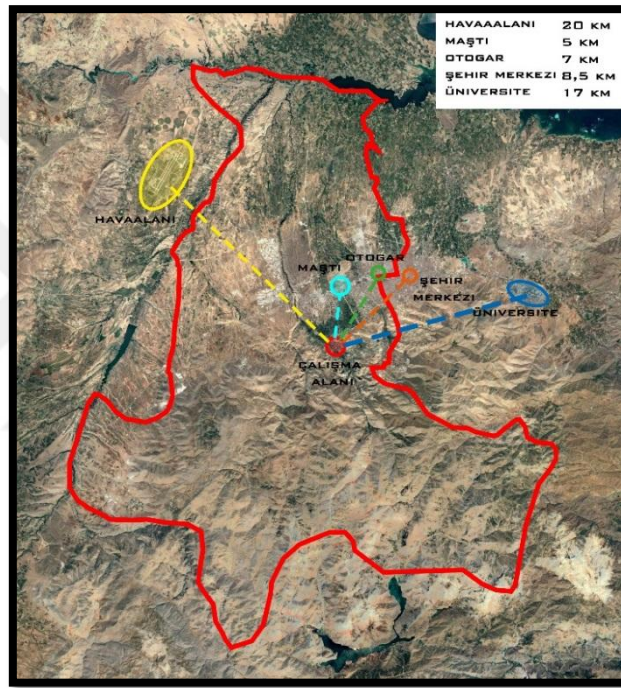
Malatya kent merkezinin güneybatısında bulunan Yeşilyurt İlçesinin, şehir merkezine uzaklığı 14 km.dir. Yeşilyurt, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzası Bölümü'nde yer alan Büyükşehir Malatya'nın iki merkez ilçesinden biridir. Kuzeyde Karakaya Baraj Gölü'nden güneyde Çat Baraj Gölü'ne, batıda Yazıhan, Akçadağ ve Doğanşehir'den doğuda Battalgâzi'ye uzanan ve 82 mahalleden meydana gelmiş, Yeşilyurt ilçe sınırlarını oluşturmaktadır. Yüzölçümü 954,6 Km², nüfusu 304,809 ve rakımı 998 m.dir (URL-5, 2018)

Ulaşım bağlantıları: Bölgeye karayolu ile ulaşım Kayseri-Malatya Karayolu, Sivas-Malatya Karayolu, Adıyaman Çelikhan-Malatya Karayolu, Adıyaman Gölbaşı- Malatya Karayolu, Elazığ- Malatya Karayolu aracılığı ile sağlanmaktadır.

Demiryolu ile ulaşım Ankara-Sivas-Malatya Demiryolu ile sağlanmaktadır. Doğu ve güneydoğu ile iç ve batı Anadolu arasındaki demiryolu ulaşımında önemli bir kavşak

noktasında bulunan Malatya'dan düzenli yük ve yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Şehirlerarası otobüs terminali ve tren garı Yeşilyurt sınırları içindedir.

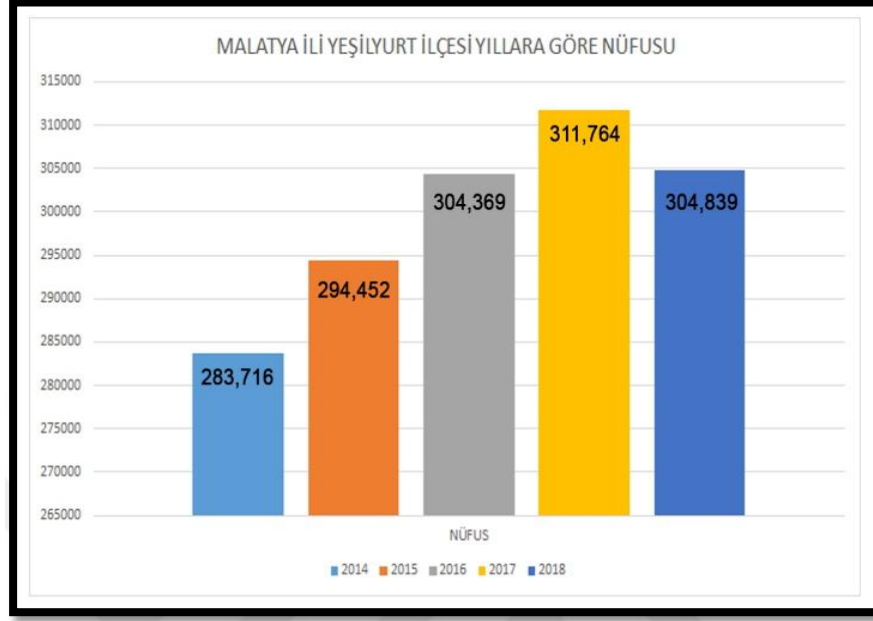
Hava ulaşımı merkeze 35 km uzaklıkta Erhaç Havaalanı ile yapılmaktadır (Şekil 4.2). Malatya, sivil havacılık ulaşımına 1941 yılında açılan Erhaç Hava Meydanı ile kavuşmuştur. Askeri-Sivil nitelikli ve intifa hakkı Hava Kuvvetleri Komutanlığı ile DHMİ Genel Müdürlüğünde bulunan Malatya Havaalanı, şehir merkezine 35 km uzaklıktadır. Havaalanında yurt dışı uçuşları da yapılmaktadır. Yeşilyurt nüfusu ile ve iş gücü imkânları açısından bölgenin en gelişmiş şehirlerinden birisinin Merkez ilçesidir.

Şekil 4.2: Çalışma alanının önemli noktalara mesafesi (Karaarslan, 2019).

Demoğrafik değişim: Yeşilyurt ilçesinin 1957 yılında ilçe merkezi olmasını takiben nüfus gelişimi incelendiğinde ilçe toplam nüfusunun ve kentsel nüfusun iki katından fazla büyüdüğü ve 1980 yılında durağan olan nüfus gelişiminin 1990 sonrası hızlandığı görülmektedir. Yerleşmenin 2000 yılı nüfusu yaklaşık 12.000' dir (Yeşilyurt belediyesi arşiv kayıtları, 2019).

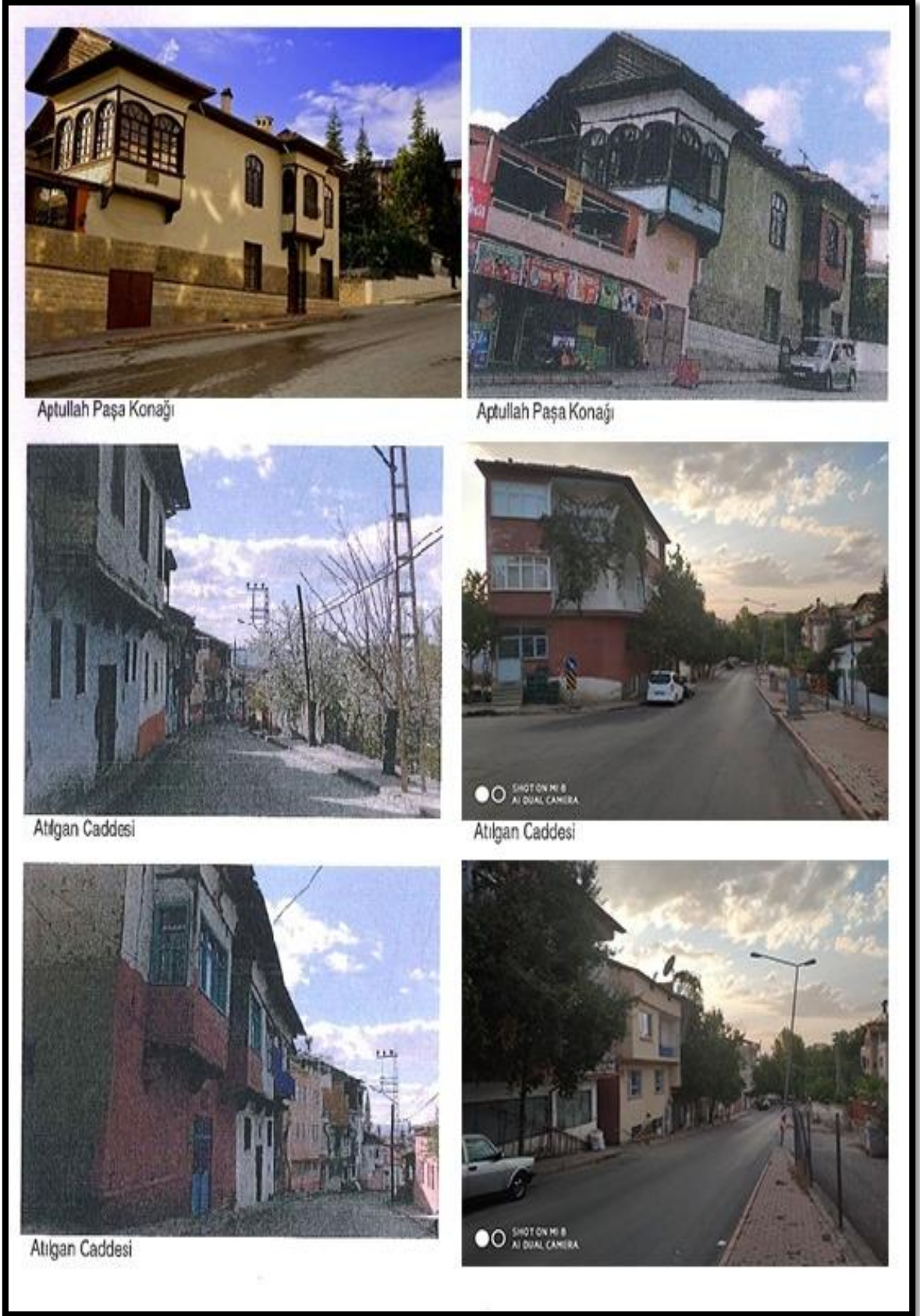
Malatya ili 2014 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı yasa ile büyükşehir statüsü kazanmış ve Yeşilyurt 2 merkez ilçeden biri olmuştur. Böylece 2018 yılında yapılan nüfus sayımındaki TÜİK verilerinde 304,809 olmuştur (Şekil 4.3).

Şekil 4.3: TÜİK Nüfus verisi (2019).

Kent kimliği: Doğal, tarihi ve kültürel değerler bakımından oldukça zengin bir coğrafyada yer almaktadır. Fakat bölgenin bu değerlere sahip olması kültür ve turizm açısından yeteri kadar değerlendirilememektedir. Kent kimliğine ilişkin en önemli çıkarımların yapılabileceği alanlardan biri hiç kuşkusuz kültürel yapıdır. Geçmiş ile günümüz arasındaki değişim Şekil 4.4’de gösterilmiştir.

Bu anlamda Anadolu'nun birçok kenti gibi Yeşilyurt da tarih boyunca çeşitli kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu bakımdan sayısız tarihi, kültürel ve turistik potansiyele sahip bir kent olarak Yeşilyurt, kültürel kapasitesi yüksek olan bir kenttir.

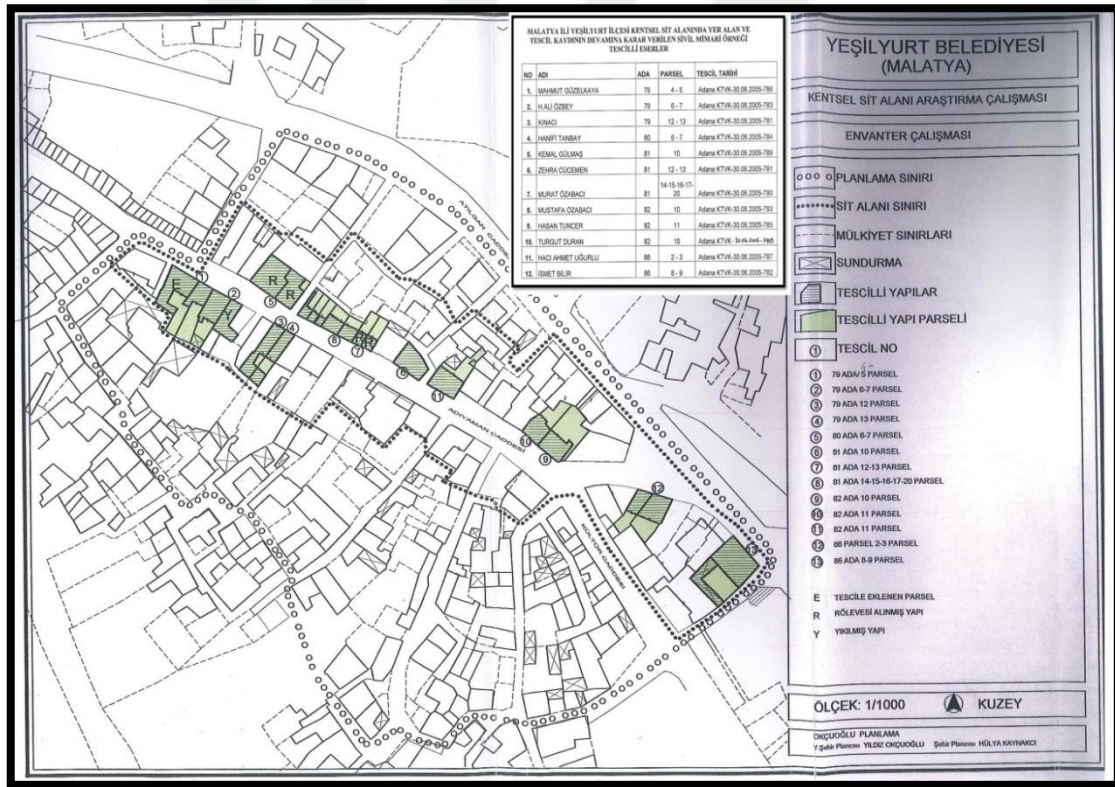

Şekil 4.4: Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri (Yeşilyurt Belediyesi Arşivi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019).

Taşınmaz kültür varlıkları: Kentsel Sit Alanı; taşınmaz kültür varlıkları, kente özgü yemekleri, meyve bahçeleri ve doğal zenginlikleri ile kültür ve turizm yönünden oldukça zengin bir merkez ilçedir. Fakat ilçe, bölge ve ülke çapında yeterli düzeyde tanıtılmamıştır. Bundan dolayı kentin turizm ve kültür odaklı olarak gelişmesi olumsuz etkilenmiştir.

Eski Yeşilyurt'ta eski eser olarak Osmanlı tarzında yapılar görülmekte olup, biri (Aptullah Ağa Konağı) hariç 12 tescilli sivil mimarlık örneği ve Kentsel Sit Alanı kent merkezinde Eski Adıyaman Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Şekil 4.5'de verilen Kentsel Sit Alanı içindeki taşınmaz kültür varlıkları Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 15.09.2005 gün ve 961 sayılı kararı ile belirlenmiştir.

Çalışma alanında yer alan tescilli yapıların bir kısmının alt katı ticaret üst katı konut olarak, bir kısmı ise tamamen konut alanı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.5: Kentsel Sit Alanında yer alan Tescilli Yapılar (Yeşilyurt Belediyesi Arşivi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

4.3 Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve çevresinin korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararların alınması için Etkileşim Geçiş Alanı ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

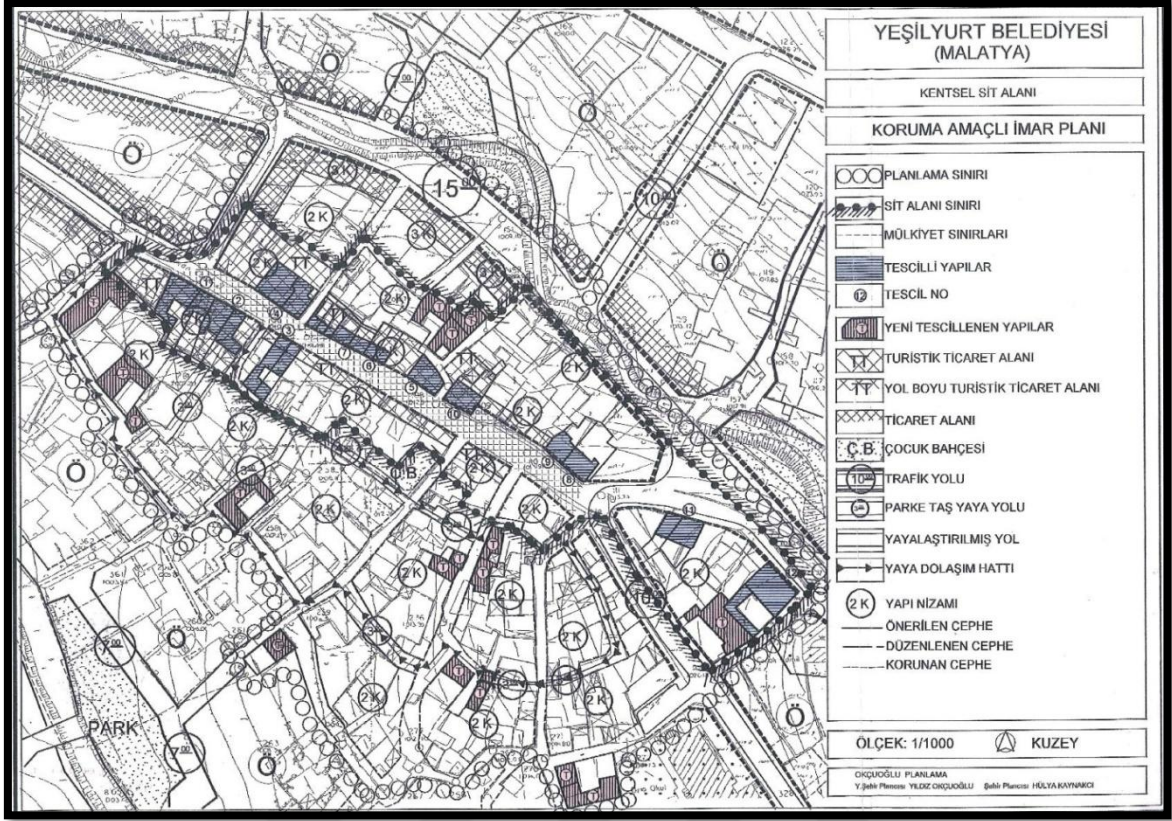
Bugünkü kentsel sit alanının içerdiği sorunların başında özellikle, tarihi yapıların bulunduğu çalışma alanının yanlış kullanımı ve içinden geçen aksın otopark alanı olarak kullanılması ve ayrıca görüntü kirliliği yaratmasıdır.

Ülkemizde Koruma anlamında önem taşıyan kültür varlıklarının belirlenmesi kapsamında ele alınan bu yapılara Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılması yasal zorunluluktur. Bu kapsamda çalışma alanında daha önce ilgili Koruma Kurullarınca belirlenen sivil mimarlık örnekleri tescilli yapıların içinde yer aldığı Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı'na yönelik olarak hazırlanan ve onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı incelenmiş ve sonunda çalışma alanının yeniden canlandırılması için öneriler geliştirilmiştir (Şekil 4.6).

Onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planının çalışma alanındaki mevcut sorunları çözmeye yönelik olarak yapıp yapılmadığı irdelenmiş ve koruma mevzuatı kapsamında bazı öneriler yapılmıştır.

Koruma amaçlı imar planının elde edilme ve uygulama sürecinde yaşanan sorunlar, farklı nitelikte (sosyal, ekonomik, kültürel vb.) ve farklı bakış açılarıyla değeri ve önceliği değişken olduğu ve birbirlerini doğrudan etkilediği için bu çalışmada detaylı incelenmiştir.

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı Şekil 4.6'de görüldüğü gibi Kentsel Sit Alanı 1.5 ha, Etkileşim Geçiş Alanı 2 ha olmak üzere toplamda 3.5 ha alanı kapsamaktadır. Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı yani Koruma Amaçlı İmar Planının kapladığı alan sınırı; mevcut imar planındaki yol ve yapı adası bütünlüğü içinde belirlendiği görülmüştür. Böylece kuzeyde yeni açılan Atılğan Caddesi sınır olurken, güney sınırı Adıyaman Caddesine sınır cephe veren imar yapı adalarının güney sınırını oluşturan yaya yolu olmuştur. Doğu ve batı sınırı da imar yollarından geçmektedir.

Şekil 4.6: Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

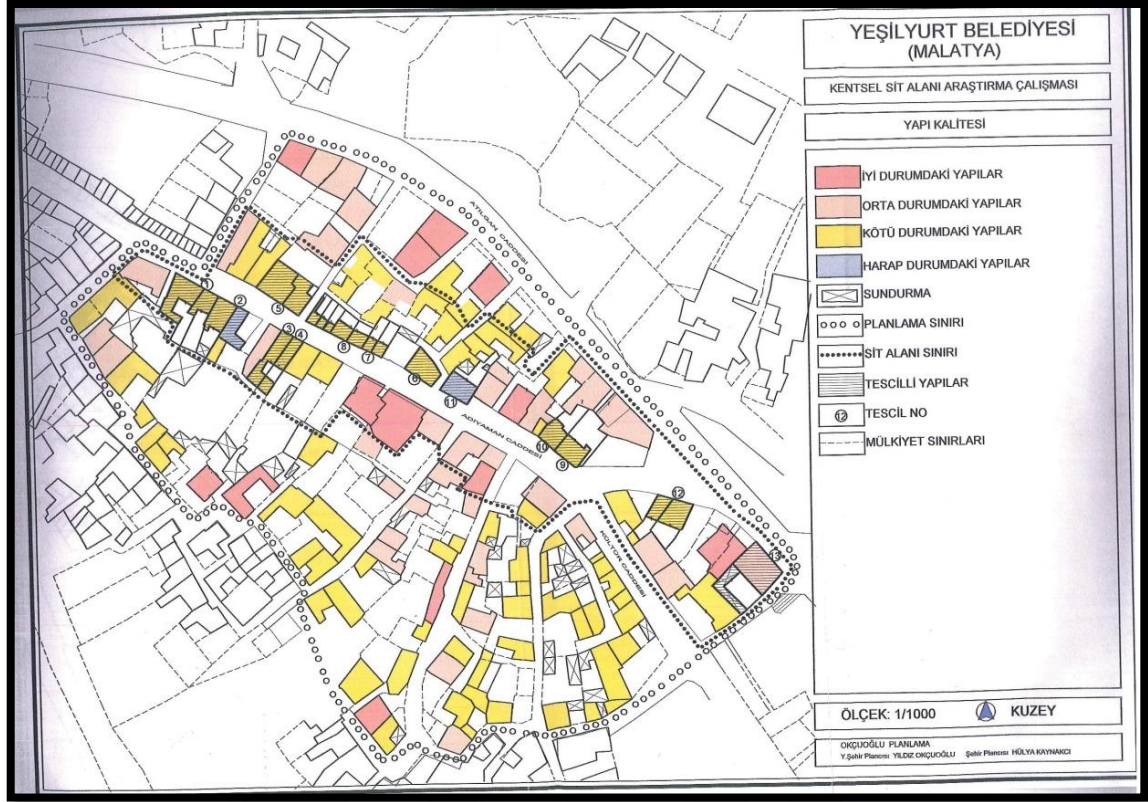
Çalışma alanı genel olarak değerlendirildiğinde, Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı değişmeye başlamış nitelikli geleneksel yapıları daha çok kentsel sosyal yaşam özellikleri gösterirken Etkileşim Geçiş Alanı daha çok korunmuş ancak daha az değerli yapılar ve daha kırsal bir sosyal yaşam özellikleri göstermektedir.

4.4 Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi

Kentsel sit alanı ve etkileşim geçiş alanında temel arazi kullanımı irdelendiğinde; Adıyaman Caddesi ve Atılgan Caddesi'ne bakan parsellerin ticaret fonksiyonunda bu caddelerin dışındaki tüm alanda konut fonksiyonları yer almaktadır (Şekil 4.7).

Kentsel sit alanında Şekil 4.10' de görüldüğü üzere 23'ü tescilli toplam 64 konut bulunmaktadır. Bu bölgede 3 inşaat, 6 boş parsel ve 1 meyve bahçesi bulunmaktadır. Kentsel sit alanı içerisinde 65 aile yaşamakta 14 boş konut birimi 29'u boş toplam 58 dükkân vardır (Şekil 4.8).

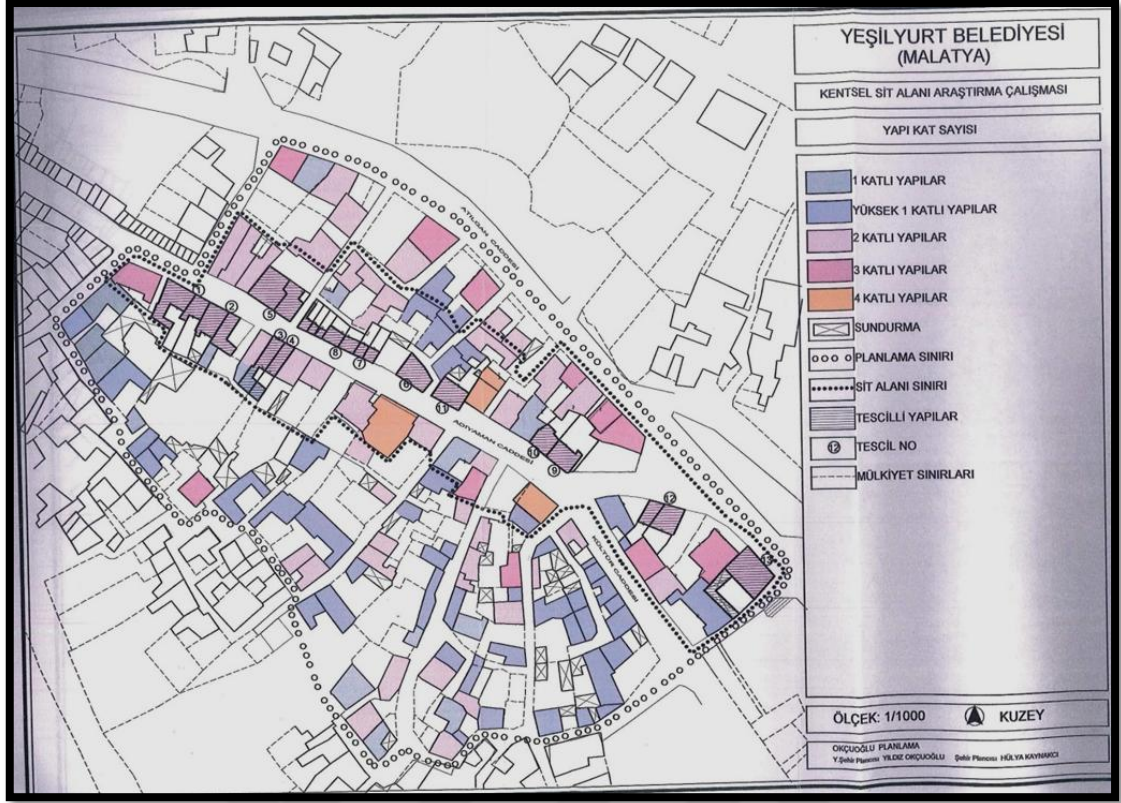

Şekil 4.8: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresine İlişkin Yapı Kalitesi (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

Yapılar kat adedi açısından irdelendiğinde Kentsel sit alanında 2 katlı yapıların yaygın olduğu görülmektedir. Kentsel sit alanı içerisinde 10 adet apartman tipi konut bulunmaktadır ve 3'ü 4 katlıdır. Etkileşim geçiş alanında yapıların çoğunlukla 1 ve 2 katlı olup 5 adet apartman tipi konut bulunmaktadır. Bunların 3'ü Atılğan Caddesindedir (Şekil 4.9).

Yeşilyurt'ta 1 katlı yapıların dışında sayısal olarak asıl çoğunluk, yol kotundan 1 kattan daha yüksek görünen avlu içinden 2 katlı olan yapılardır. Bu konut yapılarının alt katları depo vb. tarımsal denebilecek amaçlarda kullanılmakta olup, üst katlar yaşam alanıdır ve kırsal nitelik taşımaktadır.

Şekil 4.9: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresine İlişkin Yapı Kat Sayısı (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

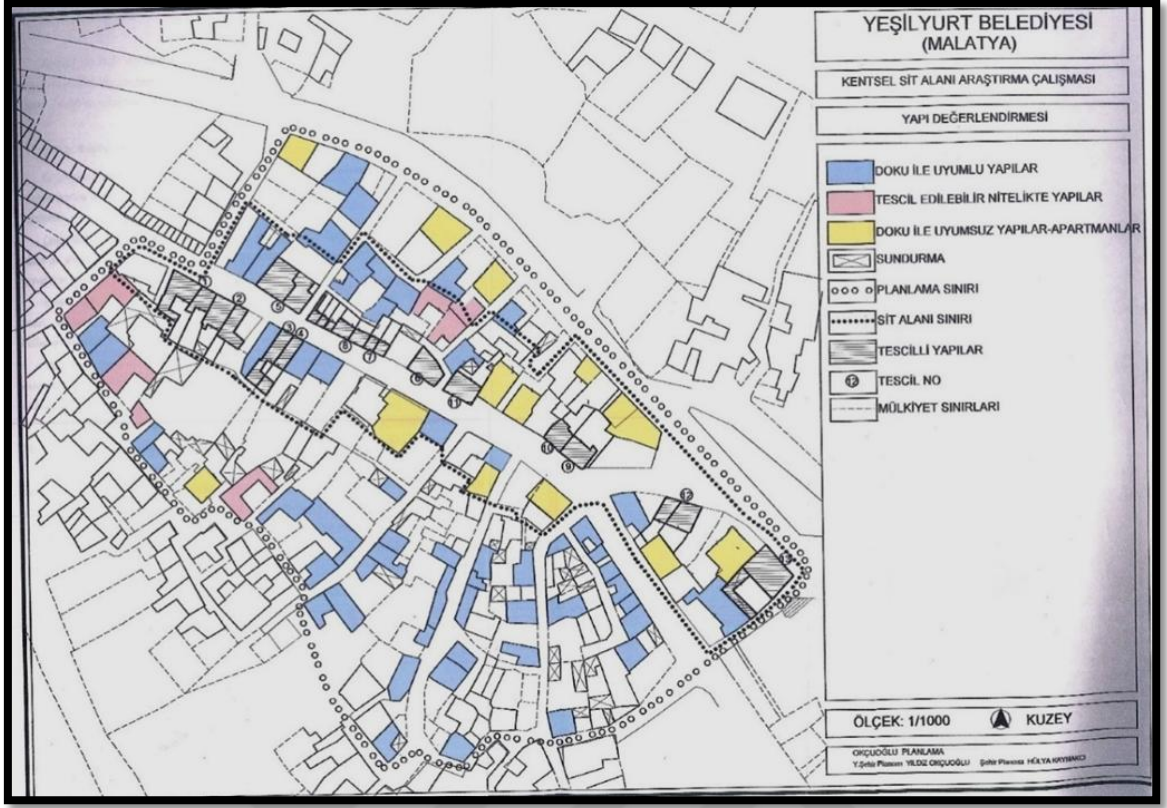
Şekil 4.10: Kentsel Sit Alanına ilişkin hazırlanan fotoğraf paftası (Karaarslan, 2019).

4.4.1 Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi Yapı Değerlendirmesi

Kentsel sit alanında betonarme yapıların görülmesi tescil öncesi dönemde başlamış olmakla birlikte büyük kitleleri ile çevreyi etkilememektedir. Atılğan caddesinde çoğalan betonarme yapılar Kentsel Sit Alanı dışında daha çok kerpiç dolgulu ahşap hatıllı yapılara dönüşmektedir. Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı içinde yer yer görülen kâgir yapılar kat adedi olarak kerpiç yapılarla benzerlik göstermektedir. Yollar düzgün genişlikte ve şekilli değildir. Organik yol düzeni görülmekte olup çıkmaz yollar ve kabaltı geçişleri vardır (Şekil 4.14). Yapı adaları düzensiz büyüklükte olup mevcut kadastral yapıya uygun biçimlenmişlerdir (Şekil 4.11).

Kentsel Sit Alanında 64'ü yapılı 74 parsel bulunmaktadır. Bu parsellerde 23 tescilli parsel dışında Yeşilyurt Belediyesi tarafından tespit edilmiş bulunan 13 adet 1957 yılı öncesinde yapılmış yapı bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ilke kararına göre bu yapılar yıkılmadan önce ilgili Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulundan görüş alınacaktır. Kentsel Sit Alanında yine Yeşilyurt Belediyesi tarafından tespit edilmiş bulunan 10 adet parsel ise bölge Kentsel Sit Alanı ilan edilmeden önce alınmış ruhsatlarına göre yapılarak tamamlanmış ya da tamamlanacak yapılardır.

Yerinde yapılan araştırmalarda Kentsel Sit Alanındaki yapıların 6'sı geleneksel doku ile uyumlu bulunup 3'ünün plan kararı ile korunabileceği düşünülmüştür. Kentsel Sit Alanı içinde 12 adet doku ile uyumsuz yeni yapı bulunmaktadır. Etkileşim geçiş alanında ise doku ile uyumsuz 4 yeni yapı 5 adet plan kararı ile korunacak geleneksel yapı ve 35 adet uyumlu yapı belirlenmiştir. Bu yapılar Şekil 4.11' gösterilmiştir.

Şekil 4.11: Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Çevresine İlişkin Yapı Değerlendirmesi (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

Yeşilyurt merkez ilçe sınırları içerisinde bulunan Beydağı, Beylerderesi Gündüzbey gibi doğal miras alanlarının sahip olduğu doğal turizm potansiyeli altyapı yetersizliği sebebiyle tam olarak değerlendirilememektedir. Kent merkezi ve çevresindeki konaklama mekânlarının yetersiz oluşu kentin önemli etkinlik ve toplantılara ev sahipliği yapmasını da zorlaştırmaktadır.

Çalışma alanında Kentsel Sit Alanında ortalama bina taban alanı büyüklüğü 100 m^2 ortalama parsel 160 m^2 dir. Binanın parselde yerleşme oranı TAKS (Taban Alanı Kat Sayısı)= $0,60$ ve ortalama kat adedi 2 dir. Avlu büyüklüğü ortalama 60 m^2 olup müştemilat $20-25 \text{ m}^2$ dir.

Kentsel Sit Alanının etkileşim geçiş bölgesi benzer özellikler göstermesine karşın kırsal niteliklidir. Bu alanda ortalama bina taban alanı 90 m^2 ortalama parsel 150 m^2 dir. TAKS= $0,60$ ve ortalama kat adedi 1 dir.

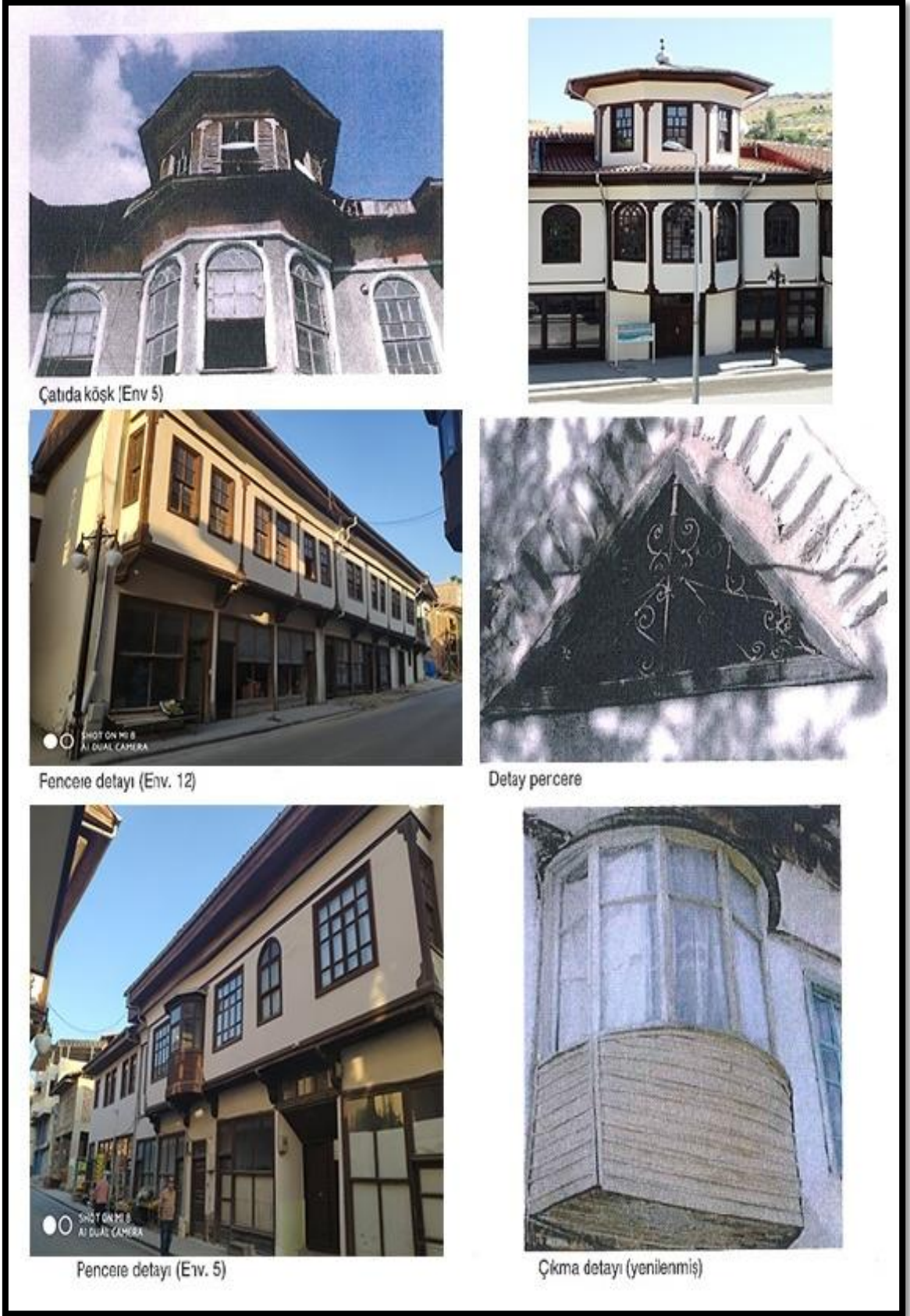
Geleneksel evler bölgenin iklimi, yaşam biçimi ve doğal ihtiyaçlara bağlı olarak yüksek bahçe duvarları ile çevrili avlu içinde sokak tarafı sağır olan kalın kerpiç duvarlı bağımsız yapılardır. Çoğunluğu 1-2 katlı olan evler meyve bahçeleri içindedir. Sokak yönünde ise üst katlarda ahşap kirişlere ya da konsollara oturan pencereci çıkımlar mevcuttur (Şekil 4.12). Tescil edilen yapılar genellikle bu özelliği göstermektedir.

Evlerin giriş katı sağırdır. Genellikle küçük ve yüksektir. Tescilli yapıların ise ticari alanda ve cadde boyunca bulunmaları nedeniyle alt katları dükkân olarak kullanılmaktadır. Yapıların subasman bölümü taş, üst duvarları ahşap hatıl arası kerpiç dolgu ile yapılmıştır. İç bölme duvarlarının ahşap hatıl araları kerpiç ve taş parçaları ile doldurulmuş ve çamurla sıvanmıştır. Duvarlar iç ve dıştan beyaz badanalıdır. Dış duvarlar daha kalındır. Yapılar sokak yönünden 1 katlı olarak algılanmalarına karşın yapı yükseklikleri fazladır. Böylece avlu tarafındaki zemin katında odalar avludan yüksek konumlanabilmektedir.

Büyük kapılardan avluya girilir. Avlu taş veya sıkıştırılmış toprak ile döşenmiştir. Avluya açılan zemin katta ise ahır, samanlık, eyvan, odalar ve mutfak bulunabilir. Bu yapılar sundurma olarak nitelenebilir. Sundurma çatılı ancak 2 ya da 3 tarafı açık avlu elemanıdır. Avlu duvarları dış cephe duvarları ile bütünlük içinde masif yapı ve yüksektir.

Evlerin avlu cephelerindeki ahşap balkonları üzeri kapalı 3 tarafı açık ahşap parmaklıdır. Geçmişte loğlanan (bastırılarak sıkıştırılan) toprak damlar günümüzde en çok 1 metre yükseğe kaldırılan beşik çatıya dönüşmüştür. Boş ve çevresi açık bırakılan tavan ile çatı arasında meyve ve sebze kurutulur, bu alana ahşap merdivenle çıkılır.

Avludan ahşap basamaklarla üst kata çıkılmaktadır. Buradan odalara geçilir. Yaşam odası genellikle dikdörtgen planlı ahşap oturma sedirli duvarları ahşap raflıdır ve piramit külahlıklı ocak yer alabilir. Ocak yanında çeşitli eşya konulan raflar ve nişler, yıkanma dolabı yer alabilir. Yeşilyurt da bazı tescilli yapıların odaları bu donanıma sahiptir. Döşeme ve tavan ahşaptır. Tavanın ahşap kirişlerine 'hezen' denir. Kimi evlerde tava çatıları motifli ve süslemelidir.

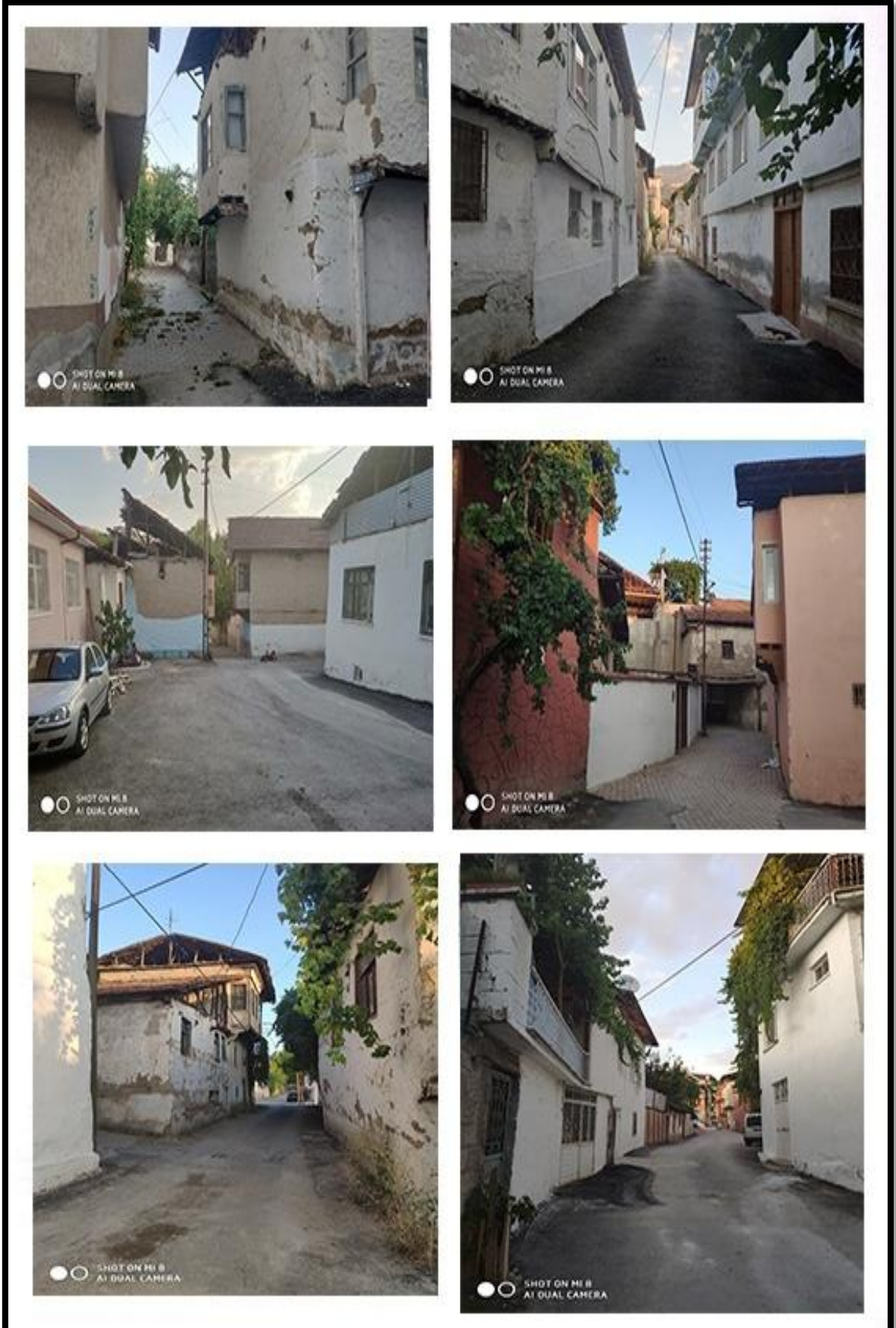
Şekil 4.12: Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019).

İkinci katta sokak yönüne çıkmalı odalar, odaların önünde ahşap üç yanı açık yazları oturlan balkon vardır. Balkondan da doğrudan odalara yâda sofaya (aralığa) geçilir. Bu durumda odalar sofanın iki yanına yerleştirilmiştir. Çatı %33 den çok eğimli olup saçak kotu tavan kotunun üzerinde 1 metre kadar yükseltilebilmektedir. Bu özellik yeni yapılarda da sürdürülmektedir. Çatı örtüsü kiremittir.

Çalışma alanı genel olarak değerlendirildiğinde Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı değişmeye başlamış nitelikli geleneksel yapıları ile daha çok sosyal yaşam özellikleri gösterirken Şekil 4.13’de gösterilen Etkileşim Geçiş Alanı daha çok korunmuş ancak daha az değerli yapılar ve daha kırsal bir sosyal yaşam özellikleri göstermektedir (Şekil 4.14).

Şekil 4.13: Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanı (Karaarslan, 2019).

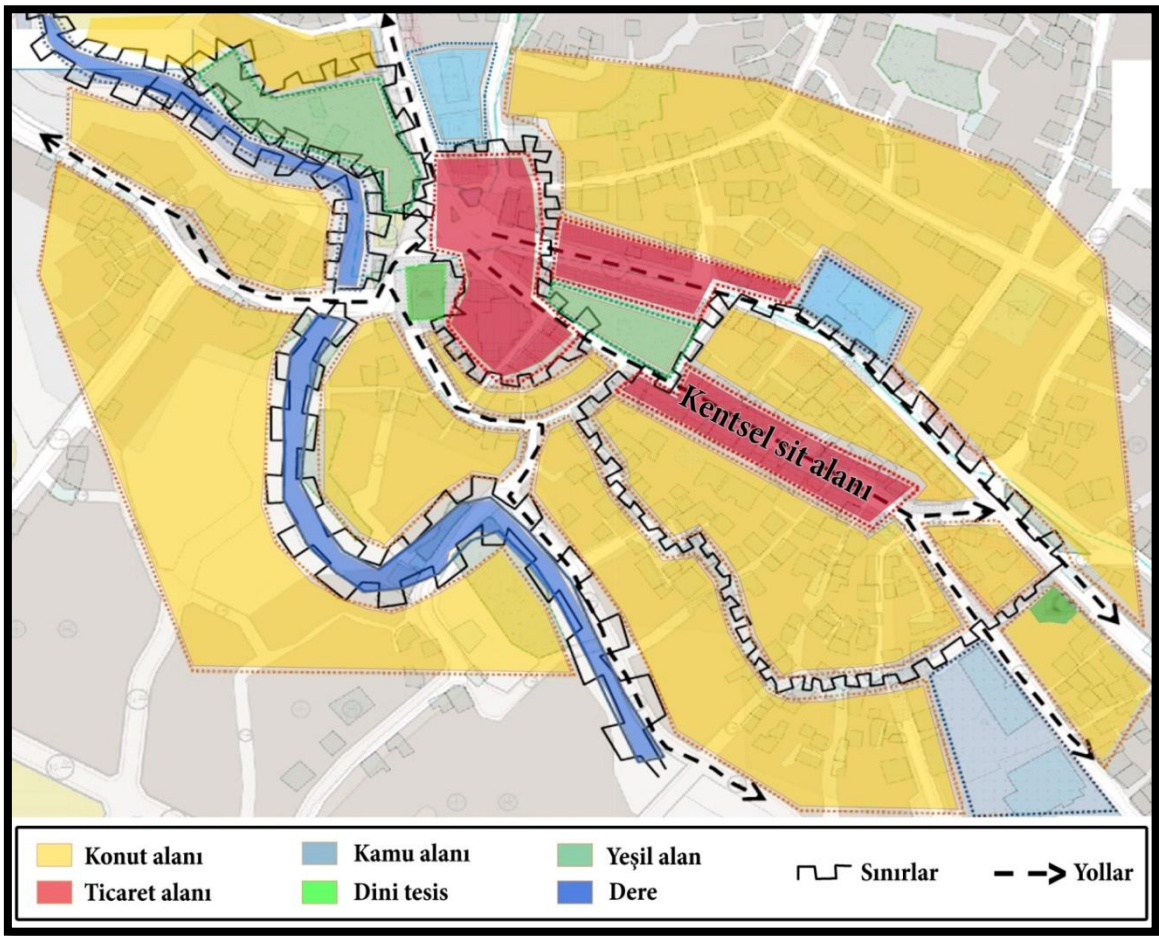

Şekil 4.14: Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanında Sokak dokusu (Karaarslan, 2019).

4.4.2 Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresi İmaj Analizi

Bir bütün olarak algıladığımız kent mekânı; kamusal alanları oluşturan, sınırlayan, tarifleyen ve tanımlı hale getiren tüm öğeleriyle birlikte zihnimize belirginleşir. Zihin haritamızda bütüncül olarak var olan kent imgesini oluşturan her imge, büyük resmi tamamlayan puzzle'ın parçaları gibidir. (Çelikyay, 2017)

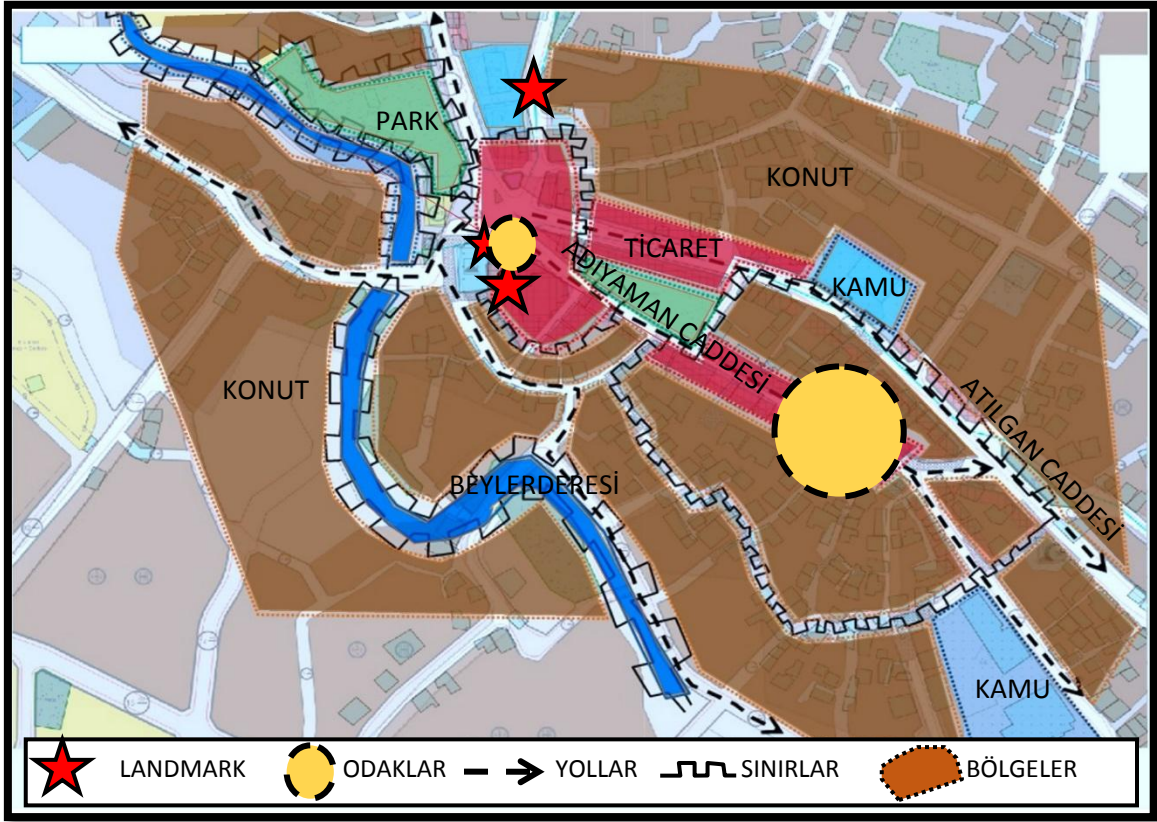
Çalışma alanını ve çevresi ile ilgili olarak zihnimize canlandıracağımız öğeleri belirlemeden önce alanı daha iyi tanımlamak için Şekil 4.15 da gösterilen harita verilmiştir.

Şekil 4.15: Çalışma Alanı ve Çevresi (Karaarslan, 2019).

Çalışma alanı ve çevresine ilişkin olarak kent imgesini oluşturan öğeleri gösteren imaj analizi hazırlanmıştır (Şekil 4.16). Hazırlanan bu çalışmada Yeşilyurt kent merkezi meydan, eski belediye binası, parklar, ticari birimler, yeşil koridor niteliğinde bulunan

Beylerderesi, konut alanları ve çalışma alanı olan Kentsel Sit Alanı ve bu alanı içine alan KAİP (Koruma Amaçlı İmar Planı) sınırını kapsamaktadır.

Şekil 4.16: Çalışma Alanı Çevresi, İmaj analizi (Karaarslan, 2019).

İmaj analizi hazırlanırken Yeşilyurt ilçesine kimlik kazandıran meydandaki saat kulesi, Camii Kebir ve eski belediye binası bu bölgedeki yer işareti yani Landmark olarak belirlenmiştir (Şekil 4.17). Landmarklar, kent silüetine etki eden ve referans noktası olarak kullanılabilir yapı veya yapı gruplarıdır (Çelikyay, 2017).

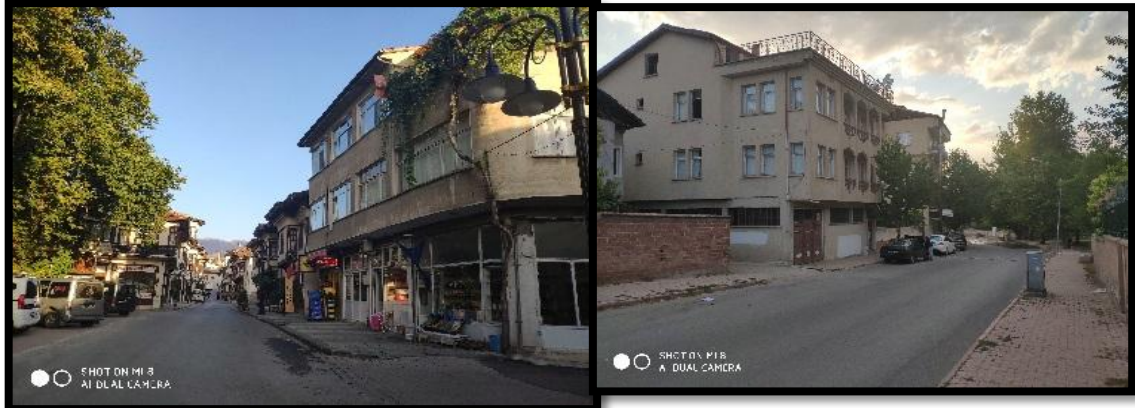
Şekil 4.17: Saat kulesi, Camii Kebir, eski belediye binası (Karaarslan, 2019).

Çalışma alanına yönelik olarak hazırlanan imaj analizinde odak noktaları kent merkezini oluşturan saat kulesinin de yer aldığı meydan ve Kentsel Sit Alanının bulunduğu sokak (Adıyaman Caddesi) bu bölgenin odak-düğüm noktaları olarak belirlenmiştir (Şekil 4.18). Odaklar, kent planı içerisindeki düğüm noktalarıdır. Düğüm noktaları, ulaşım akslarının keşiştiği kavşaklar, otogarlar, vapur iskelesi, tren istasyonu, şehir içi otobüs terminalleri vb. aktarma noktaları olabileceği gibi, kalabalıkların karşılaştığı, toplandığı, buluştuğu, bir araya geldiği ve aynı zamanda yeniden farklı yönlere dağıldığı meydan formundaki alanlar da sosyalleşme mekânları olarak önemli odakları (düğüm noktalarını) oluşturmaktadır (Çelikyay, 2017).

Şekil 4.18: Yeşilyurt kent meydanı, Kentsel Sit Alanı (Karaarslan, 2019).

Kewin Lynch'in de iz olarak belirlediği yollar kentteki bölgeleri birbirleri ile ayıran ve bağlayan veya bölgeler içinden geçen ulaşım akslarıdır. Çalışma alanında yaya aksının bulunmadığı bölgeleri birbirinden ayıran ve bölgeleri meydana ulaştıran önemli ulaşım aksları Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan ve Şekil 4.19'de verilen Adıyaman Caddesi ve sit alanı kuzeyinde yer alan Atılgan Caddesi önemli akslardır. Ayrıca çalışma alanına yakın bir konumda yer alan Adıyaman-Çelikhhan yolu da önem arz eden şehirlerarası yollardan biridir.

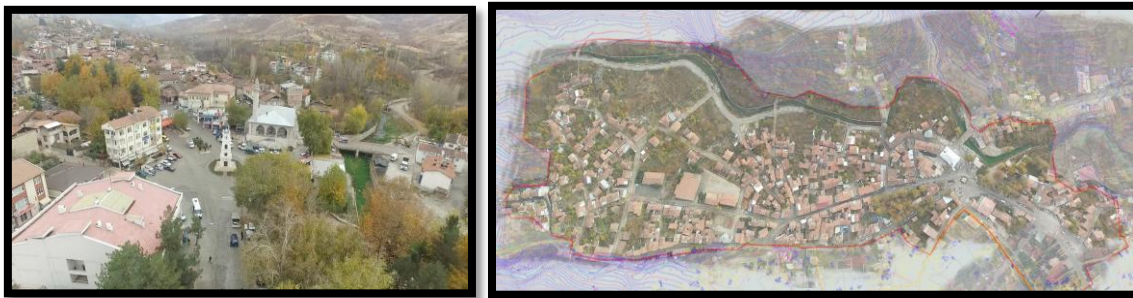
Şekil 4.19: Adıyaman Caddesi, Atılğan Caddesi (Karaarslan, 2019).

Çalışma alanındaki sınırlar ise eşik olarak kabul edilen yeşil koridorun yer aldığı Beylerderesi akarsuyu, festival güreş müsabakalarının yapıldığı atılğan parkı, meydana bakan ticari birimler, okul alanı, KAİP sınırı bu bölgedeki sınırları ifade etmektedir (Şekil 4.20).

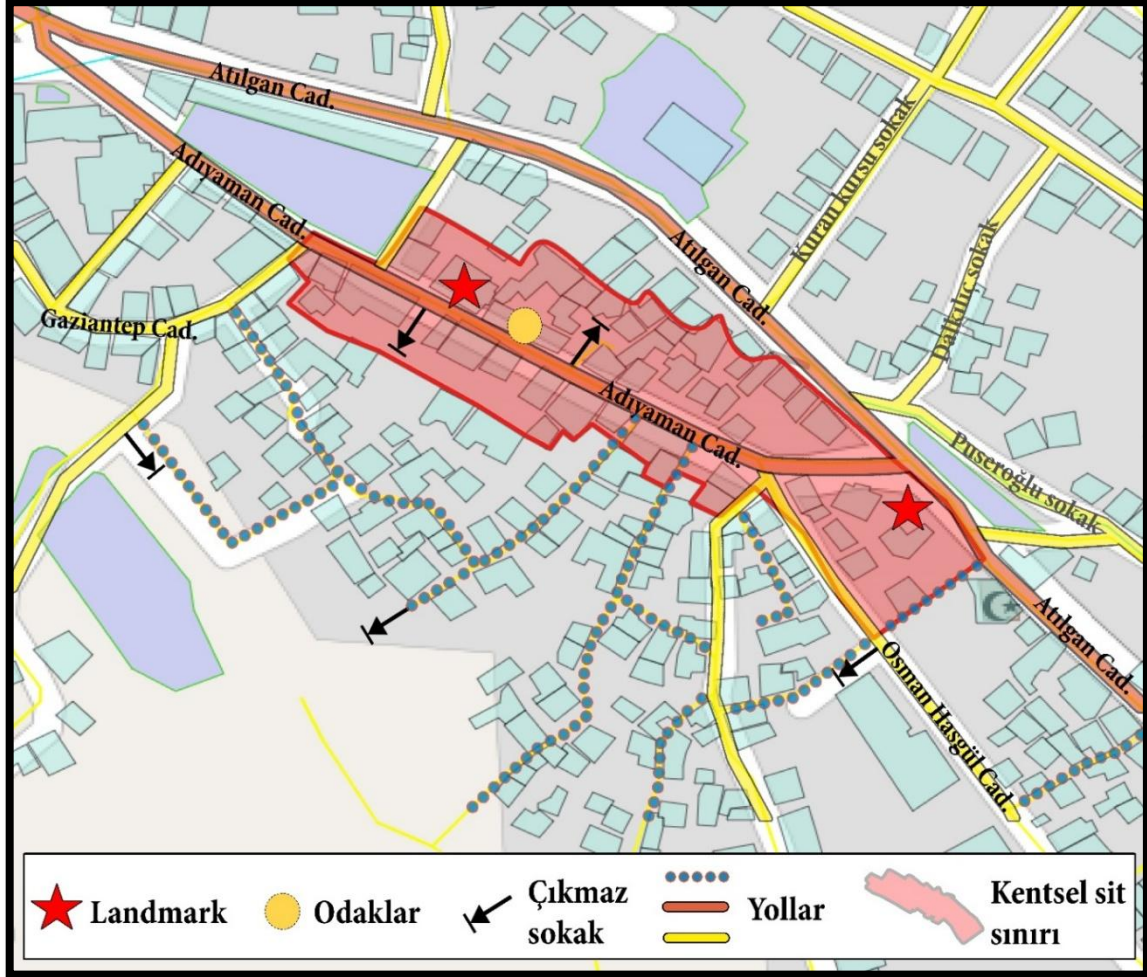
Şekil 4.20: Beylerderesi, Atılğan Parkı, Okul Alanı (Karaarslan, 2019).

Bölgeler ise kenti oluşturan parçalar olarak ifade edilmektedir. Çalışma alanındaki bölgeler ise Şekil 4.21’de verilen konut alanları, ticaret alanları, park alanları, okul alanları, Beylerderesi akarsuyu, meydan ve KAİP sınırı olarak belirlen alanlar bölgeleri ifade etmektedir.

Şekil 4.21: Kent merkezi dron görüntüsü, Kent meydanı (Karaarslan, 2019).

Çalışma alanı çevresinin imaj analizi yapıldıktan alanı daha iyi bir biçimde kavrayabilmek için Şekil 4.22’de verilen Kentsel Sit Alanı’nın bulunduğu bölgede de imaj analizi yapılmıştır. Kentsel Sit Alanının bulunduğu bölge Adıyaman Caddesinin olduğu güzergâhta olup, kuzeyde ise Atılğan Caddesi bulunmaktadır.

Şekil 4.22: Kentsel Sit Alanı, İmaj analizi.

Kentsel sit alanına ilişkin olarak kent imgesini oluşturan öğeleri gösteren imaj analizinde Hanifi Tanbay Evi ve Bayram Ertuğrul Özşahin’e ait evler imaj analizinin landmark’ını ifade etmektedir (Şekil 4.23). Hanifi Tanbay evi kentteki cihannümalı tek tescilli bir sivil mimarlık örneği, Bayram Ertuğrul Özşahin’in evine ait herhangi bir tescil kararı bulunmamaktadır. Ancak bu evin başta kilise olarak planlandığı ancak daha sonra konut alanına dönüştürüldüğü bilinmektedir.

Şekil 4.23: Hanifi Tanbay Evi ve Bayram Ertuğrul Özşahin Evi (Karaarslan, 2019).

Kentsel sit alanına ilişkin düğüm noktası yani odak noktası olarak ilgili Yeşilyurt Belediyesi tarafından butik otel yapılmak üzere kamulaştırması yapılan ve Şekil 4.24'de verilen birbirine bitişik olan konaklardır. Bu konakların zemin katı yöresel ürünlerin satıldığı ticari birimler üst katı ise tamamen konaklama için kullanılacaktır. Bu konakların restorasyonu tamamen bittiğinde kentsel sit alanında bir düğüm noktasını ifade edecektir.

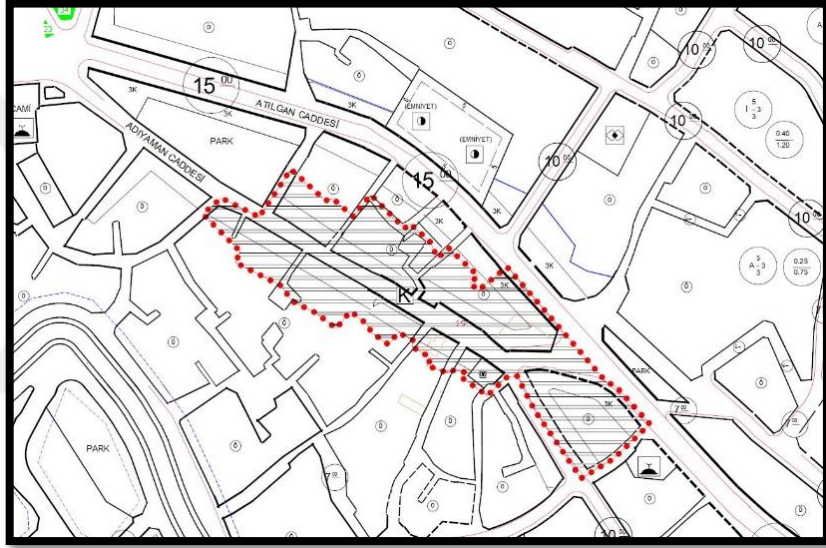
Şekil 4.24: Kamulaştırması yapılan Konak (Karaarslan, 2019).

Kentsel sit alanına ilişkin en önemli yol bu alan içinden geçen Adıyaman Caddesidir. Kentsel sit alanı kuzeyinden geçen Atılgan Caddesi de önemli yollardan biridir. Bu iki yol da araç yolu olarak kullanılmaktadır. İmaj analizinde de belirtildiği üzere Adıyaman Caddesinden kuzey ve güney istikametinde yer alan ve aracın giremediği yaya yolları ce çıkmaz sokaklar mevcuttur (Şekil 4.25).

Şekil 4.25: Adiyaman ve Atılgan caddeleri ile ara yollar (Karaarslan, 2019).

Kentsel sit alanına ilişkin olarak sınırlar ise Koruma Kurulunca belirlenen ve Şekil 4.26'de verilen Kentsel Sit Sınıridir. Bu sınır taşınmaz kültür varlıklarını koruma amacıyla belirlenmiş ve etrafındaki konut alanlarından ayrımı yapılmıştır.

Şekil 4.26: Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit Sınırı.

Kentsel sit alanındaki bölgeleri inceleyecek olursak konut alanları, ticaret alanları ve bahçe alanları bulunmaktadır (Şekil 4.27). Kentsel Sit Alanı içinden geçen Adiyaman Caddesi ve bu caddenin her iki tarafında yer alan konutların zemin katları ticari alan olarak kullanılmakta üst katlar ise konut alanı olarak kullanılmaktadır. Sit alan sınırı içinde yer alan sivil mimari yapılar genellikle avlusu olan, parseller küçük olduğundan az da olsa binalara ait Şekil 4.27'de de görüldüğü üzere bahçeler bulunmaktadır.

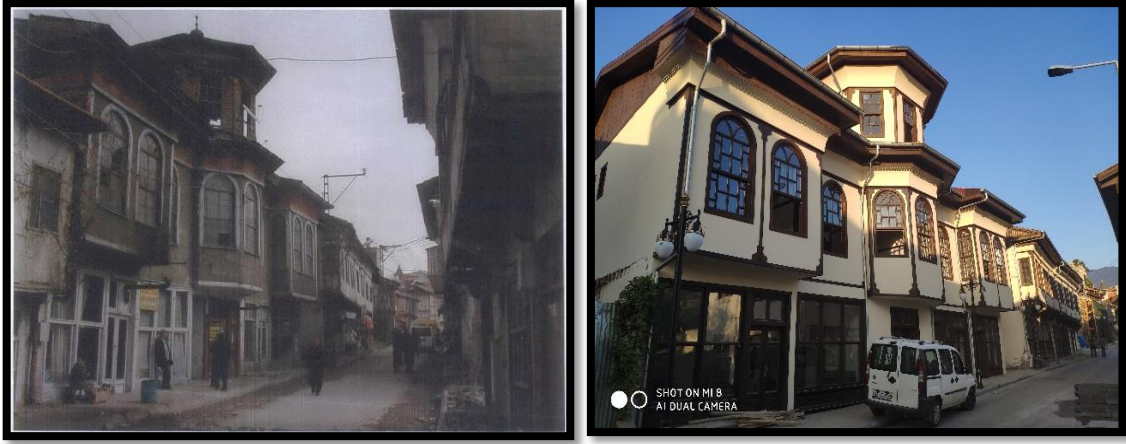
Şekil 4.27: Çalışma alanı Dron görüntüsü, (Karaarslan, 2019).

4.5 Yeşilyurt Sivil Mimarlık Örnekleri

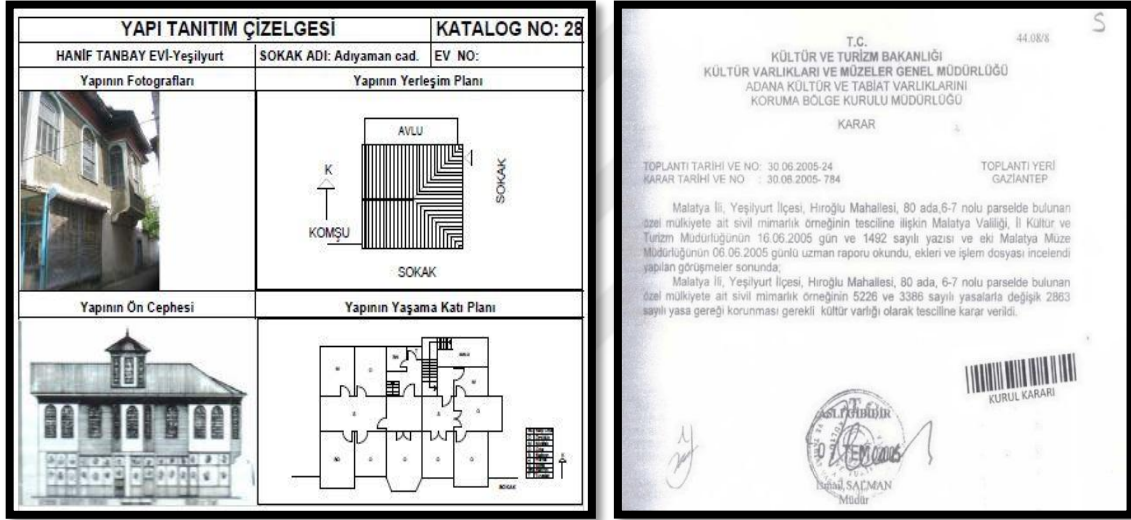
Eski Yeşilyurt ile ilgili olarak yapılan araştırmalar neticesinde İller Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü arşivinden temin edilen 1958 yılına ait ‘İsmetpaşa (Yeşilyurt) Kasabası İmar Planı İzah Notu’ nda yer alan ‘Binaların İnşa Hususiyeti’ başlığı altında şu ibarelere yer verilmiştir.

‘Binalar çok sağlam bir taş duvarla başlamaktadır. Yapılar umumiyetle (genellikle) tek katlı olduğundan kerpiçle iktifa (yetinme) edilmektedir. İki katlı olan binaların duvarları ve ara bölmeleri bağdadi (ahşap duvardaki sıva) olarak inşa edilmektedir. Bilumum doğrama ve döşemeler ahşap olup hepsi kasabada bol miktarda mevcut olan kavak ağaçları ile yapılmaktadır. Bilhassa kasaba sakinlerinin ince zevki doğramalardaki tezyinata (göz alıcı süs) göze çarpmaktadır. Mimari anlayış ve inşa tekniği, yerli malzeme imkânlarını en iyi şekilde kullanmasını bilmiştir. Binaların kullanım bakımından tertiplenmesi orta Anadolu tiplerinden ziyade batı Anadolu tiplerini hatırlatmaktadır. Zemin katlar umumiyetle ahır ve meyvalık olarak kullanılmaktadır. Birinci katlar ise ikamete tahsis edilmektedir. Odalar açık bir balkon (hayat) etrafında toplanmaktadır. Çatılar umumiyetle düz olmakla beraber yeni yapılarda meyilli çatılar da vardır. Bu meyilli çatıların altı yemiş kurutma yeri olarak kullanılmaktadır’ (Yeşilyurt Belediyesi Arşiv Verisi, 2019).

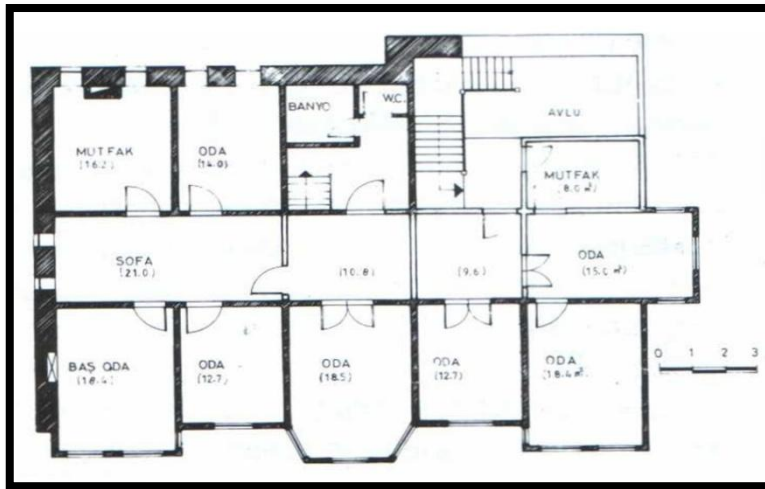

Şekil 4.29: Hanifi Tanbay Evi (80 Ada 6 ve 7 Parsel) (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019).

Şekil 4.30: Hanifi Tanbay Evi Tanıtım Çizelgesi ve Tescil Kararı (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007).

Şekil 4.31: Hanifi Tanbay Üst Kat Planı (Malatya Valiliği, 2012).

Yapıya giriş ahşap çift kanatlı avlu kapısından sağlanmaktadır. Bu yapı haremlık ve selamlık olarak ikiye ayrılmıştır. Avlu kapısından girildiğinde, ahşap merdivenle selamlık kısmına çıkılabilmektedir. Alt katta Aralık mekânına geçildiğinde bir baksa ahşap merdivenle ise yapının haremlık bölümüne ulaşılabilir. Yapının alt katında aralığa bakan kısmında odunluklar bulunmaktadır. Avludan üst kat selamlık bölümüne çıkan merdivenin ulaştığı dış sofaya mutfak açılmaktadır. Dış sofadan tek kanatlı ahşap bir kapı ile iç sofaya girilmektedir. Bu mekâna üç oda açılmakta ve odalardan biri giriş cephesi yönünde sokağa çıkma yapmakta, diğer oda ise ana caddeye çıkma yapmaktadır. Aralık mekânından çıkılan ahşap merdivenin üst katta ulaştığı mekân haremlık bölümünün iç sofasına, banyo ve wc' ye açılmaktadır. Haremlık bölümünde dört oda ve mutfak bulunmaktadır. Odalardan iki tanesi ana caddeye çıkma yapmaktadır. İncelenen örnekler arasında bu yapıdaki çıkmalardan birinin üçgen çıkma olduğu görülmektedir (Durgun, 2006).

BÖLÜM 5

DEĞERLENDİRME

Yeşilyurt; doğal, tarihi ve kültürel değerler bakımından oldukça zengin bir coğrafyada yer almaktadır. Fakat bölgenin bu değerlere sahip olması kültür ve turizm açısından yeteri kadar değerlendirilememektedir.

Yeşilyurt; kültür ve doğa turizmi açısından önemli kaynaklara sahip olmasına rağmen bu durumu destekleyecek yeterli altyapıya sahip değildir. Kentin fiziki ve sosyal altyapısı kenti ziyaret edecek olan turistlerin ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde değildir. Kentin rekreasyon, yeme içme ve konaklama alanları turizm potansiyelini karşılayacak kadar gelişmemiştir. Kültürel mekânlarla ilgili rehberlik sistemi yeterince gelişmemiştir.

Yeşilyurt kent merkezinde yeterli kapasite ve donanımına sahip olmayan konaklama alanları güncel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır. Kentin hizmet sektörü de kente gelen turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelişmemiştir. Yeşilyurt merkez ilçe sınırları içerisinde bulunan Beydağı, Beylerderesi Gündüzbey gibi doğal miras alanlarının sahip olduğu doğal turizm potansiyeli altyapı yetersizliği sebebiyle tam olarak değerlendirilememektedir. Kent merkezi ve çevresindeki konaklama mekânlarının yetersiz oluşu kentin önemli etkinlik ve toplantılara ev sahipliği yapmasını da zorlaştırmaktadır.

Yeşilyurt; taşınmaz kültür varlıkları, kente özgü yemekleri, meyve bahçeleri ve doğal zenginlikleri ile kültür ve turizm yönünden oldukça zengin bir merkez ilçedir. Fakat ilçe, bölge ve ülke çapında yeterli düzeyde tanıtılmamıştır. Bundan dolayı kentin turizm ve kültür odaklı olarak gelişmesi olumsuz etkilenmektedir.

Kentsel Sit Alanı küçük bir alan kaplamasına rağmen kentin ticari merkezinde yer almakta ve 13 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapının 11'i birbirine yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu yapılardan bir bölümü yıkılmış olup bazı yapıların röleve ve restorasyon projeleri hazırlanarak ilgili koruma kuruluna iletilmiştir. Çalışma alanındaki bazı yapıların sahipleri tarafından basit onarımı yapılmış olup diğer tüm tescilli sivil mimarlık örneği yapıların esaslı onarımdan geçirilmesi gerekmektedir.

Şekil 5.1: Çalışma Alanı Eski ve Yeni Görünüşler (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019).

Alanın önemli bir sorunu da bölgenin araçlı ve yaya trafik sisteminin yeniden düzenlenmesidir. Çalışma dönemi içinde yörede yapılan araştırmalar neticesinde Adıyaman Caddesinin motorlu araç trafiğinden arındırılarak yaya bölgesi yapılması gerekmektedir. Günümüzde tek yönlü trafiğin işletildiği bu yolun hemen yakınında ve tam paralelinde daha donanımlı ve çift yönlü trafiğin işletildiği Atılgan Caddesinin bulunması bu yaklaşımın şansını arttırmaktadır.

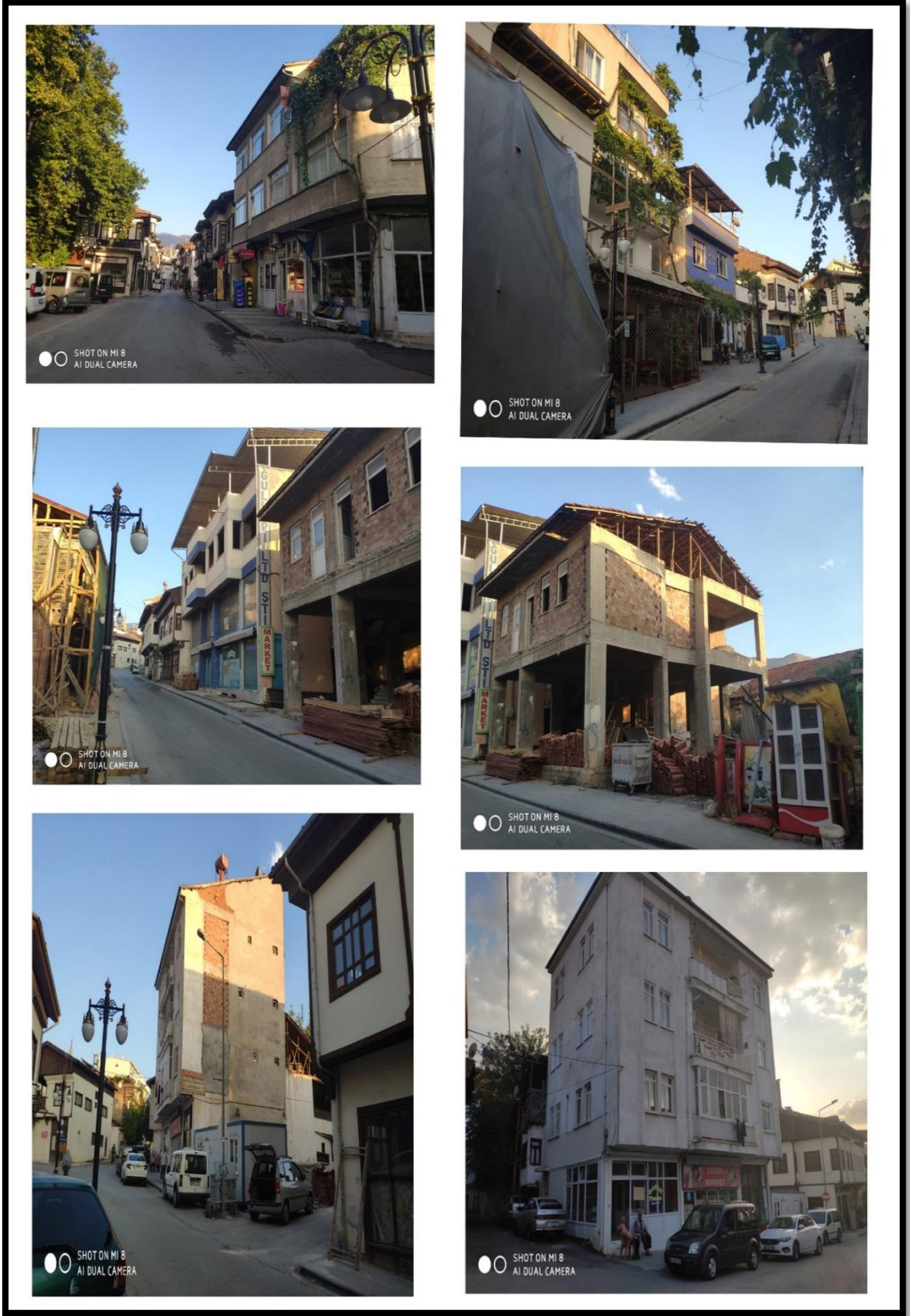
Ana yol dışında yaya yollarının kalitesinin düşüklüğü ve yetersiz oldukları gözlenmekte olup tüm yaya yollarında temizlik ve aydınlatma sorunları bulunmaktadır. Bölgedeki boş parsellerin fazlalığı konut dokusunun içindeki sebze bahçeleri dokunun harap ve kullanılmaz durumunu arttırmaktadır.

Çalışma alanında yöre halkı ile yapılan görüşmelerde yörenin turizm açısından cazibe merkezi olması isteği belirtilmiştir. Ancak bu alanda söz konusu amaca yönelik yeterli otopark alanı bulunmamaktadır. Tescilli yapılar restore edildikten sonra yeni işlevler verilerek bölgenin turistik nitelik kazanması beklenmektedir.

Bölgede tescilli sivil mimarlık örneği yapılar dışında doku ile uyumlu yapılar Kentsel Sit Etkileşim Geçiş Alanında yaygın olarak bulunmaktadır, ayrıca planla korunması gerekli görülen birçok yapı bulunmaktadır.

Mevcut imar planı ile kentin mevcut konut dokusunun korunması konusunda yeterli plan kararı olmasına karşın imar planının uygulanması yine de yeterli olmamış ve Kentsel Sit Sınırı içinde de 3-4 katlı apartman türü yeni yapı izni verilmiştir. Bu yapılar bölgenin ticari çekim merkezi olmasından kaynaklanan yeni yapılanma baskısından ötürü ve Kentsel Sit Alanı kararı öncesi gerçekleştiği belirlenmiştir. Atılgan Caddesinin açılması ile yeni yapılanmanın önemli bir bölümünü bu yeni aksa çekerek hafifletmesine karşın bu yol henüz yoğun ticari çekicilik kazanamamıştır. Atılgan Caddesinin ticari çekiciliğinin artması gerekmektedir. Bu amaçla Adıyaman Caddesinin turistik ticaret ile desteklenmesi yararlı olacaktır.

Hazırlanan bu çalışmanın 2. bölümünde tanımına yer verilen kentsel tasarım ilkelerinin bu bölümde karşılığının ne olduğu söz konusu alanda uygulanabilirliği güncel fotoğraflarla irdelenmiştir.

Şekil 5.2: Kentsel Sit Alanı'nda Korunacak Doku ile Uyumsuz Yapılaşma (Karaarslan, 2019).

Çalışma alanında hazırlanan imaj analizi ile yapılan değerlendirmeler neticesinde Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik kentsel tasarım ilkeleri kapsamında da değerlendirilmiştir.

Yaşanabilirlik: İnsanın hayatını sürdürdüğü mekân olarak tanımlayacak olursak çalışma alanındaki mekânların genellikle barınma amacıyla kullanıldığı ancak yapıların yeterince bakımlı ve sağlam olmadığından bazı mekânların terk edildiği görülmektedir.

Şekil 5.3: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler (Karaarslan, 2019).

Bu mekânların tescilli olması ve amacı dışında kullanılamaması, yapılacak herhangi bir işlem için ilgili Koruma Kurulunun onayının alınması gerekli olduğundan yöre insanının bu mekânlara ilgisini azaltmaktadır. Bu mekânları canlandırmak için ilgili malikler desteklenmeli ya da yerel yönetimler tarafından kamulaştırma işlemi yapılarak bu alanlar yaşanılabilir hale getirilmelidir.

Şekil 5.4: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler (Karaarslan, 2019).

İşlevine Uygunluk: Bir mekânın amacına uygun olarak kullanılması olarak tanımlayacak olursak çalışma alanında özellikle Kentsel Sit Alan Sınırı içerisinde yer alan yapıların bazıları tamamen konut bazıları ise zemin kat ticari üst katlar konut olarak tasarlanmıştır. Bu alanlar dönemin şartlarına göre her ne kadar fonksiyonlara uygun olarak planlansa da geçen zaman içinde işlevini kaybetmiştir.

Şekil 5.5: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler (Karaarslan, 2019).

Bu mekânların işlevine uygun hale getirilmeleri ya da yeniden işlevlendirilmeleri için ilgili belediyenin öncülüğünde durum değerlendirilmesi yapılarak bu mekânların amacına uygun bir biçimde kullanımını sağlanarak sürdürülebilir hale getirilmelidir. Yeşilyurt belediyesi bu kapsamda önemli bir adım atmış ve çalışma alanında yer alan bazı yapıları satın alarak butik otele dönüştürme işlemini yapmıştır.

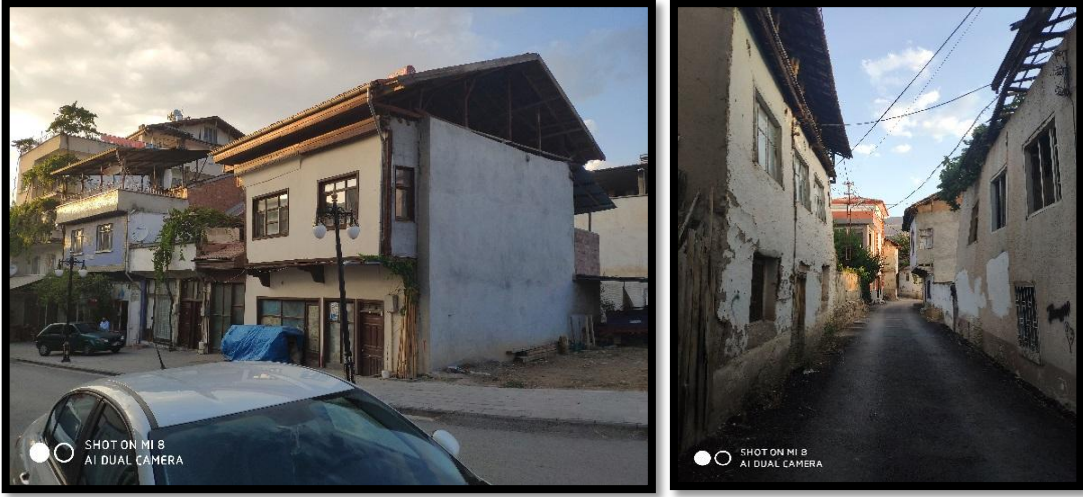
Şekil 5.6: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler (Karaarslan, 2019).

Kolayca okunurluk öğrenebilme, kestirebilme: Kent içindeki bir alanın insanlar tarafından kolay algılandığı ya da kolayca algılandığı alan ve mekânlar olarak tanımlayabiliriz. Çalışma alanı Malatya kent merkezine yaklaşık 14 km uzaklıkta olmasına rağmen yeşil dokusu mikrokliması ve kasap yemekleri ile dikkat çekmektedir. Çalışma alanı bu kadar özelliğinin olmasına rağmen yeteri kadar ilgi görmemektedir. Bu alanın bir cazibe merkezi olması için yeteri kadar tanıtımın yapılması ve ayrıca çalışma alanında Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yoğunlukta olduğu Adıyaman Caddesi isminin herkes tarafından algılanabilen bir isme dönüştürülmesi gerekmektedir.

Şekil 5.7: Çalışma Alanındaki Dron Görüntüsü (Karaarslan, 2019).

Sağladığı görsel doyum: İnsanların yaşadığı çevredeki yapıların ölçek, renk, doku vb. fiziksel özelliklerin algılanması olarak tanımlayacak olursak çalışma alanında özellikle kentsel sit alanında yer alan Taşınmaz Kültür Varlıklarının onay sürecinden sonra Malatya Valiliği tarafından cephe güzelleştirme çalışması yapılmış olsa da alanın tamamında yapılmadığı için yetersiz kalmıştır.

Şekil 5.8: Çalışma Alanındaki Yapılara Ait Görüntüler (Karaarslan, 2019).

Malatya Valiliği tarafından yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmasının kentsel sit sınırı dışında yer alan geçiş bölgesinde de uygulanması ve bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir.

Çağrışımsal algılama yoluyla anlam yüklenmiş olmak: Bu ilkeyi ise kentsel tasarımın kimlik kazanması ve sembolik algılama yoluyla anlam yüklenmesi olarak tanımlayabiliriz. Çalışma alanında bu konu ile ilgili olarak; Beylerderesi yeşil koridoru üzerinde yer alması, yöreye özgü yemek kültürünün olması vb. gibi birçok özellik bulunmasına rağmen özellikle Kentsel Sit Alanının yeteri kadar bilinmemesi ve işlevine uygun olarak kullanılabilir halde olmaması bu alanın insanların zihninde yer almamasına neden olmaktadır.

Özel ve kamu denetiminde olan mekânlar dengesi: Bu ilkeyi Kentsel tasarım ile kentte yaşayanların faaliyetlerine göre görsel ve simgesel değerlere ulaşma ve böylece diğer aktörlere sağladığı fırsat eşitliği oluşturması olarak tanımlayabiliriz. Çalışma alanının kent merkezi ile bir bütünlük sağlayacak kadar yakın bir konumda olması ancak ticari birimlerin sadece kent meydanı etrafında bulunması Kentsel Sit Alanı ile bütünleşmemesi bu alanı kopuk bir hale getirmiştir. Kent meydanında eski belediye binasının, park, camii ve kaymakamlık binasının yer alması Kentsel Sit Alanı'nın yer aldığı Adıyaman Caddesi'nin tamamen yayalaştırılması ve bu alanda ticari birimlere yer verilmesi durumunda bir bütünlük oluşturulacaktır.

Şekil 5.9: Çalışma Alanındaki Dron Görüntüsü (Karaarslan, 2019).

Gerçekleştirilebilirlik: Kentsel tasarımın gerçekçi olması ve hayata geçirilebilir olması olarak tanımlayabiliriz. Çalışma alanında hazırlanan KAİP (Koruma Amaçlı İmar Planı) doğrultusunda herhangi bir düzenleme yapılmaması bu alanın atıl bir duruma gelmesine neden olmuştur. Çalışma alanının yeniden canlandırılması, alt ve üst yapıların yapılması, günümüz şartlarına uygun işlevler verilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi doğru ve akılcı bir kentsel tasarım projesinin hazırlanması ile gerçekleşecektir.

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yeşilyurt, kültürel ve tarihi miras bakımından oldukça zengin bir bölgede yer almaktadır. Kentte birçok sayıda tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Fakat bu eserlerin önemli bir bölümü yıpranma sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Tarihi değerlerin ortaya çıkarılması ve yaşatılması kentin gelişmesinde de önemli bir rol alacaktır. Koruma ve gelişme dengesinin oluşturulması koruma sektörünün ortaya çıkmasını ve beraberinde yeni iş alanlarının oluşmasını sağlayacaktır.

Tarihi ve kültürel mirasın korunarak kentsel yaşama dâhil edilmesi kentin gelişmesine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Bundan dolayı, kültürel mirasın korunması bir bütün olarak ele alınması kent ve bölge ölçeğinde Yeşilyurt'un turizm potansiyelini ortaya çıkarmaya yönelik hedefler geliştirilmelidir.

Çalışma alanı ve yakın çevresinin fiziksel gelişmesini kontrol altına almak, mevcut durumu değerlendirerek iyileştirmek ve geleceği sağlıklı bir biçimde kurmak için mutlaka kentsel tasarım rehberinin hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca kentsel sit alanı ile birlikte ele alınması gereken, özellikle yaz aylarında ciddi bir yaya trafiği barındıran ilçe merkezinde, yayalaştırma çalışmaları, meydan düzenlemeleri, tarihi kent kimliğini öne çıkaran Kentsel Tasarım Projelerinin hazırlanması gerekmektedir.

Çalışma alanı kentin ticari merkezinde bulunan konut ve ticaret fonksiyonlarının olduğu bölgede yer almaktadır. Bu alan Koruma Amaçlı İmar Planında korunmuştur. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı tescilli sivil mimarlık örneklerinin bir dizi oluşturduğu bu bölge turistik, ticaret olarak ayrılmış ve bu alanlarda Kültür ve Turizm amaçlı ticaret kullanımının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Alanda var olan ticaretin korunması ve geliştirilmesinin yanı sıra turistik ticaretin de geliştirilmesi ve bu amaçla Malatya da yaşayan kentli nüfusun ilgisini çekebilecek ticaret türlerine alanda yer verilmelidir.

Yeşilyurt günümüze kadar iklimi ve doğal peyzaj unsurları ile tanınmıştır. Alanda yapılacak yeni düzenlemeler ile yöresel dokuyu, sokakları, avluları, tescilli ve tescilsiz ancak dokusal bütünlüğe katkı sağlayan yapıları ile yurt ölçeğinde turizme sunulabilir. Alanda lokanta, geleneksel açık ve kapalı kahvehaneler, internet kafeleri, yöresel yiyeceklerin satışı, konaklama, hediyelik eşya satışı vb. gibi turistik aktiviteler geliştirilmelidir.

Kentsel sit alanında cadde boyu sokak sağlıklaştırma uygulanmış, cepheler yenilenmiştir. Ancak yapıların iç kısmında esaslı onarım – restorasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi takdirde yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalınacaktır. Geleneksel yapıların bakım ve onarımının kısa sürede bitirilemeyecek ve uzun sürecek bir faaliyet olduğu düşünülerek ucuz ve tekrarlanabilir bir yapı tekniği ve malzeme kullanımının tercih edilmesi gerekmektedir.

Kentsel Sit Alanı ve Koruma Amaçlı İmar Planı dâhilindeki tüm sokakların sağlıklaştırma projelerinin hazırlanıp uygulanması gerekmektedir. Tarihi sivil mimari yapıların sağlam ve güvenilir hale getirilmesi, restorasyonların tamamlanması, yapıların yaşatılması ve yapılara fonksiyon kazandırılması, gelecek nesillere aktarılması düşünceleri ile hareket edilmelidir. Böylece tarihi ve kültürel özellik taşıyan sivil mimari yapıları ve sağlıklaştırılmış sokakları ile kültür turizmi merkezi haline getirilmesi sağlanacaktır.

Yapılan bu çalışmadaki 4. Bölümde Kentsel Sit Alanına yönelik olarak hazırlanan imaj analizi kapsamında Kentsel Sit Alanında bulunan ve tescilli sivil mimarlık örneği olan yapıların tamamında yine 5. Bölümde yer verilen Kentsel tasarım ilkeleri kapsamında gerekli restorasyonlar yapılarak işlevlendirilmeli böylece kimliklerine kavuşmaları ve yaşama katılmaları sağlanmalıdır.

Kentsel Sit Alanı kentin sosyal ve kültürel amaçlarının karşılanması amacı ile de kullanılmalıdır. Tescilli sivil mimarlık örneği yapıların halen konut olarak kullanılan üst katlarının bu amaca dönüştürülmesi de (yöre kültürüne uygun eğitim, sosyalleşme alanları vb.) düşünülmelidir.

Kentsel Sit Alanı dışında kalan alanın güneyinde yer alan geleneksel korunacak konut alanlarının dar sokaklarının donanımı arttırılmalı boş parsellerin ve niteliksiz bahçelerin konut alanı olarak cepheleri düzenlenerek yenilenmesi ile sokakların mimari kimlikleri kuvvetlendirilmelidir.

Kentsel sit alanı ve çevresinde Belediye ve özel mülkiyete ait yapılar bulunmaktadır. Tescilli sivil mimarlık örneği yapıların esaslı onarımı için ya ilgili Belediye tüm alanın kamulaştırma işlemini yapmalı ya da özel mülkiyetteki yapıların proje desteği Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sağlanmalıdır. Ancak elde edilen projelerin uygulanması ve onarımlarının gerçekleştirilmesi için önemli bir mali kaynağın daha yaratılması gerekir.

Bu durumda yapı sahipleri ile ortak davranacak girişimcilere gereksinim vardır. Ayrıca çevre, yayalaştırma ve sokak sağlıklılaştırması için Yeşilyurt Belediyesinin öncü olması ve mali kaynak yaratması gerekir.

Mevcut olmayan yapıların ve boş parsellerin inşasında hem ucuz maliyeti hem de kentsel dokuya katacağı mimari zenginlik hedeflenerek geleneksel inşaat yöntemlerinin (ahşap, karkas ve yığma duvar kullanımı) belediye tarafından özendirilmesi gerekir. Betonarme sistemde inşa edilen yapıların güçlendirilmesi ve onarılması mümkün değilken yörede geleneksel sistemle inşa edilmiş yapıların yıkılmadan onarımı mümkün olacaktır. Bu durumda mevcut geleneksel sitemle yapılmış binaların uzun vadede defalarca onarımlarını da gözeterek yine geleneksel yapı malzemeleriyle (ahşap, karkas, yığma sistem vb.) yapılması gerekmektedir.

Yeşilyurt kaynak suyu, tarihi dokusu, koruma altına alınan evleri ve kültürel zenginlikleriyle turizmde hak ettiği yeri alma amacındadır. Bulunduğu bölge Malatya, Erzincan, Sivas, Elazığ illeri arasında doğal ve tarihi eserleriyle yaz aylarındaki serin iklimi (mikroklima) ve kültürel yapısıyla dikkat çekmektedir.

Yapılan bu çalışmadaki 4. Bölümde Kentsel Sit Alanı ve çevresine yönelik olarak hazırlanan imaj analizi kapsamında Kent peyzajı açısından son derece büyük potansiyel barındıran Beylerderesi su ögesi, yüksek duvarlar ve demir parmaklıklarla kentten koparılmış, izole edilmiş, dışlanmış. Oysaki su, insanlar üzerinde görsel ve psikolojik etkiler yaratmakla birlikte mekâna canlılık getirir ve mekân elemanları arasında birleştirici

olur ve aynı zamanda mekân çevresinde yer alan mimari eleman detaylarının ortaya çıkmasını sağlar. Yapılacak düzenlemeler ile yaya, kent, su ilişkisi ön plana çıkarılmalıdır.

Şekil 6.1: Yeşilvadi (Beylerderesi) Barajı (URL-3, 2019).

Ayrıca çalışma alanı Malatya kentinin önemli yeşil koridor ve su kaynaklarından birisi olan Beyler deresi güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Yeşilyurt Beyler deresi mevkiinde temelden 39 m yüksekliğinde“Yeşilvadi (Beylerderesi)Barajı”nın yapımı ve çevresinin ıslahına 2016 yılında başlanmıştır. Projenin bitmesi ile bölgenin tarım ve turizm başta olmak üzere birçok alanda cazibe merkezi olmasına vesile olacaktır.

Yeşilyurt'ta önemli bir potansiyele sahip turizm sektörü geliştirilmeli, tarihi doku, doğa ve kültürel turizme yönelik projeler desteklenmelidir. Yeşilyurt Bakanlıkça kültür ve turizm koruma gelişim bölgesi ilan edilerek kamu yatırımları ile özel sektör yatırımlarının yöreye hızla ulaşması sağlanmalıdır.

Yeşilyurt tanıtımlarla var olan değerlerini ortaya koymalıdır. Yeterli tanıtım yapıldığı takdirde Yeşilyurt'a yönelik turistik talep artabilir. Ayrıca çalışma alanı olan Kentsel Sit Alanının içinde yer alan cadde isminin Adıyaman Caddesi olarak değil yörenin özelliğine ve karakterine uygun bir isim seçilerek değiştirilmesi gerekir.

Tarihi evlerin ve eserlerin tescil ve restorasyon işlemleri devam ettirilmelidir. Üniversitelerin koruma ve geliştirmeye ilgili bölümleriyle birlikte çalışılmalıdır.

Evlerin restore edilerek işlevlendirilip kullanılabilirliği amacıyla ilgili bakanlıkla ve koruma kuruluyla irtibatlı olunmalıdır. Turizmin geliştirilmesi için; ulaşım, konaklama ve çekicilik imkânları gibi üç temel ilke dikkate alınmalıdır.

Yeşilyurt'un daha yaşanılabilir hale getirilmesi ve alternatif turizmin gelişmesi için bölgede kültürel etkileşimi sağlayarak bölgenin sosyal açıdan kalkınmasına imkân sağlayacak uygulamalar yapılmalıdır. Alternatif turizmin gelişmesi, doğal dokunun ve alanların korunması açısından bölge halkının duyarlılığını artırır. Yeşilyurt halkının mimari, tarihi ve doğal varlıkların korunmasına yönelik bilinci artırılmalıdır.

Turistik ticaretin yalnızca zemin katlarda değil halen konut olarak kullanılan sokağa cephe veren üst katlarda ve arka cephede yer alan avlu niteliğindeki açık alanlarda da sürdürülebileceği düşünülmektedir. Bazı tescilli yapıların bu amaçla işlevlendirilmesi düşünülmektedir. Bu alanda yer alan boş parseller de bu amaçla yenilenebilecektir.

Çalışma alanındaki bozulan yollar düzenlenerek kullanıma hazır hale getirilmeli böylece insanlara daha yaşanılabilir bir çevre hazırlanmalıdır. Korunan alanlarda yayalaştırma faaliyetlerine öncelik verilmesi tarihi dokuyu turizme kazandırmada fayda sağlayacaktır. Yapılan bu çalışmadaki 4. Bölümde Kentsel Sit Alanı ve yakın çevresine yönelik olarak hazırlanan imaj analizi kapsamında Yaya yolu aksı güzergâhı belirlenmelidir. Belirlenen nirengi ve odak noktalarının yaya aksı ile bağlantısı kurulmalıdır.

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı yaya bölgesi olarak planlanmalı ve trafik dolaşımı Atılğan ve diğer caddelerine kaydırılmalıdır. Yeterli genişlikte bulunan caddeler gerektiğinde yol boyu otopark olanağı da sağlayabilir. Çalışma alanındaki tüm kadastral yollar mevcut genişlikleri korunarak (3-4 metre) yaya yolu olarak kullanılmalıdır.

Çalışma alanında mevcut imar planına göre açılmamış durumda olan yollar ve mevcut çıkmaz yollar 3 metre genişliğinde yaya yolu olarak açılmalı ve konut alanı içinde yaya dolanım hattı geliştirilmelidir. Turistik ticaret alanına gelen ziyaretçilerin Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı'nın içinde kısa yaya yürüyüşler yapması için yürüyüş güzergâhı

önerilmelidir. Böylece ziyaretçilerin değişmemiş geleneksel dokuyu yakından izlemesi sağlanabilecektir. 1/1000 ölçekli uygulama imar planında 'yaya dolanım hattı' ve trafik hatları belirtilmelidir.

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanının güneyinde ise yalnızca konut işlevinin sürdürülmesi düşünülmüştür. Atılğan caddesinde Kentsel Sit Alanı dışında yol boyu ticari kullanım mevcut imar planına uygun olarak sürdürülmektedir. Kentsel Sit Alanı içinde de turistik ticaret alanları yol boyu ticaret dışında kalan parsellerde konut işlevi sürdürülmelidir. Etkileşim Geçiş Alanındaki diğer tüm parsellerde mevcut kullanım fonksiyonu konuttur.

Tüm yerleşmede meskûn konut alanlarında nüfus yoğunluğu ve yapı düzeni korunmalıdır. Mevcut imar planında 'Ö' ile tanımlanan Özel Koşullu Konut Alanlarındaki yapılanma koşulları, imar nizamı, mimari elemanları (çatı, bahçe, cephe düzeni, çıkmalar) ile ilgili aldığı imar planı kararlarının koruma kararı ile çelişmeyen koşulları uygulanmaya devam ettirilmelidir.

Çalışma bölgesinde ve Kentsel Sit Alanı içinde yer alan 15 metre ana trafik yolu Atılğan Caddesinden mahreç alan parseller dışındaki bölgede yine 2 katlı yapılaşmaya izin verilmelidir. Ticaret ve konut amaçlı kullanılan tüm yapılar bu koşullarda yenilenebilecektir. Her bölümde imar düzeni, kat adedi, bina cephesi, çıkma ve çatı biçimleri verilmiş yapıların kotları, taban alan büyüklükleri ve parsellerin ifraz koşulları verilmiş ve bu amaçla planlama alanında alınan kararlar ayrı olacak biçimde hazırlanmalıdır.

Alanın yaya kullanımı ve gerekli donanımlar (sokak zemin kaplamaları, kentsel sokak mobilyaları, süslemeler vb.) sağlanmalı ve ziyaretçi otoparkları için Atılğan Caddesi olanakları kullanılmalıdır.

Çalışma alanında altyapı uygulamaları (elektrik, içme suyu ve atık su şebekeleri) mevcut yol ağı ve yapılara aykırı olmayacak biçimde tasarlanmalı ve yer altında çözülmeye çalışılmalı ayrıca Koruma Kurulunun onayı alınarak uygulanmalıdır.

Çalışma alanındaki kent mobilyalarının ergonomik açıdan insanla uyumlu ve kullanışlı olması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışma alanındaki kent mobilyalarını değerlendirecek olursak:

İşaret ve bilgi levhaları; Çalışma alanında cadde ve mahalle ismi levhası dışında herhangi bir işaret ve bilgi levhası bulunmamaktadır. Bu işaret ve levhaların kullanımlarında yükseklik, boyut, konum gibi faktörlere özellikle dikkat edilmelidir. İnsan boyuna eşit veya alçak yapılmamalı, yaya yolları üzerine ve yayaların geçişini engelleyecek şekilde konumlandırılmamalıdır.

Aydınlatma elemanları; Çalışma alanında aydınlatma elemanları oldukça eski ve alan için yetersiz kaldığı görülmektedir. Aydınlatma elemanlarının yenilenmesi ve yenilenirken de özellikle dış mekân aydınlatmasında temel amacın dış mekân elemanlarının işlevi, biçimi ve dokusunu ortaya çıkaran bir aydınlatmanın yapılması gerekmektedir.

Oturma elemanları: Çalışma alanı ve çevresinde herhangi bir oturma elemanı bulunmamaktadır. Çalışma alanı ve çevresinde uygun görülen alanlara yerleştirilecek oturma elemanları ergonomik, rahat ve davet edici görünmelidir. Kullanılmadığı zamanlarda bile bir plastik eleman özelliği taşıyabilmelidir. Konumunun uygun olmasının yanında, peyzaj hatlarına uyumluluğu ve üzerine konulduğu zeminin fonksiyonunu destekleyebilecek niteliklere sahip olmalıdır.

Zemin kaplamaları: Her ne amaçla, fonksiyon gerekliliğiyle ve estetik kaygılarla oluşturulursa oluşturulsun, mekânların zeminleri de çeşitli kaplama malzemeleriyle döşenmelidir. Bu malzemeler suni kaplama malzemeleri olabileceği gibi doğal malzemeler de olabilir. Çalışma alanında ve çevresinde daha önce doğal taş döşemelerin olmasına rağmen mevcut yollarda yapılan altyapı çalışmalarından ötürü sonrasında bu taşlar yerine asfalt kaplama yapılmıştır. Bu asfalt kaplama dışında sokaklarda çok dar alanda kaldırımlar da yapılmıştır. Özellikle Adıyaman Caddesinin yaya ulaşımına açıldıktan sonra yöreye özgü doğal taş döşemeleri ile yol yeniden kaplanmalıdır. Bu uygulama tüm bölgede uygulanmalıdır.

Diğer öğeler: Çalışma alanına ait diğer öğeleri (çöp kutuları, çiçeklikler, bisiklet park yerleri, meydan saatleri, bitkisel öğeler, bayrak direkleri vb.) inceleyecek olursak alandaki çöp kutuları genellikle tekerlekli çöp konteynır'ı şeklindedir. Bu konteynır'lar yol üstünde boş bulunan yerlerde gelişigüzel bırakılmıştır. Ayrıca alanda çöp sepetlerine, çiçekliklere, bisiklet park yerlerine, bitkisel öğelere, bayrak direkleri vb. öğelere rastlanılmamıştır.

Kentsel tasarım çalışmalarında mekânın ayrılmaz bir parçası olan kent mobilyalarının; kentsel mekânın tarihi, çevresel ve kültürel dokusuyla birlikte değerlendirilmeli, kentsel alana estetik katan ve kentsel dokuyu zenginleştiren bir unsur olarak düşünölmelidir.

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında ve Etkileşim Geçiş Alanında parsel ölçüğünde yapılaşma taleplerinde bölge kurulunun uygun görüşüne göre ilgili belediye tarafından izin verilmelidir. Bu kapsamda çalışmanın sonunda ekler kısmında yer verilen Yeşilyurt (Malatya) Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Kararları doğrultusunda hareket edilmelidir. Bu plan hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda gerekirse ilgili koruma kurulu görüşü doğrultusunda revizyonlar yapılmalı böylece plan ve plan kararları uygulanabilir hale getirilmelidir.

Çalışma alanında KAİP'e göre yapılaşma koşulları belirlenmiş ve Kentsel Sit Alanında 1957 yılı öncesi yapılaştığı belirlenen parseller ve Koruma Amaçlı İmar Plan kararı ile korunan yapı parselleri bulunmaktadır. Bu parsellerin dışında kalan her yerde Koruma Amaçlı İmar Planı kuralları ve ilgili yönetmelik koşullarında yeni yapı izni ilgili belediye tarafından verilmelidir.

Kentsel Sit Alanı ve Koruma Amaçlı İmar Planı ile ilgi önerilen çalışmalar yapıldıktan sonra Beylerderesi boyunca Gündüzbey Mahallesi ve Yeşilyurt arasında rekreasyon alanları planlanması düşünölmelidir. Böylece bu bölge tam bir uğrak noktası haline gelecektir.

Yeşilyurt ilçesinde yapılacak bu uygulamalar ile Ankara Hamamönü ve Eskişehir Odunpazarı örneklerinde olduğu gibi, gündüz ve gece yaşayan mekânlar, cazibe merkezleri ile ekonomik olarak kendine yeten ve yaşayan bir tarihi kent dokusu oluşturulmuş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adilhan, Ö. (2018). Kentsel Yenileme Sürecinde Kentsel Tasarımın Önemi: Aydın-Söke Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir, 142 s.
- Ahunbay, Z. (2004). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. Yapı Endüstri Merkezi Yapı Yayın-28, İstanbul.
- Akça, M. (2008). Tarihi Yarımada İçerisinde Bulunan Hanlar Bölgesinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Anabilim Dalı, İstanbul. 141s.
- Anonim (2019). Tasarım Rehberleri, <https://www.tasarimrehberleri.com/profesyonel-deneyimler/kentsel-tasarim-rehberleri/>, (11.10.2019).
- Anonim (1983). Resmi Gazete.
http://www.peyzajmimoda.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=3
- Aygen, Z. (1996). *Kentlerin Tarihi Dokusu Korunmalı Mıdır? Cogito*. Yapı Kredi Yayınları:8, İstanbul, s.43-62.
- Bilim ve Teknik, (2002). Yeni ufuklara. ODTÜ Mimarlık Fakültesi-Şehircilik Bölümü Dergisi, Ankara, 1-15.
- Carmona, M, Heath, T, Oc, T. ve Tiesdell, S. (2003). *Public Places Urban Spaces, the Dimensions of Urban Design*, Architectural Press is an İmprint of Elsevier, İtalya.
- Cinel, T. (2010). Kentsel Sit Alanında Planlama: Koruma ve süreklilik Bağlamında Sorunlar ve Öneriler Giresun Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara. 152 s.
- Çelik, E. (2019). Kentsel Kimliğin Sürdürülebilirliğinde Kentsel Koruma Politikalarının Rolü: Isparta Tarihi Kent Merkezi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Isparta, 161 s.
- Çelikyay, S. (1995). Kentsel Sit Alanlarında Tasarım Yönlendiricileri, Bartın Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çelikyay, H. S. (2017). 'Kent imgelerinin kamusal alanı tariflemadaki rolü'. H. Selma Çelikyay (Ed.). Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu (s.19-40). *Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları*, No: 30.
- Çelikyay, S. (2016). Spatial Development Strategies for Liveable City: Parthenia, The Sustainable City XI, WIT Transactions on Ecology and The Environment, Vol. 204, 129-141.

- Çiftçi, S. (2019). Şanlıurfa Tarihi Hanlar Bölgesi İçin Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı. Gaziantep, 194 s.
- Durgun, Y. (2006). Geleneksel Malatya Evleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara, 168 s.
- Ergen, C. (1994, 2006), *İmar Planları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Eke F. Özcan Ü. (1988). Tarihi dokunun korunması ve uluslararası deneyimler, Mimarlık 288, 34-36.
- Ersoy, M., Çabuk, S.N., Hocaoğlu, T. ve Çabuk. A. (2012). Kaynak envanter ve analizinde coğrafi bilgi sistemleri kullanımı: Uludağ Milli Parkı planlama çalışması örnekleme. 4. *Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu*. Zonguldak.
- Frodl, W. (1966). Anıtlar, bakım ve onarımları. *Akademi Dergisi/5*, s.6.
- Gelen, S. (2016). Mekânsal Kimliğin Sürdürülmesinde Tarihi Kent Merkezlerinin Kamusal Gücünün Kentsel Tasarım Bağlamında Değerlendirilmesi: İstiklal Caddesi Aksı ve Taksim Meydanı (İstanbul) Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
- Görmüş, S. Yılmaz, B. Cengiz, B. (2018). Eski kent merkezlerinde dönüşüm ve kentsel tasarım vizyonu: Malatya Battalgazi Suriçi örneği. ISUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: *Değişim/Dönüşüm/Özgünlük* 28-30 Haziran 2018 Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- İller Bankası (2015). Yeşilyurt Belediyesi İmar Planları.
- Karaarslan, E. (2019). Yeşilyurt Fotoğraf Arşivi.
- Karayılmazlar, A.S. (2017). Kamusal Alanların Kentsel Ergonomi Açısından İrdelenmesi, Bartın Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bartın, 74 s.
- Keleş, R. (1998b). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi Yayınları. Ankara.
- Koramaz, T.K. (2002). Kentsel Koruma Uygulamalarında Bilgisayar Kullanımıyla Üçüncü Boyut Etkilerinin Değerlendirilmesi: Zeyrek Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 92 s.
- Krieger, A. ve Saunders, W.S. (2009). *Urban Design, University of Minnesota Press*, s.3-4, Minnesota.

- Lang, J. (1994). *Urban Design: The American Experience*. Van Nostrand Reinhold. New York.
- Lang, J. (1997). *Creating Architectural Theory*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Lang, J. (2005). *Urban design: a typology of procedures and products illustrated with over 50 case studies*, UK.
- Lynch, K. (1969). *Image of the City*. The M.I.T. Press. Kiper vd. (2016). *Kentsel Tasarıma Giriş*. Gazi Kitabevi, Ankara. Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*. YEM Yayın, İstanbul.
- Lynch, K. (1968), *Das Bild Der Stadt*, Bertelsmann Verlag, Münih.
- Malatya Valiliği. (2012). *Malatya Kültür Envanteri*.(s. 520). Malatya.
- MBS. (2019). Mevzuat Bilgi Sitemi. <http://www.mevzuat.gov.tr> (18.02.2018).
- Meşhur, M.Ç. (1999). *Tarihi Çevrelerin Korunması Sürecinde Yeni Yaklaşımlar, Amasya Kenti Örneği*. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Konya.
- Nacto (2012). *Urban o street design guide*. Erişim adresi: [http /www.metamorphosis-project.eu/sites/default/files/downloads/nactourbanstreetdesignguide.pdf](http://www.metamorphosis-project.eu/sites/default/files/downloads/nactourbanstreetdesignguide.pdf)
- Nasser, N. (2003). *Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism, and Sustainable Development*. *Journal of Planning Literature*, Vol. 17, No. 4, DOI: 10.1177/0885412203251149.
- Oral, E. (2009). *Tarihi Kentsel Çevrelerin Korunmasında Yasal Düzenlemelerin Kent Kimliğine Etkileri Sulukule Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı. İstanbul, 151 s.
- Örnek Özden, E. (2006). *Kentsel sit alanı ilanı mutlak korunuyor anlamına geliyor mu?* *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi*. Cilt21, No4, 652-653
- Özcan, K. (2009). *Sürdürülebilir kentsel korumanın olabilirliği üzerine bir yaklaşım önerisi: konya tarihi kent merkezi örneği*. *METU JFA*, 26,2, 1-18.
- Özden, P.P. (2008). *Kentsel Yenileme*. İmge Kitabevi. İstanbul.
- Özkan, N.E. (2005). *Koruma ve kültür turizmi bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada'da Bizans dönemi mimari mirasının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 240 s.

- Öztemiz, İ. (2012). Koruma Amaçlı İmar Planlarının Kentsel Tasarım Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi: Beyoğlu Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 269 s.
- Senan, N.Z. (2016). Türkiye’de Kentsel Yenileme Projeleri, Tarihi Sit Alanları ve Kentsel Yenileme İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Okmeydanı Tarihi Sit Alanları Koruma Amaçlı ve Etkileşim Geçiş Sahası Nazım İmar Planı İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 131 s.
- Şahin, S.Z. (2003). *İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 89-101.
- Tankut, G. (1975). Tarihi sit korunması ve kalkınma ilişkileri, *MTRE Bülteni*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Yıl 1 Sayı 4, İstanbul.
- Tankut, G. (1997). Tarihi çevrenin korunması hayal ya da gerçek, *Ege Mimarlık*, No: 97/1, sayı:22, s.45, İzmir.
- Tankut, G. (1975). Tarihi sit korunması ve kalkınma ilişkileri, *MTRE Bülteni*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Yıl 1 Sayı 4, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1994). Bir kentsel tasarım kuramının geliştirilmesi üzerine düşünceler kent, planlama, politika, sanat, Tarık Okyay anısına yazılar, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği*, Ankara.
- Ter, Ö. Ü. (2002). Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 291 s.
- URL-1 (2019). <https://www.tokatgazetesi.com/zile-koruma-amacli-imar-planina-kavusuyor/>
- URL-2 (2019). http://www.aks.com.tr/projeler/korunan_alanlar_planlama_calismalari/koruma_amacli_planlar/sivrihisar/05.jpg
- URL-3 (2019). <http://www.sanalbasin.com/iddialar-ciddi-beylerderesine-baraj-tehlikeli-mi-13448668/>
- URL-4 (2019). http://www.aks.com.tr/projeler/korunan_alanlar_planlama_calismalari/koruma_amacli_planlar/sivrihisar/proje.html, Aks Planlama. (25.11.2019).
- URL-5 (2018). <http://www.yesilyurt.bel.tr/genel-icerik/hakkinda>, Yeşilyurt Hakkında (18.02.2018).

- URL-6 (2019). <https://sivrihisar.bel.tr/tr/sivrihisar/sivrihisar-tarihi>, Sivrihisarı Tanıyalım (15.10.2019).
- Uztuğ, E. (2006). Ayvalık Merkezi Kentsel Sit Alanında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Bir Araştırma Ve Sıhhileştirme Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul. 373 s.
- Yeşilyurt Belediyesi (2007). Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu.
- Yılmaz, Z. (2006). Kentsel parklar ve kentsel tasarım ilişkisi “İstanbul/Gülhane parkı örneğinin irdelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul. 174 s.
- Yücel, Ç., Gülersoy N.Z. (2006). Türkiye'de kentsel sit alanlarının planlanması için bir sistem önerisi. *İtü dergisi/amimarlık, planlama, tasarım*, Cilt:5, Sayı:1, 3-14.
- Yener, M.A. (2018). Ünye Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planının Koruma ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 90 s.
- Yücel, A.G. (2018). Ayaş Karakaya Geleneksel Mimarisinin Korunması Bağlamında Kentsel Tasarım Rehberi Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 344 s.

EKLER

Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Kararları (Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu arşiv verisi, 2019)

5

T.C. YEŞİLYURT BELEDİYESİ

**YEŞİLYURT (MALATYA)
KENTSEL SİT ALANI
KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI
PLAN KARARLARI**

PROJE ONAYLANDI

Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma
Bölge Kurulunun .....19.06.2007.....
Gö. ve .....488..... sayılı kararı ektir.

KAPSAM

MADDE-1

Mimari, yerel, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları nedeniyle tek başına taşıdıkları değerdan daha fazla değerdli olan kültürel ve doğal çevre elemanlarının birlikte bulunduğu Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.06.2005 gün ve 24 sayılı kararı ile belirlenmiştir.

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı'nda Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15.09.2005 gün ve 961 sayılı "Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları" hazırlanmış olup, anılan belge bu Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Notlarının hazırlanmasında yol gösterici olmuştur.

MADDE-2

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Kentsel Sit Alanı'nın bulunduğu çevre içinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu, Etkileşim Geçiş Alanı ile birlikte Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı alanını oluşturur.

Etkileşim Geçiş Alanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı yönlendirmesi ile Yeşilyurt Belediyesi tarafından belirlenmiştir.

AMAÇ

MADDE-3

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı'nın imar uygulamalarında amaç, 3386 ve 5226 sayılı yasa ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları ile 3194 sayılı İmar Yasası ve Yönetmeliklerinin birlikte uyum içinde uygulanmasını sağlamaktır.

ONAMA VE DEĞİŞİKLİK

MADDE-4

Plan kararları Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun olumlu görüşü ve kararı alınıp, Yeşilyurt Belediyesi tarafından onaylanması ile yürürlüğe girer. Plan kararlarının değiştirilmesi yönünde yapılacak öneriler de aynı süreç içinde değerlendirilir.

Plan kararları esaslarına göre yapılacak tüm yapılar afet, sağlık ve fen koşullarına ve ilgili yönetmeliklere uymak zorundadır.

Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren imar affı, çatı ve çekme katlarının tam kata çıkartılması ile ilgi yönetmelik bu alanda uygulanamaz.

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı ve Plan Kararları bir bütündür ve birlikte uygulanır.

İLKE KARARLARI

MADDE-5

Kentsel Sit Alanı içinde ve dışında tescil edilen taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, bakım ve onarımları, rölöve, restitüsyon-restorasyon projeleri hazırlama esasları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararına göre yapılır.

MADDE-6

Tescilli taşınmaz kültür varlığına komşu olan ya da aralarından yol geçse dahi karşı parselde bulunan, kısaca, kültür varlığı koruma alanlarında bulunan parsellerdeki her türlü inşai ve fiziki uygulama ile yeni yapılanma için Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan izin alınması, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 04.10.2006 gün ve 720 sayılı İlke kararına göre yapılır.

KORUMA

MADDE-7

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı içinde ve dışında tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları; parselleri içinde kalan bahçe, bahçe duvarları, kapıları, diğer müstemilatları, çeşme, sarnıç ve avlu kaplamaları ile birlikte korunur.

MADDE-8

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı içinde kalan ara yol ve sokaklar kadastral yönleri, eğimleri ve kaplama biçim ve malzemeleri ve bahçe duvarları ile birlikte korunur.

MADDE-9

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı içinde var olan tüm yetişmiş ağaçlar korunacaktır.

MADDE-10

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı içinde yer alan ① tescilli yapı koruma alanında kalan ve ② Yeşilyurt Belediyesi tarafından belirlenen 1957 yılı öncesi yapılmış tescilsiz yapılar Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun uygun görüşü alınmadan yıkılamaz ve yerine yeni yapı yapılamaz. Bu parseller Koruma Amaçlı İmar Planı eki "Parsel Kararları" paftasında verilmiştir ve plan ile birlikte uygulanır.

MADDE-11

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı'nda tescilli sivil mimarlık örneği yapılara Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan izin alınarak hazırlanmış boyut ve biçimde reklam panoları, bina cephesinin uygun yerine, cephe ile yatay bir doğrultuda takılacaktır.

MADDE-12

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında ve Etkileşim Geçiş Alanı'nda çevre doklusuna zarar vermeyen her tür altyapı çalışması ve çevre düzenlemesi (yayalaştırma) bölge kurulundan izin alınarak yapılır.

MADDE-13

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanının ilanından önce yürürlükte olan imar planına göre ruhsat almış ve ruhsata uygun olarak subasman kotuna kadar inşaatı tamamlanmış yapılar kazanılmış hak olarak kabul edilir ve mevcut ruhsat göre uygulama yapılır.

Ruhsatlı inşaatına hak kazanmış projelerde dış cepheleri ilgilendiren tadilat projeleri için Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun görüşünün alınması zorunludur. Plan kararları ile uygun olmayan projelerin yeni yapılanma koşullarına uygun duruma getirilmesi gerekir.

YENİ YAPILANMA

MADDE-14

Bu bölümde Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı'ndaki tescilli sivil mimarlık örneği yapılar ve bu yapıların koruma alanındaki parseller dışında kalan, Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı içindeki yenilenecek konut ve ticari kullanımlı tüm yapılar için geçerlidir. Kentsel sit kararı alınmadan önce yapımına başlanan ve devam eden yapıların dış cephe düzenlemeleri de bu koşullara uygun duruma getirilir.

KORUNACAK GELENEKSEL KONUT ALANLARINDA YAPILANMA

MADDE-15

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı'nda korunacak geleneksel konut alanlarında yapı düzeni ve nüfus yoğunluğu korunmaktadır. Koruma amaçlı İmar Planı üzerinde imar düzeni 2 kat olarak belirtilmiştir. Kentsel Sit Alanı dışında kalan Atılgan Caddesi üzerinde yol boyu 3 kat yapılanma verilmiştir.

Bu alanda kalan parsellerde diğer imar koşulları aşağıdaki gibidir:

İFRAZ VE TEVHİD

- Üzerinde mevcut yapı bulunan büyük parsellerde, yapı taban alanı büyüklüğünde bahçe ayrıldıktan sonra kalan parsel alanı 200 m²'yi geçiyor ise ifraz (bölünme) yapılabilir. Boş parsellerde en az ifraz büyüklüğü 200m²'dir. 200m²'den küçük parseller ve tescilli yapı parseli ifraz edilemez. Birleşme (tevhid) ile 200m²'den büyük parsel oluşturulamaz.

KOT

- Yapılar, parselin bulunduğu doğal zemin ortalamasından kot alırlar. Eğimden kat kazanılmaz.

İMAR DÜZENİ

- Parseldeki mevcut yapı, zemin kat ve üst kattaki yapı alanı büyüklükleri korunarak 2 katlı olarak yenilenebilir. Boş parsellerde TAKS = 0,50 , KAKS = 1,00 olarak uygulanır. Parsel büyüklüğü 200 m²'yi geçse bile, yapı taban alanı büyüklüğü 100 m²'yi geçemez.
- Yapı düzeni serbest olup, mevcut yapı varsa konumu korunarak yenilenecek, parsel boş ise parselin her iki yanındaki parselde yer alan yapılar bitişik ise bitişik yapı yapılabilir; ayırık ise komşu parselde en az 3 m. yan bahçe mesafesi bırakılır.

ÇATILAR

- Yeni yapılacak yapının saçak kotu 6,50m.yi geçemez. Yapılarda en az 0,60m., en çok 1.00 m. ahşap saçak yapılabilir
- Çatı büyüklüğü, genel uygulamaya karşın, tarımsal amaçla kullanılabilmesi için %33'den fazla eğimli olabilir ve son kat son kat tavan kotundan en çok 1,00 m. yükseltilebilir.
- Çatı eğim yönü komşu parselde yönelemez çatı örtüsünün kiremit olması zorunludur.

CEPHE DÜZENİ VE CEPHE DUVARLARI

- Yapıların yenilenmesinde yöresel mimari inşaat tekniklerinin (ahşap iskeletli ve kerpiç ya da tuğla dolgulu) ve malzemelerin kullanılması, yapay ve çevreye uyumsuz görüntüden kaçınmak ve ekonomik olması nedeniyle özendirilmelidir.
- Yöresel ve geleneksel malzeme ve inşaat tekniği tercih edilmediğinde duvarlar sıvalı olup, beyaz ve pastel renklerle boyanacaktır. Cephe kaplaması yapılamayacaktır.
- Pencere ve kapı açıklıkları zemin katta cephenin %20'sini, üst katta cephenin %30'unu geçemez. Pencere boyutları yatayda en az 0,60m. en çok 0,80 m. olacak, yatay ve düşey boyut oranı 1/2'yi aşmayacaktır.
- Yapı cephelerinde kullanılan ahşap doğrama ve diğer cephe elemanlarında (yatay hatıllar, dikey köşe dikmeleri) ahşap rengi korunmalı, başka malzeme kullanılıyorsa ahşap rengi tercih edilmelidir.

ÇIKMALAR

- Yapılarda üst katlarda 1,00 m.yi geçmeyen kapalı ya da üstü örtülü açık çıkma cephe boyunca yapılabilir. Çıkmalar bitişik düzende komşu parseldeki yapıdan en az 1.00 m. geriden başlanarak yapılabilir. Birden fazla çıkma düzenlenebilir.

BAHÇE DUVARLARI

- Yapıların sokağa cephe veren yerinde bulunan bahçe duvarları sıvalı ve ana yapı ile aynı renkte boyalı en az 1,00 m. en çok 2,50 m. olacaktır.

TURİSTİK TİCARET ALANLARINDA YAPILANMA

MADDE-16

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı'nda yapı düzeni korunacak ve yaya bölgesi olarak düzenlenecek turistik ticaret alanlarında yapılanma düzeni 2 kat olarak belirtilmiştir.

MADDE-17

Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında Adıyaman Caddesi üzerinde, tescilli yapıların bir dizi oluşturduğu ve bir arada bulunduğu bu alanlarda işlev verilecek alan, parselin yapılı ve yapısız tüm bölümlerini ve kat alanı toplamını kapsamaktadır. Bu alanlarda parsel boyutunda karar verilebilmesi için tüm yapı adasını içeren kapsamlı çevre etüdü yapılmadan tek parselde uygulama yapılamaz.

MADDE-18

Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı'nda Turistik Ticaret olarak geliştirilmesi öngörülen alanlarda yapılacak yeni yapılara aşağıda belirtilen yapılanma koşullarında Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun uygun görüşü ve Yeşilyurt Belediyesi tarafından yapım ruhsatı verilir.

İMAR NİZAMI DÜZENİ

- Parselde bitişik yapı düzeni uygulanacaktır. Yapı, mevcut yapının zemin kat ve üst kattaki yapı alanı büyüklükleri korunarak 2 katlı olarak yenilenebilir. Bu parsellerde yıkılmış yapı izi belirlenebiliyorsa aynı izler üzerinde, belirlenemiyorsa KAKS = 0,50 ;TAKS = 0,80 olarak uygulanarak yapı yapılır.

ÇATILAR

- Koruma Amaçlı İmar Planı'nda üzerinde imar düzeni "2 kat" olarak belirtilmiştir. ancak, tescilli sivil mimarlık örneği bulunan yapı adalarında yapılacak yeni yapıların yüksekliği tescilli yapıların saçak kotunu aşmayacaktır.
- Tescilli yapı bulunan yapı adalarında çatı sistemi tescilli yapı ile birlikte gözülecektir.
- Yapılarda eğim en çok %33 olabilir ve çatı örtüsünün kiremit olması zorunludur.

ÇEPHE DÜZENİ VE ÇEPHE DUVARLARI

- Yapıların yenilenmesinde yöresel mimari inşaat tekniklerinin (ahşap iskeletli ve kerpiç ya da tuğla dolgulu) ve malzemelerin kullanılması, yapay ve çevreye uyumsuz görüntüden kaçınmak ve ekonomik olması nedeniyle özendirilmelidir.
- Yöresel ve geleneksel malzeme ve inşaat tekniği tercih edilmediğinde duvarlar sıvalı olup, beyaz ve pastel renklerle boyanacaktır. Cephe kaplaması yapılamayacaktır.
- Zemin katta cephe dolu/boş oranı serbest olacak, üst katta ise pencere ve kapı açıklıkları toplamı cephe yüzeyinin %30'unu geçmeyecektir. Pencere boyutu üst katlarda yatayda en az 0,60m. en çok 0,80m. olacak, yatay ve

düŖey boyut oranında 1/2 korunacaktır. Zemin katta vitrin açıklıkları serbest olarak düzenlenebilir.

- o Kapı ve pencere doğramaları ve dükkan kepenkleri ahşap ya da ahşap rengine olacaktır.
- o Yapı cephelerinde kullanılan ahşap doğrama ve diğer cephe elemanlarında (yatay hatıllar, dikey köşe dikmeleri) ahşap rengi korunmalı, başka malzeme kullanılıyorsa ahşap rengi tercih edilmelidir.

ÇIKMALAR

- o Yapılarda üst katlarda 1,00 m.yi geçmeyen kapalı çıkma yapılabilir. Çıkmalar bitişik nizamda düzende komşu parselden en az 1.00 m. geriden başlanarak yapılabilir.

KOT

- o Yapılar, parselin bulunduğu Adıyaman Caddesi'nden kot alırlar.

YOLLAR

- o Yeşilyurt Belediyesi'nin belirleyeceği belirli saatler arasında yayalaştırılan Adıyaman Caddesi'nin mevcut beton parkesi yöresel taş kaplama ile değiştirilmelidir. Yaya bölgesinde aydınlatma elemanlarının yenilenmesi, çöp toplama düzeninin kurulması, yağmur ve pissu kanalizasyon şebekelerinin kurulması; çiçeklendirilmesi ve yaya yolu üzerinde açık alan kullanan ticari kuruluşlarının sokak üzerine taşan etkinliklerine uygun düzenlemeler yapılması Yeşilyurt Belediyesi tarafından gerçekleştirilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ekrem KARAARSLAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Malatya 22.05.1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Malatya 20 Mayıs Vakfı Turgut Özal Lisesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı (2015-2019)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (Başlangıç)

Bilimsel Faaliyet/Yayınlar : Karaarslan, E. ve Çelikyay, S. (2019). Yeşilyurt (Malatya) tarihi kent dokusunun irdelenmesi. *Bartın Üniversitesi Uluslararası Fen Bilimleri Dergisi (JONAS)*, 2(2): 261-273.

İş Deneyimi

Stajlar : Malatya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (Temmuz, 2010)

Projeler ve Kurs Belgeleri : Netcad 5.0 GIS Sertifikası, Türkiye Belediyeler Birliği Şehir Planlama ve Arazi Temini Eğitim Sertifikası, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı E-Plan Otomasyon Sistemi Eğitim Sertifikası

Çalıştığı Kurumlar : Erka İmar Planlama (İstanbul), Yeşilyurt Belediyesi (Malatya)

İletişim

E-Posta Adresi : ekremkaraarslan44@gmail.com

Tarih : 13/12/2019 (Tez Savunma Tarihi)